www.dhisalafiyyah.net

أريد أن أتوب ولكن...

އަހަރެން ތައުބާވާން ބޭނުން، އެކަމަކު...

الشيخ محمد صالح المنجد

ތަރުޖަމާކުރީ: أم عبدالله بنت عبدالله عيسى

بسم الله الرحمن الرحيم

އަނަރެށް ތައުބާވާށް ބޯށުށް، އެދަފަދު...

ތަރުޖަމާކުރީ: أم عبد الله بنت عبد الله عيسى

މުޤައްދިމާގެ ބަސް

الحمد لله والصلاة والسلام على رسول الله وعلى آله وصحبه أجمعين.

މިއީ ސުޢޫދީ އަރަބިއްޔާގެ މަޝްހޫރު އިލްމުވެރިއެއްކަމުގައިވާ ފަޟީލަތުއްޝައިޚް މުޙައްމަދު ސާލިޙް އަލްމުނައްޖިދު حفظه الله ގެ ތިރީސްވާހަކައެއްކަމަށްވާ (أريد أن أتوب ولكن...) ގެ ތަރުޖަމާއެވެ.

އިސްލާމްދީނަކީ ދީން ބަރަކާ ރަޙްމަތާއި ބޮޑުނިޢުމަތްތަކެއް ތައުބާވުމަށް ދޮރުހުޅުވާ ކަރުދާސް ހުޅުވާލާ ބައިބައިތަކުގައި ބިރުވެރިކަމެއް. ވަޑައިގަތުމުގެ ކުރިން މިފަދަ ހިތްވަރު އަހަރެމެން އެއްލާލަމުން ދާ ޙާލަތެވެ.

އަހަރެންކަމުން މިއީ އަހަރެމެންގެ މުޤައްދިމާއެއް ނުހަނު ބޮޑުފައިދާ ލިބޭނެކަމަށް ހިތަށްއެރިފައިވާ ތަރުޖަމާއެވެ.

ދުޢާއަކީ الله ތަޢާލާ، މިމަސައްކަތުގައި ބަރަކާތްލައްވާ، އަޖުރުދެއްވައި ފައިދާ ލިބޭނެގޮތް ތައުފީޤު އަހަރެމެންނަށް ދެއްވުމެވެ.

ނޯޓް: މިފޮތުގައި يقول المترجم މިފަދައިން ބުނެފައިވާ ތަނެއްގައިވާ އިބާރާތަކީ ތަރުޖަމާކުރި ފަރާތުން އިތުރުކޮށްފައިވާ ބައިތަކެވެ.

މުޤައްދިމާ

إن الحمد لله نحمده ونستعينه، من يهده الله فلا مضل له، ومن يضلل فلا هادي له، وأشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له، وأشهد أن محمداً عبده ورسوله، أما بعد:

ހަމަކަށަވަރުން އެންމެހާ ހަމްދުތަކީ الله ތަޢާލާއަށެވެ. އަޅަމެން އެއިލާހަށް ހަމްދުކުރަމެވެ. އަދި އަޅަމެން ވާގިއެދުނީވެސް ހަމައެކަނި އެއިލާހުގެ ހަޟްރަތުންނެވެ. الله ތަޢާލާ ހިދާޔަތު ދެއްކަވައިފި މީހަކު، ފަހެ އޭނާ މަގުފުރައްދާނޭ ފަރާތެއް ނުވެއެވެ. އަދި އެއިލާހު މަގުފުރެއްދަވައިފި މީހަކަށް، ފަހެ ތެދުމަގު ދައްކާނެ ފަރާތެއްނުވެއެވެ. الله ފިޔަވައި ހައްޤުވެގެން އަޅުކަންވާ އިލާހަކު ނުވާކަމަށާއި، އެކަލާނގެއަށް އެއްވެސް ބައިވެރިއަކު ނުވާކަމަށާއި، މުޙައްމަދުގެފާނީ އެއިލާހުގެ އަޅާ އަދި ރަސޫލާކަމަށް އަޅު ހެކިވަމެވެ. އެއަށްފަހު ދަންނަވަމެވެ:

الله ތަޢާލާ އެންމެހާ މުއުމިނުންނަށް ތައުބާވުމަށް އަމުރުކުރައްވައެވެ.

﴿...وَتُوبُوٓاْ إِلَى ٱللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهَ ٱلْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٣١﴾﴾ (سورة النور)

މާނައީ: "...އަދި ތިޔަބައިމީހުން އެންމެން الله އަށް ތައުބާވާށެވެ. (އޭ) ތިޔަބައިމީހުން ތިންނަވާ ނަސީބު ލިބުމަށްޓަކައެވެ."

އަޅުތަކުން ބޭނުންވަނީ ތައުބާވުމުންނާއި އިސްތިޣުފާރުންގެ މައްޗަށެވެ. އަދި މިނޫން ތިބެންވަނަ ބަޔަކު އެއްވެސް ހާލަތެއްގައި ނުވެއެވެ. ފަހެ الله عز وجل ވަޙީކުރައްވައެވެ.

﴿...وَمَن لَّمْ يَتُبْ فَأُوْلَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلظَّـٰلِمُونَ ﴿١١﴾﴾ (سورة الحجرات)

މާނައީ: "...އަދި ތައުބާނުވާމީހުން (ދަންނަހަވާ.) ފަހެ އެބައިމީހުންނީ ހަމަ އަނިޔާވެރިންނެވެ."

މިޒަމާނަކީ ގިނަ ބަޔަކު ﷲ ގެ ދީނާ ދުރަށްޖެހިފައިވާ ޒަމާނެކެވެ. އަދި ފާފަކުރުން އާންމުވެ، ފަސާދަކުރުން މިލަނީ ފެތުރިފައެވެ. އެހެންކަމުން ނުބައިކަމުގެ ކުރަށްޖެހިފައިވާ ހަމައެއްވެސް މީހަކުނުވެއެވެ. ﷲ ރައްކާތެރިކުރެއްވި މީހަކު ފިޔަވައެވެ.

އެހެންކަމުން ﷲ ތަޢާލާގެ ސޫރަތުލް ފުރުޤާނުގައިވާ އާޔަތާ ރިވެތިކުރެއްވިގޮތަށެވެ. އެހެންކަމުން ވަރަށް ގިނަ ބަޔަކު އާޚިރަތުގެ ނިޢުމަތް ހޯދައިފިއެވެ. އަދި ﷲ ތަޢާލާގެ ރަޙްމަތް އިސްލާމްދީނުގެ ތައުބާވުމުގެ ބާބު ހުޅުވާލައްވައިފިއެވެ. އަދި ތައުބާވުމުގެ ފުރުޞަތުތަކުން ފައިދާހިފުމަށް ދަރުމަ ހޯދުމަށްޓަކައެވެ.

އެހެންކަމުން ތައުބާވުން ތަޢުބާދް މަޖުދަލަގައިދީ ބަޔާންކޮށްދީފައިވަނީ

މިސްރާބުޤާނޫނީގޮތުން އެހެންބަޔަކު ތައުބާވުމާއި ބޭނުންކުރުން، އެބައިމީހުން ދުނިޔޭގެ މުޅިއެއް ފާފަތަކުން. އަދި ތައުބާވުން ވަގުތުން ބޭނުންކުރެވޭ އަންނަހަމަ ތަރައްގީ އަދި ފަރާތެއްގެ ތަރިކަ ހަދިޔާވެ.

އެކަމަ ތައުބާވުމުގެ އަރުކާނާއި ޝަރުޠުތަކާއި ތައުބާވުން ދުއާކުރަން އަދި ތައުބާވުމުގެ ފައިދާތަކާ ނަތީޖާތަކެވެ. ތައުބާވުމާ ގުޅުންހުރި ސުވާލުތަކެވެ. ތައުބާވުމުގެ ޙަޤީޤަތާއި ތައުބާވުމުގެ ޝަރުޠުތަކާއި ފައިދާތަކެވެ. އަދި އަސްލުގައި ތައުބާވުމުގެ ބާވަތްތައް މާނަކުރުމެވެ.

އަދުގަންނު މިދިއަހާ މި ދުނިޔޭ މިއުޅުމަކީ އޮޅުވާލުމާއި ނުބައިކަމުގެ ތަނެކެވެ، ޝައިޠާނާ ބޮޑުމީހާ ކަނޑައެޅުމަށް ހިތްޖެހުމެވެ. ނަފްސަ ހިތުގެ ބޭނުންތައް، ޝައިޠާނާ ދެރައްޖެއްސާލުމަށް ބޭނުންކުރެވެ.

މިރިސާލާގައި އެކުލެވިގެންވަނީ ފާފަތަކާމެދު ޚުދިގޯތަކަން ދެކުމުގެ ނުރައްކާތެރިކަމުގެ މުޤައްދިމާއަކާއި، ބައިބާގެ ޝަރުޠުތަކުގެ ޝަރުޙަރާއި، އެއަސްގަރު ނަފްސާނީ ފަތުވާއާއި، ބައިބާވ މީހުންނަށްޗަކާއި ޤުރުއާނާއި ސުންނަތުން ނަހީފައިވާ ފަތްވާތަކާއި، އިލްމުގެ އަހުލުވެރިންގެ ބަސްފުޅުތަކާއި އަދި ނިންމާލުމުތަކެވެ.

الله ތަޢާލާގެ ރަސްކަލަކުން އަޅުގަނޑު އެދެނީ މިބަސްކޮށްފާ އަޅުގަނޑާއި އަންނަމަނާ މުސްލިމު އަޅުގަނޑަށް ފައިދާކުރުމަށް ބަސްކޮށްއުކުމުގައި ފުއްވުމުނެވެ. މުސްލިމު އަޅުންގެ ކިބައިން އަޅުގަނޑު އެދެނީ އަޅުގަނޑަށްބަކައި ހެޔޮ ދުޢާކޮށްދިނުމަށް ނަފާތަ ބެދުވެރި ނަޞީޙަތްދިނުމަށެވެ. الله އަޅުގަނޑު އެންމެންގެ ޢަމަލުތަކު ބައްޔާ ޤަބޫލު ބައްޔާ ޤަބޫލުކުރައްވާށިއެވެ.

ފާފަތަކާދުރު ފުރިހޭތަކަށް ދެކުގެ ނަޞީހަތްތަކުގެ މަޖުމޫޢާ

ދަންނާށެވެ. - އަޅުގަނޑުމެން މިބައިން الله ތަޢާލާ ރަހުމަތްތެރިވާށިއެވެ.- ހަމަކަށަވަރުން الله عز وجل އަޅުތަކުންނަށް އަމުރުކުރައްވަނީ އިޚްލާޞްތެރިކަމާއެކު ތައުބާވުމަށެވެ. އަދި އޭގެ ވާޖިބުކަމެވެ. ފަހެ އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ تُوبُوٓاْ إِلَى ٱللَّهِ تَوْبَةً نَّصُوحًا ...﴾ (سورة التحريم ٨)

މާނައީ: "އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ. ތޮދުވެރި، އިޚްލާޞްތެރި ތައުބާއަކުން، ތިޔަބައިމީހުން الله އަށް ތައުބާވާށެވެ..."

"އަބޫއުމާމާ އަލްބާހިލީން" އަޅުގަނޑުމެންގެ ރަސޫލާއަ ޙަދީޘްކުރެއްވިކަމަށް ތައުބާވުމަން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވަނީ ދަސްކޮށްދެއްވާފައެވެ. ފަހެ (ނަބިއްޔާ) صلى الله عليه وسلم ޙަދީޘްކުރައްވައެވެ.

((إِنَّ صَاحِبَ الشِّمَالِ لَيَرْفَعُ الْقَلَمَ سِتَّ سَاعَاتٍ – محتمل أن تكون الساعة الفلكية المعروفة، أو هي المدة اليسيرة من الليل أو النهار، من لسان العرب – عَنِ الْعَبْدِ الْمُسْلِمِ الْمُخْطِئِ، فَإِنْ نَدِمَ وَاسْتَغْفَرَ اللَّهَ مِنْهَا أَلْقَاهَا، وَإِلا كُتِبَتْ وَاحِدَةً.)) [رواه الطبراني في الكبير والبيهقي في شعب الإيمان وحسنه الألباني في سلسلة الأحاديث الصحيحة ١٢٠٩]

މާނައީ: "ނުބައިކަމެއްކުރާ މުސްލިމު އަޅާކަށްބަލައި ވާތްފަރާތުގައި އިންނަ މަލާއިކަތާ ކަ ސާޢަތު ފަހަރު އުފުއްލަވައެވެ. - މިއީ ސާޢަތީ ފަލަކީ ހިސާބުގައި ބޭނުންކުރާ ގަޑިއިރަށް ނުވަތަ އެހެނިހެން ދުވަހެއް ނުވަތަ ރޭގެ ކުޑަ ވަގުތަކަށް ކިޔާ ނަމެވެ. ޢަރަބި ބަހުގެ ޤާމޫސް ކަމަށްވާ ލިސާނުލް ޢަރަބް ގައި ބުނެފައިވާ ގޮތުން އެނގެއެވެ.- އޭނާ އެކަމާ ހިތާމަކޮށް الله އަށް އިސްތިޣްފާރުކުރުމުން (ނުލިޔެ) ދޫކޮށްލައްވައެވެ. ނޫނީމަ އެއް(ކުށެއް) ލިޔުއްވައެވެ.

ރިވާވެއެވެ." އަދި (އަޙްމަދު) ރިވާކުރެއްވި ޙަދީޘްގެ ކުރިން އިތުރު މުހިންމު ލިބެއެވެ.

މިއަދު ވަރަށް ގިނަމީހުންނަށް ކުރިމަތިވާ މުޞީބާތަކީ އަހަރުމެން الله ގެ މާތްވަންތަކަމާއި މަތިވެރިވަންތަކަން ބޮޑުވެރިނުވުމެވެ. އަހަރުމެން الله ތަޢާލާއަށް އަޅުދީ، ރަސޫލާގެ ދުވާލު ކުރާ ބައެއްގެ ފާފަތަކަށް އަރައިގަނެއެވެ. އަހަރުމެންގެ ތެރޭގައި ބައެއްމީހުން ފާފަ އެއީ މުބާރަކުކަމެއް ނުދެކެމުގައި ލޯބިކަމުގެ ޢަމަލުކުރެއެވެ. އަހަރުމެންގެ ތެރޭގައި މީހަކު ކުރި ފާފަތަކުގެ ފަރުވާލެއްކުރުމަކީ ފަސޭހަ ކަމެއްކަމުގައިވެއެވެ. މިބާވަތުގެ އަހަރަ ބޮޑުކަމެއްވެ. "އަޅުގަނޑު އަހަރެންނަކީ ބާރުގަދަ ނުވަތަ ސަލާމަތްވުން އެދޭ ކަން ގެއްލުނު ހަމަތަކެއް؟" އަޅުގަނޑުމެންނަކީ މަރުހަބާ މިހުންނެވެ.

މަޢުލޫމާތުކޮށްދިނުން ޗަލި ސިފަސިފަތައް ހެދުމާ ތިޔައީ އެހެމީހުން ބަލައެވެ. ކަމުގެ ހަލާކަށް އެނގިގެންވާ ފަރުވާކުޑަކަމުގެ ބައްޔެއްގެ ސަބަބުތަކެވެ. މިއީ ކިހާވަރެއްގެ ނުބައި ކަމެއް ހެއްދެވޭ؟ ކޮބާ ފާފައެއް ހެއްދެވޭ؟ ނުވަތަ ބޮޑު ފާފައެއް ހެއްދެވޭ؟ ފަހު މިއީ ކަންހިނގުމުންދާގޮތް ލިބޭނެ އެނގުމުން އިމާމް ބުޚާރީ رحمه الله ގެ ސަޙީޙުގައި، ސަޙާބީކަލުންގެ އަރިހުން އައިސްފައިވާ އަންނަނިވި ދައުރުޖަ އެއް އެދިވަޑައިގަންނަވެ.

– عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: ((إِنَّكُمْ لَتَعْمَلُونَ أَعْمَالًا هِيَ أَدَقُّ فِي أَعْيُنِكُمْ مِنْ الشَّعَرِ، إِنْ كُنَّا لَنَعُدُّهَا عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ صَلَّى الله عَلَيْهِ وَسَلَمَ مِنَ الْمُوبِقَاتِ.))

މާނައީ: އަނަސް رضي الله عنه ވިދާޅުވިއެވެ. "ތިޔަބައިމީހުން ކުރާ ޢަމަލުތަކުގެ ތެރެއިން، ތިޔަބައިމީހުންގެ ލޮލުގައި ކުޑަކަމުގައި އިސްތަށިގަނޑަށްވުރެވެސް މާތުނިކަމުގައި ދެކޭ ޢަމަލުތަކެއް، ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم ގެ ޒަމާނުގައި އެއީ ހަލާކުކުރުވަނިވި ކަންކަން ކަމުގައި ގުނަމުން ދިޔަ އުޅުނީމުއެވެ." الْمُوبِقَات އަކީ ހަލާކު ކަންތައްތައް (ފާފަތަކެވެ.)

– عن ابن مسعود رضي الله عنه قال: ((إِنَّ الْمُؤْمِنَ يَرَى ذُنُوبَهُ كَأَنَّهُ قَاعِدٌ تَحْتَ جَبَلٍ يَخَافُ أَنْ يَقَعَ عَلَيْهِ، وَإِنَّ الْفَاجِرَ يَرَى ذُنُوبَهُ كَذُبَابٍ مَرَّ عَلَى أَنْفِهِ فَقَالَ بِهِ هَكَذَا – أي بِيَدِهِ –فَذَبَّهُ عَنْهُ.))

މާނައީ: އިބްނު މަސްޢޫދު رضي الله عنه ވިދާޅުވިއެވެ. "ހަމަކަށަވަރުން މުއުމިނާކަށް އޭނާގެ ފާފަތައް ފެންނާނީ، އޭނާ ފަރުބަދައެއްގެ ދަށުގައި އިށީނދެ އިންނައިރު އެފަރުބަދަ އޭނާގެ ބޮލަށް ވެއްޓިދާނެތީ ބިރުގަންނަފަދައިންނެވެ. އަދި ފާޖިރުމީހާއަށް އޭނާގެ ފާފަތައް ފެންނާނީ އޭނާގެ ނޭފަތް ކައިރިން ދިޔަ މެހެއް ފަދައިން ގޮސްފައެވެ. އޭނާ މިފަދައިން - އެބަހީ: އޭނާގެ އަތުން - އެމެހާ އޭނާއާ ދުރުކޮށްލިއެވެ."

ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ގެ ހަދީޘެއް ކުޑުކުން އަބައިމީހުންނަށް މިސާލު މިކަމުގެ ނުރައްކާތެރިކަން އަންގަވާދެއްވާ ހަދީޘެވެ.

((إِيَّاكُمْ وَمُحَقَّرَاتِ الذُّنُوبِ، فَإِنَّمَا مَثَلُ مُحَقَّرَاتِ الذُّنُوبِ كَمَثَلِ قَوْمٍ نَزَلُوا بَطْنَ وَادٍ، فَجَاءَ ذَا بِعُودٍ، وَجَاءَ ذَا بِعُودٍ، حَتَّى حَمَلُوا مَا أَنْضَجُوا بِهِ خُبْزَهُمْ، وَإِنَّ مُحَقَّرَاتِ الذُّنُوبِ مَتَى يَأْخُذْ بِهَا صَاحِبُهَا تُهْلِكْهُ (وفي رواية) إِيَّاكُمْ وَمُحَقَّرَاتِ الذُّنُوبِ فَإِنَّهُنَّ يَجْتَمِعْنَ عَلَى الرَّجُلِ حَتَّى يُهْلِكْنَهُ.)) [رواه أحمد، صحيح الجامع ٢٦٨٦-٢٦٨٧]

މާނައީ: "ކުޑަ ފާފަތައްކުރުމަށް ބޯލެވޭ ފާފަކުރުން ދިޔަބައިމީހުން ނުރައްކާތެރިވާނެވެ. ފަދަ ކުޑުފާފައަށްކުރުމަކީ ބޯލެވޭ ފާފަތަކުގެ މިސާލަކީ ވާދީއެއްގެ ދެމެދު ފޭބި ބައެއްމީހުން މިސާލެވެ. ފަދަ (އޭގެ ތެރެއިން މީހަކު) ދަރުކަޓެއް ހިފައިގެން އައީއެވެ. އަދި (އެހެން މީހަކުވެސް) ދަރުކަޓެއް ހިފައިގެން އައީއެވެ. އެބައިމީހުންނަށް އޭގެން ރޮށިފިހާލެވޭވަރަށް (ދަރު) އެއްކުރެވިފައިވާނެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކުޑަ ފާފައިގައި ހިފައިފިނަމަ (އޭގެ ސާހިބުން) ހަލާކުވެގެންދާނެއެވެ.

(އަދި އެހެން ރިވާޔަތެއްގައިވެއެވެ.) ކުޑަ ފާފަތަކަށް ވިރުސްކުރުން ދުރުކުރައްވާށެވެ. ފަދަ މިހާރު ހަލާކުވެދިއުމަށް ދަރަނިވެރިން އެފާފަތައް އޭނާގެ މައްޗަށް ޖަމާވެއެވެ."

ޢިލްމުގެ އަހުލުވެރިން ދިރާސާކުރައްވާފައިވާގޮތުގައި الله ތަޢާލާއަށް ބިރުވެތިވުން ޚުޝޫޢާ، ތަޤްވާވެރިކަމާއި، ފަރުވާތެރިކަމާއި އެއްވެސް ކަމެއްނުކުރުމާ ކުރި ފާފަތައް ކުރާނަމަ، އެކަން ބޮޑު ފާފަތަކާ އަޅާނުލާކުރެވޭނެއެވެ. އަދި ޔަޤީންކަމާއެކު. ބޮޑުވެގެންދާ އެއްޗެކޭކަމަށް އެކަންވެދާނެއެވެ. އެހެންކަމުން ބަލާލަހަށްވެގަތަށް ކުރިޔާލައިގެ ކުރިއަށްދާއިރު ގޮވައި ނުވެއެވެ. އަދި މުސްކުރަ އިސްތިޣްފާރުކުރުމަށް ބޮޑުވާއިރު ގޮވައި ނުވެއެވެ.

މިބާވަތުގެ މީހަކު އެފަދަ ހާލުގައި ދަރުމަވަންތަވެ. ފާފައި ކުރެވުނު ނުބަލާ ވާހަކަ. އެކަމަކީ ބިޔަބޮޑު ކަންތައްތަކާ ބަރާބަރު.

الله އިރާދަކުރެއްވީމާ މިކަލުމަގެކަލި ބަދަލުކުރެވިދާނެ ވެރިކަމާއި ބަލާ ކަމެއްކަމެވެ. އެބަޔަކުދެކެ އެއްވަރުގެ ފާފަތަކީ ފަރުވާތެރިކަމުގައި އިސްތިޣްފާރުވެރިކަމާ މިހެންނެވެ. އެއީ އެއްވެސް ބާރުގަދަކަމަކަށް މަސަކަތުގަދަކަމާ މިހެންވެއް ނުކުރެވެ. އަދި ބާރުގަދަވެގެން ގައިގަ ދުރުހުރެގެން ބާރުބޮޑުމިހެންވުމެއް ނުކުރެވެ.

އެއީ ހަމަކަށަވަރުން الله ތަޢާލާގެ ރަޙްމަތުގެ އިރާދައި މިހެންނެވެ.

﴿ نَبِّئْ عِبَادِيٓ أَنِّيٓ أَنَا ٱلْغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٤٩﴾ ﴾ (سورة الحجر)

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެއީ ފިޔަވިޔައިން ފާފައްފުއްސަވާ ރަޙްމަތްތެރި ރަސްކަލާނގެކަމުގައި، ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަޅުތަކުންނަށް ކަލޭގެފާނު ހަބަރު ދެއްވާށެވެ."

އަދި މިބަސްފުޅަކީ އިލާހީ މިހެންނެވެ.

﴿ وَأَنَّ عَذَابِي هُوَ ٱلْعَذَابُ ٱلْأَلِيمُ ﴿٥٠﴾ ﴾ (سورة الحجر)

މާނައީ: "އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ޢަދާބަ އެއީ ވޭންދެނިވި ޢަދާބެވެ."

ތައުބާގެ ޝަރުތުތަކާއި އެކަން ފުރިހަމަކުރާ ކަންތައްތައް

"ތައުބާ" މިކަލިމައަކީ ވަރަށް މަތިވެރި ކަލިމައެކެވެ. އަދި މިކަލިމާގައި ވަރަށް ފުން މާނަތަކެއް އެކުލެވިގެންވެއެވެ. އެއީ ގިނަމީހުން ހީކުރާގޮތަށް ދުލުން ބަސްތަކެއް ބޭރުކޮށްލުމަށްފަހު ދެންއަނބުރާ ފާފައިގެން ކުރިއަށް ދިއުމެއްނޫނެވެ. ﷲ ތަޢާލާގެ އަންނަނިވި ބަސްފުޅަށް ވިސްނާލުމުން، ތައުބާވުމަކީ އިސްތިޣްފާރުކުރުމުގެ މާނައަށް ކަމެއްކަން އެނގެނެއެވެ.

﴿ وَأَنِ ٱسْتَغْفِرُوا۟ رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوٓا۟ إِلَيْهِ ... ﴾ (سورة هود ٣)

މާނައީ: "އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ހަޟްރަތުން ފާފަފުއްސެވުން ތިޔަބައިމީހުން އެދޭށެވެ. އަދި އެއަށްފަހު އެކަލާނގެއަށް ތިޔަބައިމީހުން ތައުބާވާށެވެ..."

މިއީ މިހާ މަތިވެރިކަލިމަކަށްވީހިނދު މިކަލިމަގައި ޝަރުތުތަކެއް ވާޖިބުވެގެންވެއެވެ. (ތުރުޖުމާނުގެ) އާޔަތްތަކުންނާއި ޙަދީޘްތަކުން، އިލްމުވެރިންނެވި ޝަރުތުތަކެއް ނަންގަވާ ދިރާސާކުރައްވާފައިވެއެވެ. އެއިން ބައެއް ކަންތައްތައް މިތާ ދިރާސާކޮށްލާނަމެވެ:

ފުރަތަމަ: ފާފަކުރުން ވަކިވުން ދޫކޮށްލުން.

ދެވަނަ: މާޒީވެދިޔަކަމަށްޓަކައި ދެރަވެ ހިތާމަކުރުން.

ތިންވަނަ: (ފާފައަށް) އެނބުރި އިޢާދަ ނުކުރުމަށް އަޒުމުކަނޑައެޅުން.

ހަތަރުވަނަ: އެއީ އަނިޔާ ދިން މީހުންގެ ޙައްޤުތައް އަދާކުރުން ނުވަތަ އެބައިމީހުންގެ ޢަފުވެ މާފުލިބިގަތުން.

ޢިލްމުގެ އަހުލުވެރިންގެ ތެރެއިން ބައެއް ބޭފުޅުންވަނީ އިޖްތިހާދުކުރި ތިއްބާއެއްގެ ހުކުމް ޝަރުޢީވަލީ އިތުރުން ތަޢްރީފުކޮށްދެއްވާފައެވެ. އޭގެތެރެއިން ބައެއް ކަންތައްތައް އަޅުގަނޑުމެން މިތާނގައި ގެނެސްދެނީމެވެ.

ފުރަތަމަ: ފަޔާއާ ދުރުހުރިވާންޏާއިން الله ތަޢާލާއަށްޓަކައެވެ. އެހެން އެއްވެސް ސަބަބަކަށް ނޫނެވެ. މިފާހަގަކުރަން އެކަށީގެންވާ ނުކެރުމުގެން ނުވަތަ އެކަމަކު ޙައްޤުއަށްވުރެން ނުވަތަ މިސްކީނުން ބުނާނެ އެއްޗެއްކަން ބިރުވެރިވުމުން ނޫނެވެ.

އެހީގެ ޤާނޫން ނުވަތަ މިސްކީނުންގެ ގަދަކަމި އެހާމަ ކަނޑައެޅޭ ހިތްދޭދާ ނޫނެވެ. އެދުވަރަކަށް ނުވަތަ އެހާނާ ވަޑާމި ގެއްލުންދީފައިވާ ބަޔަކަށްޓަކައި ފަޔާއާ ދުރުހުރިވާ މީހަކަށް އެއީ ތައުބާވި ނުބެލެވޭނެއެވެ.

އަދި އެހާގެ ސިއްރުތައް ގަޔާނުކުރު ތަޢުލީމުދިނުމުން ފަޔާއިން ދުރުހުރިވާ މީހަކަށް އެއީ ތައުބާވި ނުބެލެވޭނެއެވެ. މިފާހަގަކުރަން ޖާނުވަތުގެން ނުވަތަ ބަރުއަވާޒީ އިހުތިމާމް ހިނގުމުން ޤަހުރުން ގެއްލުނަހާއި، ވާރުތަ ނުކުރާތަކުރި ބައިދުކުރުން ތަޢުލީމުކުރުމުގެބަސް ނުވަތަ އެހާގެ ހަރުގަނޑު ނިކަމެތިވެ ދިފާއުން ކަރުވާނުކުރަމަސްކަމި އެކަން ދުކުރަމުވެ.

އަދި ރިޝްވަތާ ދޫކޮށް މަސައްކަތްކުރާ ކަމުޅުގެ ފާރަވެދުން [އެހާ އިހްތިރާމްކުރުމަށް] ދޫ ރިޝްވަތުކަން ވަޒަންކުރުމުގެ ބަރަށްޓަކައި ރިޝްވަތު ހިފުމުން ދުރުހުރިވާ މީހަކަށް އެއީ ތައުބާވި ނުބެލެވޭނެއެވެ.

އަދި އެހާ ބަރަބޯޅުވެރިންގެ ރަބުއްލާއި މަސްލަހަތާއި ބާރުނުކުރުމުން ދުރުހުރިވާ މީހަކަށް އެއީ ތައުބާވި ނުބެލެވޭނެއެވެ.

އަދި ހަމައެފަދައިން އިސްލާހަށް ބާރުއަޅުވާ ކަމެއްގެ ސަބަބުން ފާފަކުރުމުން ނުކުޅެދިފައިވާ މީހަކަށްވެސް އެއީ ތައުބާވީ މީހެކޭ ނުބުނެވޭނެއެވެ. މިފަދަކަން ދޫކޮށްލުމާ ވާގިވެރިއާ ސަބަބުން ފާފަކުރުމުގެ ނިޔަތާއި، ނިޔަތް ޢަޒުމްކުރުމާ ޢަޒުމްކުރުމުގެ ކުރިއަށް ގަސްތުކުރަން، ނިޔަތް ތައްކުރުމުގެ އިސްލާޙީ ބާރުގެ ސަބަބުން އެކީ ނިޔަތް ފަދަ ގަސްތުކުރަނީއެވެ. އަދިހަމައެކަނި. މިފަދަ މީހުންނަށް ތައުބާވުމަކީ އިސްތިޤާމަތުން ކަންތައްތަކެއްކުރު ހިތާމަކުރުމެވެ. އަދި ފާފަކުރުމުން އިންސާނުކުރާ ދުރުހެލިވުމެވެ.

ނިޔަތް (ނިޔަތުގެ) ފައިދާއާ (ފާފަކަމާގެން) ހިތާމަކުރުމެވެ. މިފަދަ މީހުންނަށްވެސް ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ހަދީޘްކުރައްވާފައިވާ އަންނަނިވި ހަދީޘްއެވެ.

((النَّدَمُ تَوْبَةٌ)) [رواه أحمد وابن ماجه، صحيح الجامع ٦٨٠٢]

މާނައީ: "ކުރެވުނު ކަންތަކާމެދު ދެރަވެ ހިތާމަކުރުމީ ތައުބާއެވެ."

ނުކުޅެދުންތެރިވެފައިވާ މީހާގެ އެންމެ އަނެއްބައިން ކަމަކަށް އިސްލާމީދީނުގެ، އަންނަނިވި އަދަދު ކުރާނީ އަދުރަގެއަނެއްކަމާ މިހެންކަމުގެއަށް الله ތަޤުވާވެރި ތަމްސީލުކޮށްދެއެވެ. الله ގެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ގެ އަންނަނިވި ހަދީޘް މިބާ ނުދެކެވުމުގެއެވެ.

((إِنَّمَا الدُّنْيَا لِأَرْبَعَةِ نَفَرٍ، عَبْدٍ رَزَقَهُ الله مَالًا وَعِلْمًا فَهُوَ يَتَّقِي فِيهِ رَبَّهُ، وَيَصِلُ فِيهِ رَحِمَهُ، وَيَعْلَمُ لِلّه فِيهِ حَقًّا، فَهَذَا بِأَفْضَلِ الْمَنَازِلِ، وَعَبْدٍ رَزَقَهُ الله عِلْمًا، وَلَمْ يَرْزُقْهُ مَالًا، فَهُوَ صَادِقُ النِّيَّةِ، يَقُولُ: لَوْ أَنَّ لِي مَالًا لَعَمِلْتُ بِعَمَلِ فُلَانٍ، فَهُوَ بِنِيَّتِهِ فَأَجْرُهُمَا سَوَاءٌ، وَعَبْدٍ رَزَقَهُ الله مَالًا وَلَمْ يَرْزُقْهُ عِلْمًا يَخْبِطُ فِي مَالِهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ لَا يَتَّقِي فِيهِ رَبَّهُ، وَلَا يَصِلُ فِيهِ رَحِمَهُ، وَلَا يَعْلَمُ لِلّه فِيهِ حَقًّا، فَهَذَا بِأَخْبَثِ الْمَنَازِلِ، وَعَبْدٍ لَمْ يَرْزُقْهُ الله مَالًا وَلَا عِلْمًا فَهُوَ يَقُولُ: لَوْ أَنَّ لِي مَالًا لَعَمِلْتُ فِيهِ بِعَمَلِ فُلَانٍ، فَهُوَ بِنِيَّتِهِ، فَوِزْرُهُمَا سَوَاءٌ)) [رواه أحمد والترمذي وصححه صحيح الترغيب والترهيب ١/٩]

މާނައީ: "ދުނިޔޭގައި ވަނީ ހަތަރު މީހުންނެވެ. [ފުރަތަމައީ] الله މުދަލާއި ޢިލްމު ރިޒުޤުދެއްވާފައިވާ އަޅަކެވެ. ފަހެ އޭނާ އެކަލާނގެ الله އަށް ބިރުވެތިވެއެވެ. އަދި އޭނާގެ ރަޙިމުގެ ގުޅުން ޤާއިމުކުރެއެވެ. އަދި އޭގައިވާ الله ގެ ޙައްޤު އޭނާ ދަންނައެވެ. ފަހެ އޭނާވަނީ އެންމެ ރަނގަޅު ދަރަޖައިގައެވެ.

އަދި [ދެވަނައީ] الله ޢިލްމު ދެއްވައި، މުދަލާއި ރިޒުޤު ދެއްވާފައިނުވާ އަޅެކެވެ. ފަހެ އޭނާގެ ނިޔަތުގައި ތެދުވެރިއެވެ. އޭނާ ބުނެއެވެ: ހަމަކަށަވަރުން އަހަންނަށް މުދާލިބިފައިވާނަމަ އެވެނި މީހާ ޢަމަލުކުރާފަދައިން އަހަރެން ޢަމަލުކުރީމެވެ. އޭނާގެ ނިޔަތުގެ ސަބަބުން ފަހެ އެދެމީހުންގެ އަޖުރު ހަމަހަމަވެގެންވެއެވެ.

އަދި [ތިންވަނައީ] الله މުދަލާއި ރިޒުޤުދެއްވައި، ޢިލްމު ދެއްވާފައިނުވާ އަޅެކެވެ. ބުއްދެއްނެތި، ޢިލްމެއްނެތި އޭނާގެ މުދާ ހަރަދުކުރެއެވެ. ފަހެ އޭނާ އެކަލާނގެ الله އަށް ބިރުވެތިނުވެއެވެ. އަދި އޭނާގެ ރަޙިމުގެ ގުޅުން ދާއިމުނުކުރެއެވެ. އަދި އޭގައި الله ގެ ހައްޤުވާކަން އޭނާ ނުދަންނައެވެ. ފަހެ އޭނާވަނީ އެންމެ ނުބައި ދަރަޖައިގައެވެ.

އަދި [ހަތަރުވަނައީ] މުދަލާއި ރިޒުޤުވެސް، ޢިލްމުއްވެސް الله ދެއްވާފައިނުވާ އަޅެކެވެ. ފަހެ އޭނާ ބުނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަހަންނަށް މުދާލިބިފައިވާނަމަ އެވެނި މީހާ [ނުބައި] ޢަމަލުކުރާފަދައިން އަހަރެން ޢަމަލުކުރީމެވެ. ފަހެ އޭނާގެ ނިޔަތުގެ ސަބަބުން އެދެމީހުން ފާފައިގައި ހަމަހަމައެވެ."

ތިރުމިޛީ: ފާފައިގެ ނުބައިކަމާއި އޭގެ ގެއްލުން އިރުޝާދުވެވެ.

މީގެ މާނައަކީ މާޒީގައި ކުރެވިފައިވާ ފާފަތައް ހަނދާންވުމުން އޭގެ ލައްޒަތާއި ހިތްހަމަޖެހުމުގެ ޝުޢޫރުކުރަމާއެކު ނުވަތަ މުސްތަޤްބަލުގައި ފާފަކުރުމުން އެނބުރިދާން އެދޭ އެދުމާއެކު ތައުބާ ސަބަބަކަށްވާނެއެވެ.

އިބްނުލްޤައްޔިމް رحمه الله ގެ "އައްދާއު ވައްދަވާއު" އަދި "އަލްފަވާއިދު"ގައި ލިޔުން ފާފަތަކުން ލިބޭ ބައިވަރު ގެއްލުންތައް ގެންނަވާފައިވެއެވެ. އޭގެ ތެރޭގައި ހިމެނޭ:

ޢިލްމުން މަޙްރޫމުވުން - ހިތުގެ އެކަނިވެރިކަން - ކަންކަން އުނދަގޫވުން - ހަށިގަނޑު ބަލިކަށިވުން - ޠާޢަތްތެރިކަން އަދާކުރުމުން މަޙްރޫމުވުން - ބަރަކާތް ކެނޑުން - ތައުފީޤުން މަޙްރޫމުވުން - ދީނުގެ ނުރައްކާތެރިކަން - ނުބައި ކަންތައްތައް އާދަވުން - ފާފަކުރުން އާދަވުން - الله ގެ ޙަޟްރަތުގައި ފާފަކުރާމީހާ ނިކަމެތިވުން - މިސްކީނުކަމުގެ ކުރިމަތީގައި އަގު ދަށްވުން - ޢަޤުލު ނަފްސު ދުރުވުން - ނިކަމެތިކަން ފެނިގެންވުން - ހިތުގައި ސިއްކަޖެހި الله ތަޢާލާގެ ލަޢުނަތުގެ ދަށަށްވެއްޓުން - ދުޢާ އިޖާބަވުން މަނާވުން - ބިމާއި ކަނޑުގައި ފަސާދަ ފެތުރުން - ޣައިރަތްތެރިކަން ނެތުން - ލަދުވެތިކަން ނެތުން - ނިޢުމަތްތައް ފިލިގެންދިއުން - ޢުޤޫބާތް ލިބުން - ފާފަކުރުމުގެ ހިތްބުރިވުން - ޝައިޠާނާގެ ދަސްވެރިކަން - ނިމުން ނުބައިވުން - އަދި އާޚިރަތުގައި ޢަޛާބުލިބުމެވެ.

މިފަދަ ފާފަތަކުން ލިބޭ ގެއްލުންތައް އެނގުމުން އިންސާނާ ފާފައާ އިޙްތިޔާތުކަމާއެކު ދުރުހެލިވާނެއެވެ. ފަހަރު ހަމަކަނަވަހުން ބައެއް މީހުން ބައެއް ސަބަބުތަކާއި އެއްފަހަރާ ދުރުވ އެނގޭ ފާފަތަކަށް އަރައިގަންނާނެއެވެ. އޭގެ މިސާލަކީ:

1. އެއީ އެމީހުން ދުނިޔޭގައި އުފާވެރި ބަދަހިކަން [ކުރިޔަކުރި ފާފައަށްވުރެ] ރުއްސުމެވެ.

2. އެއީ އުމުރުގެ ނަފްސާނީއަށް އެކަމަށް މާބޭނުން ގެނބޭނީއެވެ. އަދި އެކަމަށް އޮތް ޝަހުވަތުތެރިކަން މާގަދަވުމުންނެވެ.

3. އެއީ އަހަރެން ފާފަކަންކުރު ބޭނުން އެފާފަކުރުމުގެ މަގު ތަނަވަސްވެފައިވާތީއެވެ. އަދި އެކަމުގެ ސަބަބުން އެމަޖީ ފަސޭހައިން ތަނަވަސްވެފައިވާތީއެވެ. ބޭނުން ތަޢުރީފާށަށް ޖެހޭ އަދި ހަމަޖެއްސަންޖެހޭ ކަންތައްތައް ހިނަ ފާފަތައް މިފަދަ ފާފަތަކާ ވަރަށް ތަފާތެވެ.

4. އެއީ އެހާއި އެކުވެރި، ގާތްބަރާކު ފާފައަށް ކުރުންމަތީ ދުރުވިޔަ ރަޙުވެސް އެހާއަށް އެބައިމީހުންގާ ދުރުހުރިވާން ދަތިވިމައެވެ.

5. އެ ފާފައިގެ ސަބަބުން އެހާއި އެހާއަކު އުޅުމުގެ ހުރިގޮތް އެހާގެ ޖާހާއި މަޤާމުތަރުއަކާއިމުގެ ސަބަބުން އެހާއަށް ދުރަށްދާއިރުން އުސްކަމެވެ، ފާފަތަރުން ކުރުމި ދުރުހުރުއެވެ. ނުބައި ކަންތައްތަކަށް ފަސާދަކަރުމުގައި އޭގެ ބައްސް "ގެނެސް ލޭޖަރުނަރު"ވެސް ކަރުމަތިވަނި މިފަދަގޮތްކަށެވެ.

އެއްފަހަރެއް އަދުބައް އަޅުވާޝްނާތު ޝާޢިރު ކަމުގައިވާ އަބޫ ނަޢުވާސްއަށްވެސް މިފަދަގޮތަކެވެ. އެއްފަހަރެއް ފަސޮހަތުގައިންނާ ފާފަތަކުން އަތަރެސްކުމާ އަބޫލްޢަތާހިޔާ އޭނާއަކު ޝާޢިރު އެހާއަށް ބަދުބަސް ބުނެދިނުމުން އަބޫ ނަޢުވާސް ޖަވާބުދިނީ ކިޔަމެވެ.

أَتُرَانِيْ يَاعَتَاهِيْ تَارِكًا تِلْكَ المَلاَهِي

أَتُرَانِيْ مُفْسِدًا بِالنُّسْكِ عِنْدَ القَوْمِ جَاهِيْ

މާނައީ: "އޭ އަތާހިޔާއެވެ. އަހަރެން އެކުޅިވަރު މަޖާކުޅިވަރުތައް ދޫކޮށްލާނެކަމަށް ތިބާއަށް ފެންނަނީތޯއެވެ؟ އަޅުކަންކުރުމުގެ ސަބަބުން އެބައިމީހުންގެ ގާތުގައި އޮތް އަހަރެންގެ ޖާހު ފަސާދަކުރާ މީހަކަށް ތިބާއަށް އަހަރެން ފެންނަނީތޯއެވެ؟"

ތިންވަނަ: އަޚާ ތަޢުބާވުމަށް އަވަސްވެގަންނަ ބަޔަކުކަމުގައިވުމެވެ. ވަރަށް، އޭނާ ތައުބާވުން ފަސްކުރުމުގެ އަދި ދުރުގައި އަކަތަކުރުބުކައި ތައުބާވުންޖެހުން ފާފަކަވެ.

ހަތަރުވަނަ: އޭނާގެ ތައުބާގައި ކަމުގެ އިސްލާމީނިޒާމަށް އޭނާ ބިރުވެތިވުމާއިއެކު ހުރުމެވެ. އަދި ތައުބާގެ ދަތުރުތަކުގައި ތަޤުވާވެރިކަމާއެކު ހުރުމެވެ. އެހެން އަދި ސަބަބަކީ އޭނާގެ ސުހުބަތް ހަމަޖެހިލާ، الله ތަޢާލާގެ ރުހުމަތްލިބިގަތުމާއި ރަޙްމަތާއި ދީނުގެ ޝަރީޢަތްތަކުގައި ދިރިއުޅުމެވެ.

ފަސްވަނަ: الله ތަޢާލާގެ ރިޟާއަށްޓަކައި އަޚުލާޤީ ކަންކަމުގައި ހުރުމާއި ތަރުހީބު ދިނުމެވެ. މީހުންގެ ތެރޭގައި ޖަޢާލުތަކުގައި ނުބައިމީހުން ނުހިމެނުމެވެ. އަދި އޭގެ ތަރުބިއްޔަތު ރަނގަޅުކުރުމެވެ.

ހަވަނަ: އެކަމަކު ވަރަށް ބޮޑުކަމާއެކު ދުއާގައި ހުރުމެވެ. އެއީ އެކަމަކު ހުރިހާ ރަނގަޅު ކަމެއްގައި ހުރުމެވެ.

ހަތްވަނަ: އެކަމަކު ވަރަށް ފުރިހަމަ ދަރިވަރުން ދީނީ ހުރިހާ ކަމެއްގައި ހުރުމެވެ. މުސްލިމުންގެ ދޭ ކުރިން ދީނުގެ ޝަރީޢަތުގެ މަގުން ޤުރުއާނާއި ސުންނަތުގައި ޙަދީޘްތަކުގައި ބަޔާންވެފައިވާ ނިޔަތުގައި ވަޢުދުވެވޭގޮތަށް ވަޢުދުވެވޭގޮތަކެވެ. އެ ޙަދީޘް ވަޙީން އަސްލަށް ދަށްވެ.

الله ތަޢާލާ ތިޔަ ދަރުމަ ވެރިއާއި ވެއެވެ.

﴿ ٱلۡأَخِلَّآءُ يَوۡمَئِذِۭ بَعۡضُهُمۡ لِبَعۡضٍ عَدُوٌّ إِلَّا ٱلۡمُتَّقِينَ ﴿٦٧﴾ ﴾ (سورة الزخرف)

މާނައީ: "ގާތްއެކުވެރިން އެދުވަހުން އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށް ވާނީ ޢަދާވާތްތެރިން ކަމުގައެވެ. ތަޤްވާވެރިން މެނުވީއެވެ."

އެކުވެރިއާގެ ނުބައި ޙައްޤެރިން ޤާނޫނުތަކުގެ އަދަބުތަކު އަނބުރައިދަކަން ޚިޔާނާތް ދެނެއެވެ.

އާ ތައުބާވެގެން މިހާރު. އިލާހުންނަން ދެއްވަދޭނުކަން ދިވާ ނުކުރަދޭންތެރިވުމުގެ ވާގަ

ތިބާގެ މައްސަލަ އޮތީ އިލާހުންނާ ދެކުރެވުމެވެ، ގުޅުންކަށްޗާ އަދި އެބައިލާހުގެ ކަރައިން

ޚައްޤާތެރިވުމަށް އިންޒާރުދިނުމެވެ. އެހެންކަމުން އިލާހުންނަން ދެއްވަދޭނުމުގެ ނަމުގައި

އިލާހުގެމަތަން އެނބުރިދިއުން ޝަރީޢަތާ ތިބާއަށް ޙިކްމަތެރިކަމެއް ނުދެއްވެ. އަދި

އެބައިލާހުންނާ ތިބާއަށް ދަކުރުވުމަށްދޭކަށް ތިބާއަށް އެނގިގަތީ ހުރެވެ.

އެބައިލާހުން ފެކާރުމަގައި އެކުގައިގުން ކާރުގެ ޚައްޤުރިންނާ ގުޅުންބަދަލުކުރުމުގެ ސަބަބުން

އަދުން ފެކާރުމަކަން އެނބުރިގެއްސަފައިވާ ބައިވެރި ހުދިޔާތަކާއެވެ.

އަސްލަކީ: އެވަގުތު އެއްގެ އަތުގައި ހިނދު ހަރަކާތުގެ ނަފްސާނީޚިޔާލުތަކެވެ. މިޔާދަކަން

މަސައްކަތްތަކާއި ދުރު [ދިބާރަ މިއުރާ ކުރެން ބޭނުކުރާ އާދަތަ] އަދި އަނދު ދަދަ

މިއުޙުކުރު ސަލާނަވެ. ނަފްސު ހަރާމް ސުރަދައި ދިޔައުތަކާއި ދައިދާއައިނުމް ވަހަކަތަކާއި

ޖަރާތްކުރުމެ. އެކިކިގެންގަނި އެދިދައިން ބާރުހި އެއްކަމު ބިނދާ ހަޔާކުރިޔާ ނަފްސު

އަންދާޔުމެވެ.

މައުބާވުމާ ފާޚިތުވުގެ އެދުގަނާމަތި ޤާރިޔާއަތުގެ އަނދުރާގުރާނތައު އައްޔާރައި،

އިޙުއަކަކާކަން ދަކަނާޔަނުޤާނަވެ. ކަނދުނުގެނަވެސް އަޅާ އަކަން ހާސިޔަކުރުގަނުޤާނަވެ.

މައުބާވުރުންގެ އެތަގައި މިޔުދު ހަރާމްތަކާ ބަދައުޖުމްނ ކިތައް ހާދިޤާގައި އެބައިލާހުން

ކުރިގެތަކް އެނބުރި ގަސްފައިވަޒަތެވެ. އަދި ކިތައް (ފުރަރު) މައުބާއިން

ރުޢުއިފައިވަޒަތެވެ. އަދި ހިދާތަނުފަރު މަގެފުރުދުމަން ގަސްފައިވަޒަތެވެ. ﷲ ގެ

ހަސްރަތުން ފާޚިތަކުމަން އަގުގަނޑުމަން އެދިދިނުންވުމެވެ.

ނުވަވަނަ: ކުރީގެ ނުރަނގަޅު ރައްޓެހިންގެ ބަދަލުގައި ރަނގަޅު ސާލިހު މީހުންގެ ތެރެއިން ރައްޓެހިން އިޚްތިޔާރުކުރުން. އެއީ އަނާގެ ނަފްސުގެ މައްޗަށްވުރެ ވާގިވެރިވާން ބަދަލު ކަމުގައި ވާންވާނެއެވެ. އަދި ދިރުކުރުމާ ތަނެއްތަނާއި އިތުރު މަޖިލިސްތަކަށް ސަފަރުކުރުން ދޫކުރަންވާނެއެވެ. އެފަދަ މާޒީ ހަނދާންކުރެވޭނެހެން ޝައިޠާނާއަށް ފުރުޞަތުއަރުވާ އެފަދަ ވަގުތުތައް ފައިދާނުހުރި ކަންތައްތަކުގައި ވަގުތު ކާލުމެވެ.

ދިހަވަނަ: އެކަމާ ހިތިގަނޑަން އެތަރުވު ހެޔޮއަމަލުތަކުގެ ބަދަލުގައި، الله ތަޢާލާއަށް ކިޔަމަންތެރިކަން އިތުރުކުރުންވާނެއެވެ. އަދި ހެޔޮއަމަލުތަކުގެ ކުއްލިން ސަލާމަތްކުރެއްވި އެކަމާ ހިތިގަނޑުގައި ރަނގަޅު މަސްތޫރުކަމުގައި ވާނެއެވެ.

އެގާރަވަނަ: "އައްތައުބަތުން ނަޞޫޙާ"ގެ ކުރިން އަދި ހިތާމަކުރުމުގެ ފުރުޞަތުތަކުން އިތުރުކުރުމުގެ ކުރިން ތައުބާވުން ފަރުޟުވެއެވެ. "އައްތައުބަތުން ނަޞޫޙާ"އަކީ ފުރަތަމަ ހިތާމަކުރުން ނުކުންނަ ދެތިން ލާރިއެއް ކުރިން ނުކުންނަ އަހަރެވެ. މަރުސަކަރާތި ފޯރާތަނުވެގެން ކުރިން ތައުބާވުމެވެ. އެއީ ކުރާ (ފޯރާތަށް) ނުވަތަ ބޭ (ފޯރާތަން) ވިދާސްލުމެވެ.[1] އެއީ ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم ގެ އަންނަނިވި ޙަދީޘްގައިވާ ފަދައިންނެވެ.

((مَنْ تَابَ إِلَى اللَّهِ قَبْلَ أَنْ يُغَرْغِرَ، قَبِلَ اللَّهُ مِنْهُ.)) [رواه أحمد والترمذي، صحيح الجامع ٦١٣٢]

މާނައީ: "އެއްވެސް މީހަކު ކަރުކަރުއަރަން ފެށުމުގެ ކުރިން ތައުބާވެއްޖެނަމަ ތައުބާ الله ޤަބޫލުކުރައްވާނެއެވެ."

އަދި އަންނަނިވި ޙަދީޘްގައިވެސް ވާ ފަދައިންނެވެ.

((مَنْ تَابَ قَبْلَ أَنْ تَطْلُعَ الشَّمْسُ مِنْ مَغْرِبِهَا تَابَ اللهُ عَلَيْهِ.)) [رواه مسلم]

---

[1] يقول المترجم: ބައެއް ދިވެހިބަހުން 'ގަރަޣަރާ' ކުރާ ފޯރާތަކަށް ކިޔައެވެ.

މާނައީ: "ހުޅަނގުފަރާތުން އިރުއެރުމުގެކުރިން ތައުބާވެއްޖެމީހާގެ ތައުބާ، ﷲ ގަބޫލުކުރައްވާނެއެވެ."

މަތިވެރި ތައުބާއެއް

މިތަނުގައި އަޅުގަނޑުމެން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] މިބާބުގެ [illegible]. އެއީ ރަސޫލުﷲ صلى الله عليه وسلم ގެ އަސްލުބަސްފުޅެވެ.

عَنْ بُرَيْدَةَ رضي الله عنه: أَنَّ مَاعِزَ بْنَ مَالِكٍ الأَسْلَمِيّ أَتَى رَسُولَ اللَّهِ –صلى الله عليه وسلم– فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنِّي قَدْ ظَلَمْتُ نَفْسِي وَزَنَيْتُ، وَإِنِّي أُرِيدُ أَنْ تُطَهِّرَنِي، فَرَدَّهُ فَلَمَّا كَانَ مِنَ الْغَدِ أَتَاهُ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي زَنَيْتُ. فَرَدَّهُ الثَّانِيَةَ، فَأَرْسَلَ رَسُولُ اللَّهِ –صلى الله عليه وسلم– إِلَى قَوْمِهِ، فَقَالَ: ((أَتَعْلَمُونَ بِعَقْلِهِ بَأْسًا؟ تُنْكِرُونَ مِنْهُ شَيْئًا؟))، فَقَالُوا: مَا نَعْلَمُهُ إِلاَّ وَفِيَّ الْعَقْلِ، مِنْ صَالِحِينَا فِيمَا نُرَى، فَأَتَاهُ الثَّالِثَةَ، فَأَرْسَلَ إِلَيْهِمْ أَيْضًا، فَسَأَلَ عَنْهُ فَأَخْبَرُوهُ: أَنَّهُ لاَ بَأْسَ بِهِ وَلاَ بِعَقْلِهِ، فَلَمَّا كَانَ الرَّابِعَةَ حَفَرَ لَهُ حُفْرَةً، ثُمَّ أَمَرَ بِهِ فَرُجِمَ.

قَالَ: فَجَاءَتِ الْغَامِدِيَّةُ، فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي قَدْ زَنَيْتُ فَطَهِّرْنِي، وَإِنَّهُ رَدَّهَا، فَلَمَّا كَانَ الْغَدُ، قَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ لِمَ تَرُدُّنِي؟ لَعَلَّكَ أَنْ تَرُدَّنِي كَمَا رَدَدْتَ مَاعِزًا، فَوَاللَّهِ إِنِّي لَحُبْلَى، قَالَ: ((إِمَّا لاَ، فَاذْهَبِي حَتَّى تَلِدِي))، قَالَ: فَلَمَّا وَلَدَتْ أَتَتْهُ بِالصَّبِيِّ فِي خِرْقَةٍ، قَالَتْ: هَذَا قَدْ وَلَدْتُهُ، قَالَ: ((اذْهَبِي فَأَرْضِعِيهِ حَتَّى تَفْطِمِيهِ))، فَلَمَّا فَطَمَتْهُ أَتَتْهُ بِالصَّبِيِّ فِي يَدِهِ كِسْرَةُ خُبْزٍ، فَقَالَتْ: هَذَا يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَدْ فَطَمْتُهُ، وَقَدْ أَكَلَ الطَّعَامَ، فَدَفَعَ الصَّبِيَّ إِلَى رَجُلٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ، ثُمَّ أَمَرَ بِهَا فَحُفِرَ لَهَا إِلَى صَدْرِهَا، وَأَمَرَ النَّاسَ فَرَجَمُوهَا، فَيُقْبِلُ خَالِدُ بْنُ الْوَلِيدِ بِحَجَرٍ فَرَمَى رَأْسَهَا فَتَنَضَّحَ الدَّمُ عَلَى وَجْهِ خَالِدٍ فَسَبَّهَا، فَسَمِعَ نَبِيُّ اللَّهِ –صلى الله عليه وسلم– سَبَّهُ إِيَّاهَا، فَقَالَ: ((مَهْلاً يَا خَالِدُ، فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَقَدْ تَابَتْ تَوْبَةً لَوْ تَابَهَا صَاحِبُ مَكْسٍ – وهو الذي يأخذ الضرائب – لَغُفِرَ لَهُ.)) [رواه مسلم]

މާނައީ: ބުރައިދާ رضي الله عنه ރިވާކުރައްވައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މާއިޒު ބިން މާލިކު އަލްއަސްލަމީ ރަސޫލުﷲ صلى الله عليه وسلم ގެ އަރިހަށް އައިސް ދަންނަވައެވެ: "އޭ ﷲ ގެ

ރަސޫލާއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުގެ އަމިއްލަ ނަފްސަށް އަނިޔާވެރިވެ ޖިނާކޮށްފީމެވެ. ކަލޭގެފާނު އަޅުގަނޑު ޠާހިރު ކުރައްވާށެވެ." ފަހެ އެކަލޭގެފާނު އޭނާ ފޮނުއްވާލެއްވިއެވެ.

ފަހެ ޤިރީސް އަނެއްދުވަހުވެސް އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް އޭނާ އައިސް ދަންނަވައެވެ: "އޭ ﷲ ގެ ރަސޫލާއެވެ. ހަމަކަށަވަރުންވެސް އަޅުގަނޑު ޖިނާކޮށްފީމެވެ." އެކަލޭގެފާނު ދެވަނަ ފަހަރަށް އޭނާ ފޮނުއްވާލެއްވިއެވެ.

ފަހެ ރަސޫލުﷲ صلى الله عليه وسلم، އޭނާގެ(މާޢިޒު رضي الله عنه ގެ) ޤައުމުގެ މީހުން ބައްލަވައިފިއެވެ. (ނުވަތަ އެބައިމީހުންގެ ގާތުން މިހާރު ސުވާލުކުރެއްވިއެވެ.) ފަހެ އެކަލޭގެފާނު ސުވާލުކުރެއްވިއެވެ. "އޭނާގެ ބުއްދި ހަމަޖެހިލާނުވާ ވިދާޅުވާކަމެއް އެނގޭހެއްޔެވެ؟ މިތަބައިމީހުން އޭނާ ބިޔައިން އެއްވެސް ކަމެއްވަނީ އިސްލާމްދީނަށް ހެއްޔެވެ؟" އެމީހުން ދަންނަވައެވެ. "މިއަދުމިނުން އޭނާއަކީ ބުއްދި ހަމަޖެހި މީހެއްގެ ގޮތުގައި ދެކެމެވެ. އެކަމަކު އަހަރުމެން ދެކެނީ ޞާލިޙުންގެ ތެރެއިންނެވެ."

ފަހެ އެކަލޭގެފާނު އަރިހަށް އޭނާ މިންވަރަށް ފަހަރަށް އައެވެ. އަދި ރަސޫލުﷲ صلى الله عليه وسلم އޭނާގެ ޤައުމުގެ މީހުން ގާތު ބަލާ ފޮނުއްވިއެވެ. (ނުވަތަ އެބައިމީހުންގެ ގާތުން މިހާރު ސުވާލުކުރެއްވިއެވެ.) ފަހެ އޭނާއާއި ބެހޭގޮތުން ސުވާލުކުރެއްވުން އޭނާގެ ބުއްދިހަމައަކީ ހަމަޖެހިފައި ވާ ކަމަށް ދަންނަވައިފިއެވެ. ހަތަރުވަނަ ދުވަހު އޭނާއަށް ވަޅެއްކޮނުމަށް ފަހު އޭނާ ރަޖުމުކުރުމަށް އަމުރުކުރެއްވިއެވެ.

(ބުރައިދާ رضي الله عنه) ވިދާޅުވިއެވެ. (ރަސޫލުﷲ صلى الله عليه وسلم ގެ އަރިހަށް) އަޒްދުގެ ފަރާތުގެ (ގާމިދު ގަބީލާގެ އަންހެނަކު) އައެވެ. ފަހެ އޭނާ ދަންނަވައެވެ. "އޭ ﷲ ގެ

ރަސޫލާއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ޙައްޤުއަދާކުރާނަމެވެ. ތިމަން ޙައްޤުދޭނަމެވެ." ކަލޭގެފާނު

ޘަޢުލަބާ އަނބުރާ ފުރުވާލައްވައިފިއެވެ.

ފަހެ ޘަޢުލަބާ އަނެއް ދުވަހު އައިސް ދަންނަވައިފިއެވެ. "އޭ ﷲ ގެ ރަސޫލާއެވެ. ތިމަން

ފުރުޞަތުއްލަވާލައްވާށެވެ؟ މާލުވެސް ފުރުޞަތުއްލެވުން ތިމަންނަށް ފުރުޞަތުއްލަވާލައްވާށެވެ؟ ފަހެ

ﷲ ގެނަބިއްޔާގެފާނު. ތިމަން ބަސްއަޑުއެހީމެވެ." ކަލޭގެފާނު ދަންނަވައިފިއެވެ. "ނުނިކުމެވެ. (ތިބާގެ

އަމުއްލަނަފްސު ފުރުޞަތުގެ ނުދެކޭހަކަފުޅެއްވާނަމަ) ކަލަކާ ތިމަންނަށް އަނބުރާދެއްވާށެވެ."

ފަހެ ޘަޢުލަބާ ތިއްބަވާފައި ދަރުބާރު ފުރުޞަތުކަށްކަލާދެއްވިއެވެ. ކަލަޑުގެފާނު އަރުވަން އައެވެ. އަދި

ދަންނަވައިފިއެވެ. "މާތް ތިމަން ތިޔަ ދަރުއެވެ." ކަލޭގެފާނު ހަދިޔާކުރެއްވިއެވެ. "ޘަޢުލަބާއަށް

ހެދުން ދާނެވެ. ހެޔޮބަސްބުން ވެރިވުމުން އަސްނާނެވެ."

ޘަޢުލަބާއަށް ހެދުނީ ނިމުމުން ޘަޢުލަބާ ގެވަޅެއް ޘަޢުލަބާގެ އަތުގައި ފަނީރާއިއް

އޮތެވެ. ފަހެ ޘަޢުލަބާ ދަންނަވައިފިއެވެ. "އޭ ﷲ ގެ ރަސޫލާއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިޔާ

ހެދުނުބުން ވެރިވުމުގައެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިޔާ މުޅިހު ކަލޭބަލި ކަރުވެ." ފަހެ

މުސްލިމުންގެ ތަރައްދު މިޔާ ޘަޢުލަބާ ހަވާލުކުރިއެވެ. ދުން ޘަޢުލަބާގެ ފައިސާފައިން ވަރުއަ

ކަންނަން އަދުރުކުރެއްވިއެވެ. އަދި ޘަޢުލަބާ ރަޙުމުކުރުމަށް މިސްކިތުންނަން އަދުރުކުރެއްވުން

ޘަޢުލަބާ ރަޙުމުކުރެވުނެވެ.

ޒާހިދު ބޭން ވަޒީރު ވޭޅައިގެން ހިލާއަށް ނަސްތަވާ ޘަޢުލަބާގެ ބަކަރު އައްޔެއްވެ. އަދި

ޘަޢުލަބާގެ ޖާ ޒާހިދުގެވުރުގެ ދުނަން ބިރުއެވެ. އަދި ޒާހިދުގެވުރުން ޘަޢުލަބާއާދިމާއަން

އިޖާބަކިތް ބަސްފުޅު ވިދާޅުވިއެވެ. ޘަޢުލަބާއާ ދިމާއަން ޒާހިދުގެވުރުން ބަސްފުޅު ވިދާޅުވި އަޑު

ﷲ ގެ ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم އަށް އިވިވަޑައިގެތެވެ. ފަހެ ޘަޢުލަބާ ހަދިޔާކުރެއްވިއެވެ.

"އާ ހާޒިރުވެ. މަޖުމަޢުއިރިވެ ތައްވާރުވެ. ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ނަފުސު އައިސްހައްގެ އަތުފުރުގައިވާ ފަރުމާކަށްދި ބޭނުމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މަކާސާގެ މިހާކަށްވަސް (އެއީ ޤުރުބާނާ ނަގާމިހުން)، އެކަމަކާ ވެރި ތައުބާ ކުރުން ތައުބާވިއަކީ، އެދިހެއްގެ ފުރުވަސް ފުރުވެރިޔާވެ."

ދެން އެއަންހެނާ އެކަމަނާގެ މައްޗަށް (ޞަލާތް) ނަމާދުކުރެއްވުމަށް އަމުރު ކުރައްވައިފިއެވެ. އަދި ވަޅުލެވުނެވެ.

އަދި އެހެން ރިވާޔަތެއްގައިވެއެވެ.

فَقَالَ عُمَرُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ رَجَمْتَهَا ثُمَّ تُصَلِّي عَلَيْهَا؟ فَقَالَ: ((لَقَدْ تَابَتْ تَوْبَةً، لَوْ قُسِمَتْ بَيْنَ سَبْعِينَ مِنْ أَهْلِ الْمَدِينَةِ وَسِعَتْهُمْ، وَهَلْ وَجَدْتَ شَيْئًا أَفْضَلَ مِنْ أَنْ جَادَتْ بِنَفْسِهَا لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ.)) [رواه عبد الرزاق في مصنفه ٣٢٥/٧]

ފަހެ ޢުމަރުގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. "އޭ الله ގެ ރަސޫލާއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ރަޖަމް ކުރެއްވި ދެންއަންހެނާގެ އަށާގެ މައްޗަށް (ޞަލާތް)ނަމާދު ކުރައްވަނީ ހެއްޔެވެ؟" ފަހެ އެކަލޭގެފާނު ޖަވާބުދެއްވިއެވެ. "ހަމަކަށަވަރުން އެކަމަނާގެ ތައުބާ މަދީނާގެ އަހުލުވެރިންގެ ހަތްދިހަ މީހުންނަށް ބަހާލާފައި އެއީ ހަމަކަށަވަރުން ފުދޭނެއެވެ. الله އަށްޓަކައި އެކަމަނާގެ ނަފްސު ހުށަހެޅުމަށްވުރެ މާފަންނަ ކަމެއް ފެނިވަޑައިގެންފީ ހެއްޔެވެ؟"[2]

---

[2] يقول المترجم: މިދަރިފުޅުން ބައްޕަ މިހުންނަން ދަރިފުޅުގެ ސަލާމަތްވެ އަރާނީ ވާހަކަ ދެއްކުން ވާނީ، ތައުބާވުމަށް އަމުރުފުޅު ކުރައްވާ ސާބިތު އަދި ތައުބާގެ ފައިދާ ހާމަކަން ދީނުގެ ބާރު ފާހަގަކުރައްވައިފައެވެ. އަދި އެއީ އެކަން ތައުބާވުމުގެ ޝަރުޢީ ކޮށްދެއް ސަލާމަތް މިދެ ކުރިއައީ. އެހެންކަމުގައި ތައުބާކުރާ ދެނެގަތުން ތައުބާވެރިއަކު ދަރަޖަކާ ނެ މަޤާމެއް. ލާބަޔާ ފަޅު ތައުބާގެ ތައުބާވެރިއަކަށް الله ތައާލާ އެކަން ފަދަ ގުދުރަތް ދެއްވާނެއެވެ. އަދި އެކަން

އެފާފަރިކަން އަމިއްލައަށް ކުރުން އެކަށީގެންވާކަމުގެ ދަލީލެއް ކަމުގައި ބައެއް ބޭފުޅުން ވިދާޅުވެ ތަރުކާވުމުން އިމާމް އައްނަވަވީ رحمه الله ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ.

"ފަހެ (މިހަކާ) ބުނެފައިވެއެވެ. ޢާއިޝާ رضي الله عنه އާއި ޢުމަރު ޙަބީބާގެ އަނބިކަނބަލުން މިހާ رضي الله عنها، ތިއްބާވާފުން ފުއްދާފައިވާ ކިއިބަރައިދެއްވިއެވެ؟ އެއީ އެދެއްކެވުމަށްވީ ބުނެދީފައިކަން (ތިއްބާވާފުން) ހާސިލުވީހެވެ. އެއީ ވާފު ފެށުމެވެ. އަދި ކިއިބަރައިދެއްވިއެވެ. އެކަމަށް އިޖާރާވާފަދައި އެދެއްކެވުމަށް މުސްކާލިޔާ ތިއްބާވިއެވެ. އަދި ރަޖުމުކުން ޙަރާމުކާލެއްވިއެވެ.

ފަހެ އެކަމުގެ ޖެވާބަކީ: ރައްދު ޤާރިމުކާރިވީޖަމާ ވާފައިން ބޯރީއެއްވ އެފާފަ ފަހެވުން އެއީ ކާނޑު ރާވްއެކޮއިވޭ ހަޤީޤަތެވެ. ޤާރީޢަތް ނަބީއްޔާ صلى الله عليه وسلم ގެ އަމުރުފުޅަށް ރައްދު ޤާއިމުކުރިމުވުމެވެ.

ނަމަވެސް ތިއްބާވީޖަމާ އެތިއްބާވީ އިހްރާމްވެރި ތިއްބާވާކަން ނުވެގެން ބިރު އެބައިމެވެ. އަދި ތިއްބާގެ ޝަރުޢީ ވަރަކަށް ހިތެއް ..

ޝަރުޢީވާކަމުގެ ވަރަކަށް ޝަރުޢީއްވާށް އިނގޭތަކަށް ބިރުއެބައިމެވެ. ފަހެ އޭގެ ސަބަބުން އެކަހާއި އެކަމުގެ ވަފާ ދައްކާ އެހާއިތަ ވަރުކުރުމެވެ. ފަހެ އަނބިކަނބަލުން އިމާމުއާއި (ދަކާގަނޑަކާފަ) މުގެ ދާކުން އިޙްރާމްވަރިކަމި އެކަމުގެ ބަރައްވަރުކަމި ހަޤީޤަތެއް އޮތް މަގެވެ. والله أعلم. [شرح مسلم للنووي / مجلد: ١١ / ص: ١٩٩ / طبعة: دار المؤيد]

ތައުބާވުން ކުރިންވެދިޔަ ހުރިހާކަމެއް ފޮހެލާ

މިހާރު ބުނެފައެވެ: "އަހަރެން ތައުބާވާން ބޭނުމެވެ. އޭރުގައި އަހަރެން ތައުބާވެއްޖެނަމަ الله ތަޢާލާ އަހަރެންނަށް ފުއްސަވައިދެއްވާނެކަމުގެ ޔަގީންކަންދޭނީ ކާކުހެއްތޯ؟ އަހަރެންވެސް ތެދުމަގުގައި ދާތިބިވެސް ބޭނުމެވެ. އޭރުގައި އަހަރެންނަށް ފަސޭހަކޮށްދެއްވާނެތޯ. الله ތަޢާލާ އަހަރެންނަށް ފާފަފުއްސަވާނެކަން އިނގޭނެނަމަ އަހަރެން ތައުބާވާނަމެވެ."

އަޅުގަނޑު ދަންނަވަނީ: މިބާވަތުގެ ހިތްހުރަހެއް އޮތީ ޝުއޫރުތަކާ މީގެކުރިން އުފެދުނު ބޮޑެތިކަންކަމާ ރަސޫލުﷲ صلى الله عليه وسلم ގެ އަސްޙާބުބޭކަލުންގެ ހިތްތަކުގައިވެސް އުފެދުނު ޝުއޫރުތަކެވެ.

މިބާ އަސްނަސިވި ދަރިވަރުތަކުގެ ވިސްނައިދިނުމަށް، الله ތަޢާލާގެ އިރާދަފުޅާއެކު ހަމަހޭނުންވެސް މިބާ ނަފްސުގައި މިވާ ޝުއޫރުތައް ދުރުކުރަނީއެވެ.

ފާއިދާ: އިމާމް މުސްލިމް رحمه الله، ޢަމްރު ބިން އަލްޢާޞް رضي الله عنه އިސްލާމްވިގޮތުގެ ވާހަކަ ރިވާކުރައްވައެވެ. އެރިވާޔަތުގައިވެއެވެ.

فَلَمَّا جعَلَ اللَّهُ الإِسْلاَمَ فِي قَلْبِي أَتَيْتُ النَّبِيَّ –صلى الله عليه وسلم– فَقُلْتُ: ابْسُطْ يَمِينَكَ فَلأُبَايِعْكَ، فَبَسَطَ يَمِينَهُ فَقَبَضْتُ يَدِي، قَالَ: ((مَا لَكَ يَا عَمْرُو؟)) قَالَ: قُلْتُ أَرَدْتُ أَنْ أَشْتَرِطَ، قَالَ: ((تَشْتَرِطُ بِمَاذَا؟)) قُلْتُ: أَنْ يُغْفَرَ لِي. قَالَ: (أَمَا عَلِمْتَ يَا عَمْرُو، أَنَّ الإِسْلاَمَ يَهْدِمُ مَا كَانَ قَبْلَهُ، وَأَنَّ الْهِجْرَةَ تَهْدِمُ مَا كَانَ قَبْلَهَا، وَأَنَّ الْحَجَّ يَهْدِمُ مَا كَانَ قَبْلَهُ؟).

މާނައީ: "ފަހެ الله ތަޢާލާ އަޅުގަނޑުގެ ހިތުގައި އިސްލާމްދީން ލައްވާލެއްވުމުން ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم ގެ އަރިހަށް އައީމެވެ. ފަހެ އަޅުގަނޑު ދަންނަވައީމެވެ: ފަހެ ކަލޭގެފާނުގެ ކަނާތްފުޅު ދިއްކުރައްވާށެވެ އަޅުގަނޑު ބައިޢަތުވާނަމެވެ. (ބައިޢަތު ހިފުމަށްޓަކައި)

ކާފިރުންގެ ކަނޑައެޅުމުގެ ދެއްވާނެތެވެ. ފަހު އަކާޒާފުން އަބުރުގެ ދެއްވުމުން، އަދުވަސްޖެހުމުގެ އެއް ތައުބާފުޅުވެ. އަކާޒާފުން ދެންނެވިއެވެ. "އާ އިލާހުއެވެ. ކާފިރުން ދިމާލެވެ؟" އަދުވަސްޖެ ދެންނެވީމެވެ. "އަދުވަސްޖެ ޝަރުޢީއެ ކާފަރު ބަލުއްވެ." އަކާޒާފުން ހަދީޘްކާރުއިވެއެވެ. "ކާރާކުރާކަރު ކުރާ ޝަރުޢީއުޟޫއެވެ." އަދުވަސްޖެ ދެންނެވީމެވެ. "އަދުވަސްޖެހަރު ފާފަ ފުއްސަވައްސަވާނެތެވެ." އަކާޒާފުން ހަދީޘްކާރުއިވެއެވެ. "އާ އިލާހުއެވެ. ހަކާކަރަފަރުން އިސްލާމްވުމުން އަހުރިން ފަދައި ކަނޑައެޅުމެއް ނުވާކާރާކަރާއި، އަދި ހިޖުރަކުރުމުން އަހުރިން ފަދައި ކަނޑައެޅުމެއް ނުވާކާރާކަރާއި އަދި ޙައްޖުވުމުން އަހުރިން ފަދައި ކަނޑައެޅުމެއް ނުވާކާރާކަން ތިބާއަށް ނޭނގޭ ހެއްދެވެ؟"

ދުވަނަ: އިބްނު ޢައްބާސް رضي الله عنهماގެ ރިވާޔަތް އިމާމް މުސްލިމް ރިވާކުރައްވާފައިވެއެވެ.

أَنَّ نَاسًا مِنْ أَهْلِ الشِّرْكِ قَتَلُوا فَأَكْثَرُوا، وَزَنَوْا فَأَكْثَرُوا، ثُمَّ أَتَوْا مُحَمَّدًا –صلى الله عليه وسلم– فَقَالُوا: إِنَّ الَّذِي تَقُولُ وَتَدْعُو إليه لَحَسَنٌ، وَلَوْ تُخْبِرُنَا أَنَّ لِمَا عَمِلْنَا كَفَّارَةً، فَنَزَلَ قولُ الله تعالى: ﴿وَٱلَّذِينَ لَا يَدۡعُونَ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ وَلَا يَقۡتُلُونَ ٱلنَّفۡسَ ٱلَّتِي حَرَّمَ ٱللَّهُ إِلَّا بِٱلۡحَقِّ وَلَا يَزۡنُونَۚ وَمَن يَفۡعَلۡ ذَٰلِكَ يَلۡقَ أَثَامًا ﴿٦٨﴾﴾ (سورة الفرقان)، وَنَزَلَ: ﴿قُلۡ يَٰعِبَادِيَ ٱلَّذِينَ أَسۡرَفُواْ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمۡ لَا تَقۡنَطُواْ مِن رَّحۡمَةِ ٱللَّهِۚ ...﴾ (سورة الزمر ٥٣).

މާނައީ: ޝިރުކުގެ އަހުލުވެރިންގެ ތެރެއިން ބަޔަކު ވަރަށް ގިނައިން މީހުން ތަޅުމަށްކޮށްލިއެވެ. އަދި ވަރަށް ގިނައިން ޒިނޭކުރިއެވެ. ދެން ފަހު ރަސޫލުﷲ صلى الله عليه وسلم ގެ ޙަޟްރަތަށް އައިސް ދެންނެވިއެވެ. "ތިޔަބޭފުޅާ ކިޔުއްވާ ކަލާމާއި ގޮވާލައްވާ ކަންތައް ވަރަށް ރަނގަޅެވެ. އަހަރެމެން ކޮށްފައިވާ ކަންތައްތަކަށް ކައްފާރާއެއް (ފާފަފުއްސުމެއް) ހުރިކަން ތިޔަބޭފުޅާ އަހަރެމެންނަށް ޚަބަރުދެއްވާނަމަ." ފަހެ ﷲ ތަޢާލާ އަންނަނިވި އާޔަތް ބާވައިލެއްވިއެވެ.

﴿وَٱلَّذِينَ لَا يَدۡعُونَ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ وَلَا يَقۡتُلُونَ ٱلنَّفۡسَ ٱلَّتِي حَرَّمَ ٱللَّهُ إِلَّا بِٱلۡحَقِّ وَلَا يَزۡنُونَۚ وَمَن يَفۡعَلۡ ذَٰلِكَ يَلۡقَ أَثَامٗا ﴿٦٨﴾﴾ (سورة الفرقان)

މާނައީ: "އެބައިމީހުންނީ الله އާއެކު އެހެން އިލާހަކަށް ގޮވާ ނަހަދާމީހުންނެވެ. އަދި الله، ޙުރުމަތްތެރިކުރައްވާފައިވާ ނަފްސެއް، ބާޠިލުގޮތުންނެއްނޫން، ނުމަރާ މީހުންނެވެ. އަދި ޒިނޭނުކުރާ މީހުންނެވެ. އެއިން ކަމެއް ކޮށްފިމީހާ (އެކަމުގެ) އުޤޫބާ ބައްދަލުކުރާނެއެވެ."

ދަލީލެއް (އެއީގާއު) ބާއްވާކައްވިއަވެ. ﴿قُلۡ يَٰعِبَادِيَ ٱلَّذِينَ أَسۡرَفُواْ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمۡ لَا تَقۡنَطُواْ مِن رَّحۡمَةِ ٱللَّهِۚ ...﴾ (سورة الزمر ٥٣)

މާނައީ: "ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. އެބައިމީހުންގެ އަމިއްލަ ނަފްސުތަކާ މައްޗަށް ފާފައިން އިސްރާފުކޮށްފައިވާ، ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަޅުތަކުންނެވެ. ތިޔަބައިމީހުން الله ގެ ރަޙްމަތުން މާޔޫސް ނުވާށެވެ..."

الله ތަޢާލާ އަހަރެންނަށް ފާފަ ފުއްސަވައިދެއްވާނީ ކިހިނެއްތޯ؟

އަދި ހިތާ ބުނެފާނެއެވެ. "އަހަރެން ތައުބާވާން ބޭނުމެވެ. އެކަމަކު އަހަރެން ކުށްކުރައިވާ ފާފަތައް ވަރަށް ގިނައެވެ. އަހަރެންނަށް އަޅައިގަނެވިފައިވާ ފާޙިޝްކަންތަކެއް ނުލިއެވެ. ހަމަ ހިތާމަވާން ގިނަވެފައިވާ ފާފަތަކަށް ހިތާމަކުރުމަށް ނުވާނެ ފަދަ ފާފަތަކެވެ. އަދިވެސް އަހަރެންނަށް ގިނަފަހަރު (ފާފަތަކެއް) އަޅައިގަނެވިއްޖައިމު ހިނގާދިޔަން، الله ތަޢާލާ އަހަރެން ފާފަތަކުން ޢަފޫ ކުރައްވާނީ ކިހިނެއްތޯ؟"

ހަމަ ޔަޤީންކޮށް އެފަދަ ބޭބޭފުޅުން ފެންނާނެ ދޮރު: މިއީ (ތިބާއަށް) ފާއިދާ ކުރެވޭނެ ނުކުތާއެވެ. މިއީ ތަޢާލާގެ ބޮޑުކަމެވެ ވަރަށް ގިނަ މީހުންނަށް ކިޔައިދޭ ފާއިދާކުރުވެލެވެ. މުސްލިމުގެ ގޮތުން އަޅުގަނޑުމެން ޒުވާނުން ކުރި ސިފަވާލު ދިރާސާކުރުމާއި ގުޅުންހުރި. (ސޫރަތުން) ޙުކުމުން ވަރަށް ހަމަޖެހުމާ ފާފަކުރުން ފަހަނައަޅައިދިޔުމެވެ. އަދި އެހެނޭ ޙުކުމުން 17 އަހަރުވީއިރު ދިރިއުޅުމުގައި އެ ތަފާތު ޙަރާމް އެއްޗެއް. ތަފާތު ވަރަށްބޮޑުގެ ކުރިއެރުން ފާފަތަކެވެ. (ފާފަތައް ކުރުމަށް ހިތްވާ) ތަފާތު މީހުންނާ އެކުއެވެ. ކުޅިވަރުގައި ބައިވެރިވުމާއި އެކުއެވެ. އަދި އެހެން ކުލަ އަނގަޔަކީ ލަޝްކަރުމާއި ސިގަރެޓުބުއިމަށް ވެސް ބޭނުންކުރެވިއްޖައެވެ. އަދި އެހެންވަނީ ވަރަށް ބަލިކަމެއް ވަގުތުގައި ނަސޭހަތްކުރިއެވެ. ދުވަހަކު ފަހު އެހާ ބޮޑުތަކެއް: "الله އަށް އަހަރެން ތައުބާވެއްޖެމެވެ. އަހަރެން ބަޔައް ޙައްޖު ތަކުރާރުކޮށް ނަމާދު ކުރުމެވެ. އަދި ހަމަ ދުވަހާއި ބަރާބަރަށް ދުވަސް ޙައްޖު ހިފީމެވެ. އަދި ފައިސާ ނަމާދުކުރުމަށް ޚިދުމަތް ކުރުވައިދެން ދިރިއުޅުމާއި ސަލާމަތް ބުނެވެ. ފަހު އަހަރެން ތައުބާ ފިލައިދޭތޯ؟"

އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގެ އަސާސީ ގަވާއިދު ތަކުގައި ބަޔާންކުރެވިފައިވާ ގޮތުގެ ބައިގަވާއިދާއި ގުޅިގެން އެކުލަވާލެވިފައިވާ ތަޢުލީމީ ޙަޤީޤަތެވެ، އިމާން ތަކުރާރު ކޮށް ކަމެއްގެ ތަކެތި. ފަހު އަލިކަމާއި ޤަވާއިދުތަކުން ޚިލާފު ތަޢުލީމުތަކެވެ.

ފިންނަ الله ގެ ވަޙީބަސްފުޅަކީ: ﴿قُلْ يَـٰعِبَادِىَ ٱلَّذِينَ أَسْرَفُوا۟ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا۟ مِن رَّحْمَةِ ٱللَّهِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ يَغْفِرُ ٱلذُّنُوبَ جَمِيعًا ۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلْغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٥٣﴾ وَأَنِيبُوٓا۟ إِلَىٰ رَبِّكُمْ وَأَسْلِمُوا۟ لَهُۥ ...﴾ (سورة الزمر ٥٣-٥٤)

މާނައީ: "ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. އެބައިމީހުންގެ އަމިއްލަ ނަފްސުތަކުގެ މައްޗަށް ފާފައިން އިސްރާފުކޮށްފައިވާ، ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަޅުތަކުންނޭ. ތިޔަބައިމީހުން الله ގެ ރަޙްމަތުން މާޔޫސްނުވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله އީ އެންމެހާ ފާފަތައް ފުއްސަވާ ރަސްކަލާނގެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ، ރަޙީމުވަންތަ ރަސްކަލާނގެއެވެ. [53] އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެއަށް ތައުބާވެ، އެކަލާނގެއަށް ބޯލަނބާކިޔަމަންވާށެވެ..."

ދުރުކުރެވިދިޔަ މައްސަލައިގެ އެންމެ ފުރިހަމަ ޖަވާބަކީ މިއާޔަތެވެ. މައްސަލަ ވަރަށް ސާފެވެ. އިތުރު ތަފްޞީލަކަށް ބޭނުމެއް ނުވެއެވެ.

ފުރަތަމަކަމަކީ އެންމެހާ ކުރެވިފައިވާ ފާފަތަކަކީ، الله ތަޢާލާ ފުއްސަވައިދެއްވާނޭ ވަރަށްވުރެ މާ ގިނަ ކަމަށް، އިޙްސާސްކުރެވުނީ އަޅާއަށް އެނގޭ ރައްބުގެ ރަޙްމަތުގެ ތަނަވަސްކަމާމެދު ޔަޤީންކަމު ނެތުމުންނެވެ.

ދެވަނަކަމަކީ އެންމެހާ ފާފަތައް ފުއްސަވަން އެއީ الله ތަޢާލާގެ ޤުދުރަތްތެރިކަމުގެ ތެރެއިން ވާކަމު ކަމުގެ އިލްމުވެރިކަން ކުޑަވުމުންނެވެ.

ތިންވަނަކަމަކީ ހިތުގެ ޢަމަލުތަކުގެ ތެރެއިން މުހިންމު ޢަމަލުކުރުމުގައިވާ އުނިކަމުގެ ބަލިކަށިވުމުންނެވެ.

ހަތަރުވަނަކަމަކީ ތައުބާވުމުން ފާފަތައް ފުހެވިގެންދާނެކަން ޔަޤީންނުކުރުމުންނެވެ.

މިހިރާ ނުލާމިހަކަން ޖެހިބަދުނަށްދާނެއެވެ.

ފުރަތަމަ ނުކުތާ: އެކަން ބަލާނުލައްވާ الله ތަޢާލާގެ ވަޙީބަސްތަކުން ދުށްނަމެވެ.

﴿...وَرَحْمَتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ...﴾ (سورة الأعراف ١٥٦)

މާނައީ: "...އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ރަޙްމަތް ކޮންމެ އެއްޗަކަށް ފުޅާވެގެންވެއެވެ..."

ދެވަނަ ނުކުތާ: އަންނަނިވި ޙަދީޘް ޤުދުސީއަށް ރަނގަޅަށް ދުށްނަމެވެ.

((قَالَ تعالى: مَنْ عَلِمَ أَنِّي ذُو قُدْرَةٍ عَلَى مَغْفِرَةِ الذُّنُوبِ غَفَرْتُ لَهُ، وَلا أُبَالِي مَا لَمْ يُشْرِكْ بِي شَيْئًا)) [رواه الطبراني في الكبير والحاكم، صحيح الجامع ٤٣٣٠]

މާނައީ: "الله ތަޢާލާ ވަޙީކުރައްވައެވެ: ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ފާފަ ފުއްސެވުން ކުޅަދުންތެރިކަމުގެ ވެރިކަން ދަންނަމީހާއަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފާފަ ފުއްސަވައިދެއްވާނަމެވެ. އަދި (އެކަމަކު) ތިމަން الله ގެ ޝަރީކުކޮށްގެން ފުއްސަވައިދެއްވާނަމެވެ.[3] (އެއީ ތިމަން ރަސްކަލާނގެއާއި އެހެން ފުއްސަވައިދޭ ބަޔަކު ނުލާފައިވާނަމައެވެ." އެއީ އާޚިރަތް ދުވަހު އަޅާ އެކަމާ ކަމެއް ބައްދަލުވާ ހިނދުގައެވެ.

ތިންވަނަ ނުކުތާ: ދެން އަނެއް ފުރިހަމަ މި ޢަޤީދާ ޤުދުސީ ޙަދީޘަށް ބަލާލާނަމެވެ.

((يَا ابْنَ آدَمَ إِنَّكَ مَا دَعَوْتَنِي وَرَجَوْتَنِي غَفَرْتُ لَكَ عَلَى مَا كَانَ مِنْكَ وَلَا أُبَالِي، يَا ابْنَ آدَمَ لَوْ بَلَغَتْ ذُنُوبُكَ عَنَانَ السَّمَاءِ ثُمَّ اسْتَغْفَرْتَنِي غَفَرْتُ لَكَ وَلَا أُبَالِي، يَا ابْنَ آدَمَ إِنَّكَ لَوْ أَتَيْتَنِي بِقُرَابِ الْأَرْضِ خَطَايَا ثُمَّ لَقِيتَنِي لَا تُشْرِكُ بِي شَيْئًا لَأَتَيْتُكَ بِقُرَابِهَا مَغْفِرَةً.)) [رواه الترمذي، صحيح الجامع ٤٣٣٨]

---

[3] يقول المترجم: އެބަހީ: އެއީ މިޒަން الله އަށް ޝިރުކު ނުކުރާނަމަ. ބަލާލާ [تحفة الأحوذي كتاب : الدعوات / مجلد: ٩ / ص: ٤٨٨ / طبعة: دار إحياء التراث العربي]

މާނައީ: "އޭ އާދަމުގެ ދަރިކޮޅެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެއަށް ތިބާ ދުޢާ ދަންނަވާ، ތިމަންރަސްކަލާނގެ ރަޙްމަތަށް އުންމީދުކުރާހާ ހިނދަކު ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތިބާގެ ފާފަފުއްސަވައިދެއްވާނަމެވެ. އަދި އެކަމަކު ތިމަން الله ގެ ރަޙްމަތުގައި ފަރުވާއެއްނުވެމެވެ.

އޭ އާދަމުގެ ދަރިކޮޅެވެ. ތިބާގެ ފާފަތައް އުޑުގެ ވިލާތަކާ ހަމައަށް ޖެހިކަމުގައިވިޔަސް، ދެންފަހެ ތިބާ އިސްތިޣުފާރުކުރިނަމަ ތިބާގެ ފާފަފުއްސަވައިދެއްވާނަމެވެ. އަދި އެކަމަކު ތިމަން الله ގެ ރަޙްމަތުގައި ފަރުވާއެއްނުވެމެވެ.

އޭ އާދަމުގެ ދަރިކޮޅެވެ. ބިންފުރެންދެން ފާފަތަކާއެކު ތިބާ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަޟްރަތަށް އައިކަމުގައިވިޔަސް، ތިބާ ތިމަންރަސްކަލާނގެއާއި އެއްވެސް އެއްޗެއް ބައިވެރި ނުކުރާ ހިނދަކު، އެ ބިން ފުރެންދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތިބާއަށް ފާފަފުއްސެވުން ގެނެސްދެއްވާނަމެވެ."

ހަތަރުވަނަ ނުކުތާ: ފަހެ ރަސޫލުﷲ صلى الله عليه وسلم ގެ ޙަދީޘް އަޑުއަހާލާށެވެ.

((التَّائِبُ مِنَ الذَّنْبِ كَمَنْ لَا ذَنْبَ لَهُ)) [رواه ابن ماجه، صحيح الجامع ٣٠٠٨]

މާނައީ: "ފާފަޔަކުން ތައުބާވެރިޔާ ފާފައެއް ނުވާމީހެއްފަދަ މީހެކެވެ."

ދިނަ ފާހިޝަކަންތަކުގައި ފުރުސަތުދީފައިވީޔާ الله ތަޢާލާއަށް ދަލީލުކުރާހަދީސް ޒަތަނުވާ މިންނަންބަތަކީ މިހަދީޘް މިތަނުގައި ގެންނަވާފައިވާ.

ސަތޭކަ މީހުން ޤަތުލުކުރިމީހާގެ ޤިއްޞާ

عَنْ أَبِي سَعِيد سَعْد بن مَالِك بن سنان الْخُدْرِيِّ رضي الله عنه أَنَّ نَبِيَّ اللهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ: ((كَانَ فِيمَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ رَجُلٌ قَتَلَ تِسْعَةً وَتِسْعِينَ نَفْسًا، فَسَأَلَ عَنْ أَعْلَمِ أَهْلِ الأَرْضِ فَدُلَّ عَلَى رَاهِبٍ. فَأَتَاهُ فَقَالَ: إِنَّهُ قَتَلَ تِسْعَةً وَتِسْعِينَ نَفْسًا فَهَلْ لَهُ مِنَ تَوْبَةٍ؟ فَقَالَ: لاَ. فَقَتَلَهُ فَكَمَّلَ بِهِ مِائَةً.

ثُمَّ سَأَلَ عَنْ أَعْلَمِ أَهْلِ الأَرْضِ فَدُلَّ عَلَى رَجُلٍ عَالِمٍ، فَقَالَ: إِنَّهُ قَتَلَ مِائَةَ نَفْسٍ فَهَلْ لَهُ مِنْ تَوْبَةٍ؟ فَقَالَ: نَعَمْ، وَمَنْ يَحُولُ بَيْنَهُ وَبَيْنَ التَّوْبَةِ، انْطَلِقْ إِلَى أَرْضِ كَذَا وَكَذَا فَإِنَّ بِهَا أُنَاسًا يَعْبُدُونَ اللَّهَ تَعَالَى فَاعْبُدْ مَعَهُمْ، وَلاَ تَرْجِعْ إِلَى أَرْضِكَ فَإِنَّهَا أَرْضُ سَوْءٍ.

فَانْطَلَقَ حَتَّى إِذَا نَصَفَ الطَّرِيقَ أَتَاهُ الْمَوْتُ، فَاخْتَصَمَتْ فِيهِ مَلاَئِكَةُ الرَّحْمَةِ وَمَلاَئِكَةُ الْعَذَابِ. فَقَالَتْ مَلاَئِكَةُ الرَّحْمَةِ: جَاءَ تَائِبًا مُقْبِلاً بِقَلْبِهِ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى. وَقَالَتْ مَلاَئِكَةُ الْعَذَابِ: إِنَّهُ لَمْ يَعْمَلْ خَيْرًا قَطُّ.

فَأَتَاهُمْ مَلَكٌ فِي صُورَةِ آدَمِيٍّ فَجَعَلُوهُ بَيْنَهُمْ -أي حَكَمًا- فَقَالَ: قِيسُوا مَا بَيْنَ الأَرْضَيْنِ فَإِلَى أَيَّتِهِمَا كَانَ أَدْنَى فَهُوَ لَهُ، فَقَاسُوهُ فَوَجَدُوهُ أَدْنَى إِلَى الأَرْضِ الَّتِي أَرَادَ، فَقَبَضَتْهُ مَلاَئِكَةُ الرَّحْمَةِ.)) [متفق عليه]

މާނައީ: އަބޫ ސައީދު ސަޢުދު ބިން މާލިކު ބިން ސިނާނު އަލްޚުދްރީ رضي الله عنه ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم ގެ އަރިހުން ރިވާކުރައްވައެވެ. އެކަލޭގެފާނު ޙަދީޘްކުރައްވައެވެ. "ތިޔަބައިމީހުންގެ ކުރީގައި ނުވަދިހަ ނުވަ މީހުން ޤަތުލުކުރި މީހަކު ވިއެވެ. ފަހެ ބިމުގެމީހުންގެ އެންމެ ޢިލްމުވެރި މީހާގެ ކިބައިން އޭނާ ސުވާލުކުރިއެވެ. ފަހެ އޭނާއަށް ރާހިބަކު ދަލީލުކޮށްދިނެވެ. ފަހެ އޭނާ އެ (ރާހިބު) މީހާ ގާތަށް އައިސް އޭނާ ނުވަދިހަނުވަ މީހުން

ޒަމުދުނިޔަވަން ބުނެ، އަނގައިން ބެޔައްބާވާނެތީ ސަލާމަތުކުރައްވާ. އެކަލޭގެ މިޔާ ޖަލާބުދުނިޔެވެ.
"ނުދުކަވާ." ދެން އަނގާ އެ (ޢަޔާބު) މިޔާ ޒަމުދުކަން ސަލާމަތް ފުރިހަމަކުރައްވާ.

ދިންފަހަ އަނގާ ބިންމަތީގައިވާ އަނބުދު އިލާހުމިއީ މިހާބަހާ ގެއްސް ސަލާމަތުކުރައްވާ. ދެން އަނގާރަން އިލާހުމިއީ ބަހަލާ ދިޔަބަސްކުރާ. ދެން އަނގާ ސަލާމަތާ މިރުން ޒަމުދުނިޔަވަން ބުނެ އަނގާރަން ތިޔައްބާވާނެތީ އަމިހާޔަން ސަލާމަތުކުރައްވާ. އަމިޔާ ޖަލާބުދުނިޔެވެ. "އަނގާވާ. ތިބާއަ ތިޔައްބާ ދިޔަދިރަން ވަންނަނީ ކަލާނގެއާވާ؟ މިވާނީ އަވާނީ ބިހަލަން ދަރަނީ. ދެން ހަހަލަރަވަރުން އެބަހިމިހުން އެބަހިމިހުން ބަހިވަރިވާ ތިބާގާދަރީވާ. ﷲ އަޅުލަން ހަލާސްކުރިއްވާ. އަހަރެން ކަލާނގެ އެވަރުވަރީއްވާ.
ﷲ އަށް އަޅުކަންކުރާތީވާ. އަދި ތިބާގެ ބިހަރަން އަނބިހި ދަޢުވާންވާރީވާ. ދެން ހަހަލަރަވަރުން
އެދި ނުބައި ބިހަލާވާ."

ދެން އަނގާ ދިޔަރަން ފިޔައްވާ. މަގުގެ މަދިއާގާ ހިސާބުން އަނގާ ގެމަރަން މަތި އަޅުވާޖައްވާ. ރަސްމަހުގެ މަޢުރާޖަލަހާ އިދާރީގެ މަޢުރާޖަލަހާ ދިބަސްވާޖައިގެތީވާ. ރަސްމަހުގެ މަޢުރާޖަލަހާ ދިޔަސްނަފައްވާ. "އަނގާ އެއައި ތިޔައްބާ ބިތުޖާ ﷲ ތިޔައްބާ ރިޔާ ޒާތިސްތާނަރުގަނަވާ." އަދި އިދާރީގެ މަޢުރާޖަލަހާ ދިޔަސްނަފައްވާ. "ހަހަލަރަވަރުން އަނގާ އައްވަސް ހަޔާ އިހަރާއަ
ނުކަރައްވާ."

ދެން އެބަހާތުސްގެ އަރިހަކަން އިސްސަސަހައިގެ ޖަރަހައިގައި މަޢުރާޖަލަހާ ވަޖައިގެތީވާ. ދެން އެބަހާތުސްގެ މަދަރަން އެބަހާތުޅާ ޖަހަވައިފިއައްވާ. – އެބަހި ރާޔަމަށްގެ ގެތިގެއައްވާ – ދެން (އަމަޖާއިރަޖާ) ދިޔަސްނަފައްވާ. "އަނގާ އާއި ދި ބިހާދިތިރަގައި މިހާއަޔާރުވާ. އަނގާ އެބިހަލާ އަސްމަ ގެތިގައިވާ ބިހަ ވަހި އަނގާއަރުވާ." ދެން އެބަހާތުސް މިހާއަޔާއިވައްވާ. ދެން އަނގާ

އެބިމަކާ އެންމެ ގާތުގައިވީ ބިމަކަށް އެބޭކަލުންނަށް ފެނިވަޑައިގަތީ އޭނާ އެބިމަކަށް ދިޔުމަށް ބޭނުންވި ބިމެވެ. ފަހެ ރަޙްމަތުގެ މަލާއިކަތުން އޭނާގެ ފުރާނަ ހިއްޕެވިއެވެ."

އަދި ޞައްޙަ ރިވާޔަތެއްގައިވެއެވެ.

((فَكَانَ إِلَى الْقَرْيَةِ الصَّالِحَةِ أَقْرَب بِشِبْرٍ فَجُعِلَ مِنْ أَهْلِهَا.))

މާނައީ: "ޞާލިޙު ރަށަށް އޭނާއި ކައިރިވެގެންވަނީ ގާތްވުމެވެ. އެހެންކަމުން އޭނާ އެ ރަށުގެ އަހުލުވެރިއެއްކަމުގައި ބެލެވުނެވެ."

އަދި ޞައްޙަ ރިވާޔަތެއްގައިވެއެވެ.

((فَأَوْحَى اللَّهُ تعالى إِلَى هَذِهِ أَنْ تَبَاعَدِي وَإِلَى هَذِهِ أَنْ تَقَرَّبِي وَقَالَ: قِيسُوا مَا بَيْنَهُمَا، فَوَجَدُوْهُ إِلَى هَذِهِ أَقْرَب بِشِبْرٍ فَغُفِرَ لَهُ.))

މާނައީ: "ފަހެ الله ތަޢާލާ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ. (އެބަހީ: ނުބައިމީހުންގެ ބިމަށް) އެއާއި ދުރުވުމަށް، އަދި މިއަށް (އެބަހީ: ޞާލިޙުންގެ ބިމަށް) އޭނާއާ ގާތްވުމަށް ވަޙީކުރެއްވިއެވެ. އަދި (މަލާއިކަތުންނަށް) ވިދާޅުވިއެވެ. "ދެބިމުގެ ދުރުމިން މިނާށެވެ." ފަހެ އެމީހާ ވީ (އެބަހީ: ޞާލިޙުންގެ ބިމަށް) ގާތްކަމުގައިވީ އެއްބުރިދަނޑިން ފެނިވަޑައިގެންނެވެ. ފަހެ އޭގެ ސަބަބުން އޭނާގެ ފާފަ ފުއްސަވައިފިއެވެ."

އާދޭހެވެ. މިހާރު ތިޔަބައި ދެކެފެއްދި ވަންނަނީ ކޮބާހެއްޔޯ! އޭ ތައުބާވުން ބޮޑުކަމާ މިހާއެވެ. ތިބާ ތައުބާވުން ބޮޑުކަމާ ޤަބޫލުކުރެއްވި، الله ތަޢާލާ ތައުބާ ޤަބޫލުކުރައްވާ މިހާރާ ފާފަވެއް ބޮޑުކަމަށް ވިޔަސް ލިހާ ހަމަތޯ؟ ދެން ތިބާ އަހަރެމެން ކިހިނެއް ތިބެންވީ ހެއްޔެވެ؟

އަދި ކިއެއްހެއްޔެވެ. އޭ މުސްލިމު އަޚާއެވެ. އެއަށްފަހުވެސް މިކަން ދާދަތިވެރިއެވެ. الله ތަޢާލާގެ މި ވަޙީބަސްފުޅާގައި ވިސްނަވާށެވެ.

﴿وَٱلَّذِينَ لَا يَدۡعُونَ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ وَلَا يَقۡتُلُونَ ٱلنَّفۡسَ ٱلَّتِي حَرَّمَ ٱللَّهُ إِلَّا بِٱلۡحَقِّ وَلَا يَزۡنُونَۚ وَمَن
يَفۡعَلۡ ذَٰلِكَ يَلۡقَ أَثَامٗا ﴿٦٨﴾ يُضَٰعَفۡ لَهُ ٱلۡعَذَابُ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ وَيَخۡلُدۡ فِيهِۦ مُهَانًا ﴿٦٩﴾ إِلَّا مَن تَابَ
وَءَامَنَ وَعَمِلَ عَمَلٗا صَٰلِحٗا فَأُوْلَٰٓئِكَ يُبَدِّلُ ٱللَّهُ سَيِّـَٔاتِهِمۡ حَسَنَٰتٖۗ وَكَانَ ٱللَّهُ غَفُورٗا رَّحِيمٗا ﴿٧٠﴾﴾

(سورة الفرقان)

މާނައީ: "އެބައިމީހުންނީ الله އާއެކު އެހެން އިލާހަކަށް ގޮވާ ނުކުރާމީހުންނެވެ. އަދި الله ޙަރާމްކުރެއްވި ނަފްސެއް، ޙައްޤު ގޮތުންނޫނީ ނުމަރާ މީހުންނެވެ. އަދި ޒިނޭނުކުރާ މީހުންނެވެ. އެކަން ކަމެއްކޮށްފިމީހާ (އެކަމުގެ) ޢުޤޫބާތާ ބައްދަލުވާހުށީއެވެ. [68] އެމީހަކަށް ޤިޔާމަތް ދުވަހުން ޢަޒާބު ދެގުނަކުރައްވާ ހުއްޓެވެ. އަދި އިހާނެތިކަން ލިބިގެންވާ ހާލު އަބަދަށް އެ ތެރޭގައި، އެމީހަކު ދެމިހުންނާނެއެވެ. [69] ތައުބާވެ، އީމާންވެ، ގިނަގިނައިން ސާލިޙު ޢަމަލު ކުރިމީހާ ފިޔަވައެވެ. ފަހެ الله އެބައިމީހުންގެ ނުބައިކަންތައް، ހެޔޮކަންތައްތަކަށް ބަދަލުކުރައްވާނެއެވެ. ގިނަގިނައިން ފާފުއްސަވާ، ރަޙްމަތްތެރި ކަލާނގެ ކަމުގައި الله ވޮޑިގެންވެއެވެ. [70]"

الله ތަޢާލާގެ މިވަޙީބަސްފުޅާގައި ވިސްނާލައްވާށެވެ.

﴿... فَأُوْلَٰٓئِكَ يُبَدِّلُ ٱللَّهُ سَيِّـَٔاتِهِمۡ حَسَنَٰتٖ ...﴾ (سورة الفرقان ٧٠)

މާނައީ: "...ފަހެ الله އެބައިމީހުންގެ ނުބައިކަންތައް، ހެޔޮކަންތައްތަކަށް ބަދަލުކުރައްވާނެއެވެ..."

ތިބާއަށް މިއިން ދައްކައިދެނީ الله ތައުބާގެ ފުރުސަތުތަކަށްފަހިކޮށްދެއްވާ ގޮތްތަކެވެ. އިތުރުގޮތުން ވިދާޅުވެދެއްވައެވެ. **މިތާގައިވާ ބަދަލުކުރެއްވުމުގެ ދެ ވައްތަރެއްވެއެވެ.**

ފުރަތަމަ: ނުބައި ސިފަތައް ހެޔޮ ސިފަތަކަށް ބަދަލުކުރެއްވުމެވެ. އެގޮތުން ޝިރުކުކުރުން އީމާންކަމަށް ބަދަލުކުރައްވައެވެ. އަދި ޒިނޭކުރުން ޢިއްފަތްތެރިކަމަށްދެއްވައެވެ. އަދި ދޮގުހެދުން ތެދުވެރިކަމަށެވެ. އަދި ޚިޔާނާތްތެރިކަން އަމާނާތްތެރިކަމަށެވެ. އަދިވެސް މިފަދައިންނެވެ.

ދެވަނަ: އަނާ ކަންބޮޑުވާ ނުބައި ކަންތައްތައް ޤިޔާމަތް ދުވަހުން ހެޔޮކަންތައްތަކަށް ބަދަލުކުރައްވާނެއެވެ. މިބަސްފުޅަކީ ވިސްނާލަންޖެހޭ ބަހެކެވެ.

﴿... يُبَدِّلُ ٱللَّهُ سَيِّـَٔاتِهِمْ حَسَنَـٰتٍ ...﴾ (سورة الفرقان ٧٠)

މާނައީ: "...الله އެބައިމީހުންގެ ނުބައިކަންތައް، ހެޔޮކަންތައްތަކަށް ބަދަލުކުރައްވާނެއެވެ..."

މިތާގައި ކޮންމެ ނުބައިކަމެއް ހެޔޮކަމަކަށް ބަދަލުކުރައްވާނެކަމަށް އަހަރެމެން ވަރަށްގިނަ ފާހަގަކުރައްވައެވެ. އެއީ އަދަދުގެ ގޮތުން ނުބައި އެއްކަމަކު ދެ ހެޔޮކަމެއް ނުވަތަ އިތުރު ހެޔޮކަމެއް ލިބިދާނެ ވަރަށް ގިނަ ފުރުޞަތުތަކެއް އެބައޮތެވެ. އެކަމަށް ބޭނުންކުރަން ޖެހޭ ޢަމަލުތަކާއި ފުރުޞަތުތަކާއި ފާފަތަކާ ހުރި ކަމެވެ. މިއަށް ބަލާލުމުން ބޮޑު ފުރުޞަތުތަކެއް މިވަނީ ނުދޭނެތޯ؟ އިލާހީ ދީނުގެ ފުރުޞަތުތަކަކީ ޝަރީޢަތް އަންނަނިވި ބަލައި ހެދިފައިވާ ބައްޔެއް ބަލާލާށެވެ.

عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بن جُبَيْرٍ، عَنْ أَبِي طَوِيلٍ شَطَبٍ الْمَمْدُودِ، أَنَّهُ أَتَى النبي صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (– وفي طرق أخرى – جَاءَ شَيْخٌ هَرِمٍ قَدْ سَقَطَ حَاجِبَاهُ عَلَى عَيْنَيْهِ وَهُوَ يَدْعمُ عَلَى عَصا حَتَّى قَامَ بَيْنَ يَدَي النبي صلى الله عليه وسلم).

فَقَالَ: أَرَأَيْتَ رَجُلا عَمِلَ الذُّنُوبَ كُلَّهَا، فَلَمْ يَتْرُكْ مِنْهَا شَيْئًا، وَهُوَ فِي ذَلِكَ لَمْ يَتْرُكْ حَاجَةً وَلا دَاجَةً – أي صغيرة ولا كبيرة – إِلا أَتَاهَا، (وفي رواية: إِلا اقْتَطَعَهَا بِيَمِينِهِ، لَوْ قُسِّمَتْ خَطِيْئَتَهُ بَيْنَ أَهْلِ الأَرْضِ لأَوْبَقَتْهُمْ – أي: أَهْلَكَتْهُمْ–)

فَهَلْ لِذلِكَ مِنْ تَوْبَةٍ ؟

قَالَ: ((فَهَلْ أَسْلَمْتَ؟))

قَالَ: أَمَّا أَنَا فَأَشْهَدُ أَنْ لا إِلَهَ إِلا اللَّهُ، وَأَنَّكَ رَسُولُ اللَّهِ.

قَالَ: ((تَفْعَلُ الْخَيْرَاتِ، وَتَتْرُكُ السَّيِّئَاتِ، فَيَجْعَلُهُنَّ اللَّهُ لَكَ خَيْرَاتٍ كُلَّهُنَّ))

قَالَ: وَغَدَرَاتِي وَفَجَرَاتِي؟

قال: ((نَعَمْ))

قَالَ: اللَّهُ أَكْبَرُ.

فَمَا زَالَ يُكَبِّرُ حَتَّى تَوَارَى. [4]

---

4 *އަލްބައްޒާރު ވިދާޅުވެއެވެ: އައްޠަބަރާނީއާއި އަލްބައްޒާރު މިހަދީސް ރިވާކޮށްފައިވެއެވެ. އަދި ބައްޒާރު ރިވާކުރެއްވީ އިރު (އެސަނަދުގައި މިތިބި) ބަޔަކީ ޞަޙީޙް ރިވާކުރާ ބަޔަކީ ޘިޤާތުންނެވެ. محمد بن هارون بن نشيطة ފިޔަވައެވެ. އޭނާއަކީ ޘިޤަތެކެވެ. (އެބަހީ: އިބްނު ޙިއްބާނު ދިޔާކަމެވެ) (المجمع ١/٣٦)

*އަދި އަލްމުންޛިރީ الترغيب ގައި ވިދާޅުވެއެވެ: މިސަނަދަކީ جيد قوي (ރަނގަޅު ވަރުގަދަ) ސަނަދެކެވެ. (٤/١١٣)

*الإصابة ގައި އިބްނު ޙަޖަރު ވިދާޅުވެއެވެ: އޭގެ ސަނަދު الصحيح ގެ ޝަރުތުގައެވެ. (١٤٩/٤ ترجمة شطب)

މާނައީ: އަބޫ ޢަލިލު ޝަޤީޤު އަލްބަލްޚީ ކިބައިން އަބްދުއްރަޙްމާނު ބިން ޤުބައިރު ރިވާކުރައްވައެވެ. އެކަކަލޭގެފާނު ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم ގެ އަރިހަށް ވަޑައިގަތެވެ.

[އެހެން ރިވާޔަތެއްގައި ވާގޮތުން ވަރަށް މުސްކުޅި ބޭކަލަކު ވަޑައިގަތެވެ. އޭނާގެ ބުޑަ ވަސީ ތުދުގަދައްކަން ވައްޓިފައެވެ. ހިނގަނީ ޢަސާއެއްގެ އެހީގައެވެ. އޭނާ އައިސް ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم ގެ ކުރިފުޅުމަތީ ހުއްޓުނެވެ.]

ފަހެ (އޭނާ) ދެންނެވިއެވެ. "އެއްވެސް ފާފައެއް ދޫނުކޮށް، އެންމެހާ ފާފަތައްކޮށްފައިވާ މީހެކެވެ. އެކަމުގައި ކުޑަ ބޮޑު އެއްވެސް ފާފައެއް އަހަރެން ދޫނުކުރަމެވެ. [އެހެން ރިވާޔަތެއްގައިވާގޮތުން އޭނާގެ ކަސްއަރުތުން އަނިޔާވެރިކަމުން (ފާފަތައް) ނުލައެވެ. އޭނާގެ ފާފަތައް ބޮޑުގެ އަހުރުވެރިންގެ މަރުކަޒު ބައްޔަވެއްޓަދޭ އ(ފާފަތައް) އެބައިވެރިން ހަދާކަށްފިޔަވެ.] ފަހެ އަހަރެންނަކަށް ތައުބާއެއް ވޭ ހުއްޓޭތޯ؟"

އެކަލޭގެފާނު ޙަދީޘްކުރައްވައެވެ. "ތިބާ އިސްލާމްވީހެއްތޯ؟"

އޭނާ ދެންނެވިއެވެ. "ފަހެ الله ފިޔަވާ ޙައްޤު ކަލާނގެއަކު އިލާހަކު ނުވާކަމަށް އަޅުގަނޑު ހެކިވަމެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނީ الله ގެ ރަސޫލާކަމަށް އަދި ހެކިވަމެވެ."

އެކަލޭގެފާނު ޙަދީޘްކުރައްވައެވެ. "ހެޔޮކަންތައްތަކުން، ނުބައިކަންތައްތަކުން ދުރުކުރުވާނެއެވެ. އަދި ތިބާގެ ނުބައިކަންތައް الله ތަޢާލާ ހެޔޮކަންތަކަކަށް ބަދަލުކުރައްވާނެއެވެ."

އޭނާ ދެންނެވިއެވެ. "ތިމަންގެ ހިޔާނާތްތަކާ ފާފައެއްވެސް ހުއްޓޭތޯ؟"

އެކަލޭގެފާނު ޙަދީޘްކުރައްވައެވެ. "އާއެކެވެ."

އޭނާ ދެންނެވިއެވެ. "اللَّهُ أَكْبَرُ "

ފަހު އެމީހާ އޮބާރަނދެން ގޮތުންކަނޑާ ތަޤުބީރު ހިއްލުން ދިޔައީ.

މިޙަދީޘުން ތައުބާވީމާ ސަލާމަތްވާނެކަން. ފަހެ އޭނާ ބުނާނެއެވެ. "އަހަރެން ކުރީގެއިޚްލާސް ނަމާދުނުކޮށް އުޅުނީމު. އަހަރެން ވަކި އިސްލާމް މިއްލަތުން ބޭރުވީމެވެ. އަހަރެން ހަމަގޮތުގައި އަހަރެން ބައެއް ސާލިހު އިހުމާލު ކުރީމެވެ. އަހަރެން ތިމާގެ އަމަލުތަކުން ހެޔޮކަންތައްތައް ފެއްޓެވީމާ ކަމެއް ހެއްދެވީ. ނަމަވެސް އެކަންތަކެއް ވަރަށް ބޮޑު ހައްދެވީ؟"

ޙަދީޘް މިވަނީއެވެ: عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ أَنَّ حَكِيمَ بْنَ حِزَامٍ أَخْبَرَهُ أَنَّهُ قَالَ لِرَسُولِ اللَّهِ –صلى الله عليه وسلم– :أَيْ رَسُولَ اللَّهِ، أَرَأَيْتَ أُمُورًا كُنْتُ أَتَحَنَّثُ بِهَا فِي الْجَاهِلِيَّةِ مِنْ صَدَقَةٍ أَوْ عَتَاقَةٍ أَوْ صِلَةِ رَحِمٍ أَفِيهَا أَجْرٌ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ –صلى الله عليه وسلم– : ((أَسْلَمْتَ عَلَى مَا أَسْلَفْتَ مِنْ خَيْرٍ.)) [رواه البخاري]

މާނައީ: ޢުރުވާ ބިން ޒުބައިރު ރިވާކުރެއްވިއެވެ. ޙަކީމު ބިން ޙިޒާމު އެކަލޭގެފާނަށް ޚަބަރުދެއްވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނު ރަސޫލުﷲ صلى الله عليه وسلم އަށް ދަންނަވައިފިއެވެ. "އޭ ﷲ ގެ ރަސޫލާއެވެ. އަޅުގަނޑު ޖާހިލިއްޔަތުގެ ދުވަސްވަރު ﷲ އަށް ކުރަމުންދިޔަ ގޮތުން ކަންތައްތަކުގެ ތެރެއިން ޞަދަޤާތްދިނުމާއި، އަޅުން މިނިވަންކުރުމާއި، ރަޙިމުގެ ގުޅުން ގާއިމުކުރުންފަދަ ކަންކަމުގެ އަޖުރު ލިބޭނެތޯ؟" ފަހެ ރަސޫލުﷲ ވަޙީފުޅުކުރެއްވިއެވެ. "ތިބާ އިސްލާމްވީ އިހުގައި ކުރި ރަނގަޅު ކަންތައްތަކާ އެކުގައެވެ."

ފަހެ މިފަދައިން ފެށުއްވާނެއެވެ. އަދި މިންވަރަކަށް ހިތްކަންތައްތަކުން ބަދަލުކުރާނެއެވެ. އަދި ޖާހިލިއްޔަތުގެ ދުވަސްވަރު މި ހެނދު އަދަބުވެރިކަން، އެކަމާ ތިބާގެ ހެޔޮކަން އެކުގައި ލިބިދާނެއެވެ. އިސްލާމް ދީން އުނގެނި ފަހު ކަން ކޮށްލައްވާތޯ؟!

ފާފައެއް ކުރުމުން އަހަރެން ކަންތައް ކުރަންޖެހޭނީ ކިހިނެއް؟

ތިބާ ބުނެފާނެއެވެ. "އަހަންނަށް ފާފައެއް ކުރުމުން ވަގުތުން ތައުބާވާނީ ކިހިނެއް ހެއްޔެވެ؟ އަދި ފާފަކުރުމުން ތަސްނާކުރާ އަހަރެން ކުރަންޖެހޭ ކަމަކީ ކޮބައިތޯ؟"

ތިޔަ ޖަވާބަކީ: ފާފައެއް ކުރުމަށްފަހު ކުރުން އެކަށީގެންވާ ދެކަމެއްވެއެވެ.

ފުރަތަމަ ކަމަކީ: ހިތުގެ ޢަމަލުތަކެވެ. އެއީ އެކަމާ ދުރުވެ ހިތާމަކުރުން އަދި އެކަން ތަކުރާރު ނުކުރުމަށް ހިތުގައި ޢަޒުމުކަނޑައެޅުމެވެ. މިކަމަކީ الله ތަޢާލާއަށް ބިރުވެތިވުމުގެ ނަތީޖާއެއްގެ ގޮތުން މުޚުލިޞުވެރިވާކަމެވެ.

ދެވަނަ ކަމަކީ: ގުނަވަންތަކުގެ ޢަމަލުތަކެވެ. އެއީ ބަދަލު ހެޔޮޢަމަލުތަކެއް ކުރުމެވެ.

އެގޮތުގައި ތައުބާނަމާދުކުރުން ހިމެނެއެވެ. އެއީ ސުންނަތު ނަމާދެއްގެ ގޮތުގައެވެ.

عَنْ أَبِيْ بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلىَّ الله عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ: ((مَا مِنْ رَجُلٍ يُذْنِبُ ذَنْبًا ثُمَّ يَقُومُ فَيَتَطَهَّرُ ثُمَّ يُصَلِّي ركعتين ثُمَّ يَسْتَغْفِرُ اللَّهَ إِلَّا غَفَرَ اللَّهُ لَهُ.)) ثُمَّ قَرَأَ هَذِهِ الآيَةَ: ﴿ وَٱلَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا۟ فَٰحِشَةً أَوْ ظَلَمُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ ذَكَرُوا۟ ٱللَّهَ فَٱسْتَغْفَرُوا۟ لِذُنُوبِهِمْ وَمَن يَغْفِرُ ٱلذُّنُوبَ إِلَّا ٱللَّهُ وَلَمْ يُصِرُّوا۟ عَلَىٰ مَا فَعَلُوا۟ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿١٣٥﴾ ﴾ (سورة آل عمران) [رواه أصحاب السنن، صحيح الترغيب والترهيب ١/٢٨٤]

މާނައީ: "އަބޫބަކުރު رضي الله عنه ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ރަސޫލުالله صلى الله عليه وسلم (މިފަދައިން) ޙަދީޘްކުރައްވާ އަޑު އިވިއްޖެއެވެ. "ފާފައެއް ކުރާ އެއްވެސް ފިރިހެނަކު، ދެން ތެދުވެ ތާހިރުވެ ދެރަކުޢަތް ނަމާދުކޮށް އެއަށްފަހު الله

ތައުބާ ބަސްތަރުތަން އިސްތިޣްފާރުކުރުމުން الله ތައުބާ އެމީހަކަށް ފާފަ ފުއްސަވައިދެއްވާނެއެވެ."
ދެން އަޅުގަނޑުމެން އަންނަނިވި އާޔަތް ކިޔާ ވިދާޅުވެއެވެ.

﴿ وَٱلَّذِينَ إِذَا فَعَلُواْ فَٰحِشَةً أَوۡ ظَلَمُوٓاْ أَنفُسَهُمۡ ذَكَرُواْ ٱللَّهَ فَٱسۡتَغۡفَرُواْ لِذُنُوبِهِمۡ وَمَن يَغۡفِرُ ٱلذُّنُوبَ إِلَّا ٱللَّهُ وَلَمۡ يُصِرُّواْ عَلَىٰ مَا فَعَلُواْ وَهُمۡ يَعۡلَمُونَ ١٣٥ ﴾ (سورة آل عمران)

މާނައީ: "އަދި އެބައިމީހުންނީ ފާޙިޝްކަމެއްކޮށްފިނަމަ ނުވަތަ އެބައިމީހުންގެ ނަފްސުތަކަށް އަނިޔާވެރިވެއްޖެނަމަ، الله ހަނދުމަކޮށް، އެބައިމީހުންގެ ފާފަތައް ފުއްސެވުން އެދި ދުޢާކުރާމީހުންނެވެ. الله ފިޔަވައި ފާފަފުއްސަވާ އެހެން ފަރާތެއް ނުވެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުން ދަންނަހާ ހާލު އެބައިމީހުން ކުރި ކަމުގައި ދެމިހުރުމެއް ނުވެއެވެ."

* ފާފަތަކުގެ ކައްފާރާއާއި ގުޅޭ ކުރާ ދުރުކުރުމުގެ ކަންތައް ގިނަ ޙަދީޘްތަކެއް ރިވާޔަތްކުރައްވާފައި ވާރިދުވެފައިވެއެވެ. މިއީ އޭގެ ޚުލާޞާއަކަށެވެ:

1. ފުރިހަމަ ވުޟޫކުރުމަށް ފަހު އާދަ ރަނގަޅަށް ވުޟޫކުރުން (އެއީ ދުވަހަކުވެސް ތަންނަވައިރު، ފެންފޭނުމާ ނުވަތަ އަތާ ފައި ފެނަށް ޖަހާ ފާފަތައް ނައްތާލައެވެ.)

އަދި އިސްލާމްދީނުގައިވާ ވުޟޫކުރުމުގެ ތަރުތީބު: ވުޟޫކުރަންފަށާއިރު ((بِاسْمِ الله)) ކިޔުމާއި ވުޟޫކޮށް ނިންމާފައި ޝަހާދަތް ކިޔުމެވެ. އެއީ:

((أَشْهَدُ أَن لاَّ إِلٰهَ إِلاَّ اللّٰهُ وَحْدَهُ لاَ شَرِيْكَ لَهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُوْلُهُ.))

((اللّٰهُمَّ اجْعَلْنِيْ مِنَ التَّوَّابِيْنَ وَاجْعَلْنِيْ مِنَ الْمُتَطَهِّرِيْنَ.))

((سُبْحَانَكَ اللّٰهُمَّ وَبِحَمْدِكَ، أَشْهَدُ أَن لاَّ إِلٰهَ إِلاَّ أَنْتَ، أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوْبُ إِلَيْكَ.))

މާނައީ: "الله މެނުވީ އަޅުކަންކުރުން ޙައްޤުވެގެންވާ އެއްވެސް އިލާހަކު ނުވާކަމަށް އަޅު ހެކިވަމެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ އެއްކައުވަންތަ އިލާހެވެ. އަދި އެކަލާނގެއަށް އެއްވެސް ބައިވެރިއަކު ނުވެއެވެ. އަދި މުޙައްމަދުގެފާނީ އެކަލާނގެ އަޅާއާއި ރަސޫލާކަމަށް އަޅު ހެކިވަމެވެ."

"އޭ الله، ތިޔަބޭފުޅާ މިސްކީނުންނާއި ޖާހިލުން ތެރެއިން މިއަދާ ރަޙްމަތްދެއްވާށެވެ."

" އޭ الله، އިބަ الله ގެ ހުސްބާރީހުގެ ތަރުކާއެވެ. އަދި އެންމެހާ ބަރުކަތް ތަޢުރީފާއި އިބަالله އަށް ޙަމްދުގެ ޝުކުރުވެވޭއެވެ. އިބަالله މެނުވީ އަޅުކަންކުރުން ޙައްޤުވެގެންވާ އެހެން އެއްވެސް އިލާހަކު ނުވާކަމަށް އަޅު ހެކިވަމެވެ. މިއަދާ އިބަالله ގެ ޙަޟްރަތުގައި ތިބުމަކީ ފުރިހަމަކަމުގެ ތަރުޖަމާނެވެ. އަދި ދަރުނަވައްޕާ. އަދި އިބަالله އަށް މިއަދާ ތައުބާވަމެވެ." މިއީ ވުޟޫގެ ފަހުގައި ކިޔާ ދުޢާތަކެވެ. މިއީން ކޮންމެ ދުޢާއެއް ކިޔާ ވަގުތު ވަކިވަކި އަޙުރުވާއެވެ.

2. ތަކުބީރު ތަޙްރީމާގެ ސަނާއެއް ކިޔުން.

3. އެތަކުބީރުގައި ފާތިޙާކިޔުން.

4. އަމިއްލަ ނަފްސާ ވާހަކަދެއްކުން. [އެބަހީ: ސަލާމު ބަދަލު ޖަވާބުދީގެ ނުކުރުން].

5. (އެ ތަކުބީރުގައި) ހުސްޝަރަޠްތަކާދޭ ދިރުކުރުން.

6. ދެން އެހެންވީމާ ފާތިޙާ ކިޔާހިތް الله ޤަބޫލުކުރައް ދަންނަވަން.

ނަތީޖާއަކީ:

1· އާދޭހާ އިސްތިޣްފާރާ ފާފަތައް ފުއްސަވައިދެއްވައެވެ·

2· އަދި އާދަމަށް ސުވަރުގެ ވާޖިބުވެއެވެ· [صحيح الترغيب ١/٩٤، ٩٥]

ދެން އެއަށްފަހު ހެޔޮ ކަންތައްތަކާއި، الله ތަޢާލާއަށް ކިޔަމަންތެރިކަން އަދާކުރުން ގިނަކުރަންވާނެއެވެ. ޢުޤްބާބިން ޢާމިރާ ރިވާކުރައްވާފައިވާ ޢުޤުބާ رضي الله عنه، ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم އާ ދިމަސްވެވުނު ކަންތައް ކުރައްވާއިރު ވިދާޅުވި ސުންނަތުގެ ހަދީޘްކުރެއްވެއެވެ. އަ(ނަބީފާ)ނަން ދަށު އަޅުގަނޑު ވިދާޅުވިއެވެ: "އެކަލާ ކަށްތޮޅުލެއްވި ގެއްލި ވިޔަފާރިތަކުގެ އެމުކުރަކުގެ (އުޅަނދު ސޯޅާ އެމުކުރަކުގެ) ކުރެއްވިއެވެ."

އެންމެނިވި ސަލާމް ބަލިވެގެން ވަރުތަފާތުވާ މިންވަރުގެ މިސްކީނެވެ. ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم ބަލިވާކުރެއްވިއެވެ.

((إِنَّ مَثَلَ الَّذِي يَعْمَلُ السَّيِّئَاتِ، ثُمَّ يَعْمَلُ الْحَسَنَاتِ كَمَثَلِ رَجُلٍ كَانَتْ عَلَيْهِ دِرْعٌ – لباس من حديد يرتديه المقاتل– ضَيِّقَةٌ قَدْ خَنَقَتْهُ، ثُمَّ عَمِلَ حَسَنَةً فَانْفَكَّتْ حَلَقَةٌ، ثُمَّ عَمِلَ أُخْرَى فَانْفَكَّتْ الأُخْرَى، حَتَّى يَخْرُجَ إِلَى الأَرْضِ)) [رواه الطبراني في الكبير، صحيح الجامع ٢١٩٢]

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން ފާފަތައް ކުރުމަށްފަހު ހެޔޮ އަމަލުތައްކުރާ މީހާގެ މިސާލަކީ އަނގާ ހަށިގަނޑަށް ބޮޑުވެފައިވާ دِرْع އެއް (ދަގަނޑުއެއް) އަޅައިގެން ތިއްބެވި މީހެއްގެ މިސާލެވެ. (دِرْع އަކީ ދަގަނޑުން ހަދާފައިވާ ހަނގުރާމަވެރިން ހަނގުރާމައިގައި އަޅާ ހެދުމެވެ.) ދެން އޭނާ ހެޔޮ ކަމެއްކުރުމުން އޭގެ އެއްބުރެއް ދޫވެއްޖެއެވެ. ދެން އަނެއްކާވެސް ހެޔޮ ކަމެއްކުރުމުން ބުރެއް ދޫވެއްޖެއެވެ. އޭގެ ބަލުން (ފެއްޓި) އޭގެ ބުރިހުރިހާ ބުރަކާވެސް ދޫކުރެވެއެވެ."

ޒިކުރާއި ހެޔޮއަމަލް ކުރުމުން، ފާފަތަކުރުމާ ނުބައިކަމުގެ ޖަޒާން މިނިވަންކަން ދެއްވައެވެ. އަދި ކުރަމުންދިޔަ ކަމުގެ ބަދަލުގައި ހެޔޮކަން ކުރަން ފަށާނެއެވެ.

އަޅުގަނޑަށް ރާއްޖެ. ދިރިއުޅުމުގައިވާ ކުއްލި ހާދިސާތައް މިސާލެއް ދައްކާލަމެވެ.

އިބްނު މަސްޢޫދު رضي الله عنه ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެން އައިސްފައިވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.

جاءَ رَجُلٌ إلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إنِّي وَجَدْتُ امْرَأَةً فِي بُسْتَانٍ فَفَعَلْتُ بِهَا كُلَّ شَيْءٍ غَيْرَ أَنِّي لَمْ أُجَامِعْهَا، قَبَّلْتُهَا وَلَزِمْتُهَا، وَلَمْ أَفْعَلْ غَيْرَ ذَلِكَ فَافْعَلْ بِي مَا شِئْتَ.

فَلَمْ يَقُلِ الرَّسُولُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ شَيْئًا فَذَهَبَ الرَّجُلُ، فَقَالَ عُمَرُ: لَقَدْ سَتَرَ اللَّهُ عَلَيْهِ لَوْ سَتَرَ نَفْسَهُ، فَأَتْبَعَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَصَرَهُ، ثُمَّ قَالَ: ((رُدُّوهُ عَلَيَّ.)) فَرَدُّوهُ عَلَيْهِ فَقَرَأَ عَلَيْهِ: ﴿ وَأَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَ طَرَفَىِ ٱلنَّهَارِ وَزُلَفًا مِّنَ ٱلَّيۡلِۚ إِنَّ ٱلۡحَسَنَـٰتِ يُذۡهِبۡنَ ٱلسَّيِّـَٔاتِۚ ذَٰلِكَ ذِكۡرَىٰ لِلذَّٰكِرِينَ ﴿١١٤﴾ ﴾ (سورة هود ١١٤)

މާނައީ: "ފިރިހެނަކު ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم ގެ އަރިހަށް އައިސް ދަންނަވައިފިއެވެ. އޭ الله ގެ ރަސޫލާއެވެ. އަހުރެން ބަގީޗާއެއްގައި އަންހެނަކު ފެނިފައެވެ. ފަހެ އަހުރެން އޭ އަންހެނުންނާއި ޖިމާޢުވުން ފިޔަވާ އެހެން ހުރިހާ ކަމެއް ކުރީމެވެ. އޭނާއަށް ބޮސްދީ އަދި އޮޅުގަތީމެވެ. އަދި އެނޫންކަމެއް އަހުރެން ނުކުރަމެވެ. ކަމަކީ އަހުރެންނަށް ކަލޭގެފާނު ކުރައްވާން ބޭނުންވާ ކަމެއް ކުރައްވާށެވެ.

ފަހެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم އެއްވެސް އެއްޗެއް ވިދާޅުނުވިއެވެ. އެހިނދު ދިޔައީއެވެ. ފަހެ ޢުމަރު ވިދާޅުވިއެވެ. "ހަމަކަށަވަރުން الله ވަނީ އޭނާ ފޮރުވައިދެއްވާފައެވެ. އޭނާވެސް

އޭނާގެ އަމިއްލަ ނަފްސު ހަވާލުކުރެއްވިއެވެ. ދެން ރަސޫލުﷲ صلى الله عليه وسلم އޭނާ ދޫކޮށް ބޮއްޓެވުމުން ދިޔައެވެ. ދެން ޖަވާބުދެއްވިއެވެ. "އޭނާ އަނބުރާ ގެނައުމަށް އަރިހަށް ގެންނަވާށެވެ." ދެން އެކަލޭގެފާނު އަރިހަށް އޭނާ ގެންނެވުމުން. ދެން އެކަލޭގެފާނު ކިޔަވާ ވިދާޅުވިއެވެ.

﴿ وَأَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَ طَرَفَيِ ٱلنَّهَارِ وَزُلَفًا مِّنَ ٱلَّيۡلِۚ إِنَّ ٱلۡحَسَنَٰتِ يُذۡهِبۡنَ ٱلسَّيِّـَٔاتِۚ ذَٰلِكَ ذِكۡرَىٰ لِلذَّٰكِرِينَ ﴾ ١١٤ (سورة هود)

މާނައީ: "އަދި ދުވާލުގެ ދެކޮޅުގައާއި، ރޭގަނޑުން ބައެއްގައި ކަލޭގެފާނު ނަމާދު ޤާއިމު ކުރައްވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ހެޔޮކަންތައްތައް ނުބައިކަންތައްތައް ނައްތާލައެވެ. އެއީ ހަނދާންކުރާ ބަޔަކަށް ވަޢުޡާއި ނަޞީޙަތެކެވެ."

އުމަރު رضي الله عنه ގެ އަރިހުން އެކަން ރިވާޔަތްކުރެއްވިއެވެ. ދެން މުޢާޛު رضي الله عنه ވިދާޅުވިއެވެ.

يَا رَسُول اللَّه أَلَهُ وَحْدَهُ، أَمْ لِلنَّاسِ كَافَّة؟ فقال: ((بَلْ لِلنَّاسِ كَافَةّ.)) [رواه مسلم]

މާނައީ: "އޭ ﷲ ގެ ރަސޫލާއެވެ. އެއީ އޭނާއަށް އެކަނި ހާއްޞަތޯ؟ ނުވަތަ އެއީ އެންމެހާ މީސްތަކުންނަށް ހާއްޞަތޯ؟" އެކަލޭގެފާނު ޖަވާބުދެއްވިއެވެ. "ކިޔައިދެއްވާއެވެ. އެންމެހާ މީސްތަކުންނަށެވެ."

ނުބައިމީހުން އަހަރެންނާ ދިމާކުރަނީ

ވީބާ ބުނެފާނެއެވެ. "އަހަރެންގެ އަޅުވެރިންގެ ވެރިއަށް ނުބައިމީހުން އަހަރެން ކޮންތާ ވިސްނަކަން ދިޔަދިޔަސް އަހަރެންގެ ފަހަތުން އަންނަނީއެވެ. އެމީހުންނަކަށް އަހަރެންނަށް ބަދަލެއް އައިކަން އެނގުމުން، އަހަރެންނާ ދިމާވެ އިދިކޮޅުވެއްޖެއެވެ. އަދި އަހަރެންނަށް ނިކަމެތިކަން ދިރާސާކުރަމުންދެއެވެ. ފަހެ އަހަރެން ހަދަންވީ ކިހިނެއް ހެއްދެވޭ؟!"

ވީބާއަށް އަޅުގަނޑުމެން ބުނަން އޮތީ: ކަލޭ ވެރިވާނެއެވެ. ދުގުވެރިންގެ ވެރިއަށް ވެދުވެރިން ދުނިޔޭމަތީގައި ތަނަވަސްކަން ވެރިއަށް ކަންތައް ނުބައި ކަންތައްވެއްޖެ ވަކިވެއްޖެއްޔާ ވެދާނެކަމުގައިވެއްޖެ އިޖުތިމާޢީ އަޅުން އިޖުތިހާދު ކުރުމުގައި الله ވެރިކަމާ ޝުކުރުވެރިވާށެވެ.

ވީބާ ވިވަނީ (ރަޟި) މަގުމަތި ފެހެމަތު ފުރަވެލު އަމާފާއެވެ. ފަހެ އަހަރެންކަމުން (ރަޟި) މަގުމަތި ފާލިލުވެވެ. އިސްލާމުންނާއި ޖިންނިންގެ ވެރިއަށް މި ޝާއިރުންނާ އެއްބަދަލު އަންއެބަދަލު ވަސްވާސް ދެނެއެވެ. އެހެނީ އަބަދުވެސް ބޭނުންވާނީ ވީބާ ފެހެމަތު އަނބުރި ދެނެވެ. ފަހެ އަބަދުވެސް ވެބާނުވެރެވެ. އަބަދުވެސް ކުރީގެ ވީބާރު ބުނާނެއެވެ. "މިއީ ވާނުވާގެ ނުޖެހޭ ކަމެކެވެ. މިކަން ވެރަނު އަވަހަށް ވީބާގެ ހަބައިން ނުވެގެން ހިނގައިދާނެއެވެ. މިއީ ވަގުތީކަމެކެވެ." އަދި އަޅުއަބުދާވެރިވި ކަމަށް އެވެދިމުން އަބަދުވެސްގެ އަޅުވެރިޔާ ވާއަބުދާގެ ކުރީގާ މިވެދައިން ބުނާމީއެވެ: **"އަހަރެމެނާ ކަލޭ ގާސްސުވާކަމަށް އުނދަގޫކުރެވޭ!!"**

އަޅުއަބުދާ ބުރުމާ އަހަރެ ކަމަކީ ރައްޓެހިވެވެން އެޅު ދިމާކުރުން އަކަކު ވާއަބުދާ އެޖާފާ އާއިވެން ކުރިއަށް ދާން ބާރުނުވާފުގެ ސަބަބުން، ފެނު ކަނޑާލުމުން ދޭ އަނގަނޑުކުއްޖާ

އިރުކޮޅެއްފަހުން އޭނާއަށް ގުޅާލައި މިފަދައިން ބުނެއެވެ. "މިސާލު ވަސްވާސްތައް ފިލައިގެން ދިޔައިކަމަށް އުންމީދުކުރުމެވެ."

ﷲ ތަޢާލާ ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ. ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ ٱلنَّاسِ ﴿١﴾ مَلِكِ ٱلنَّاسِ ﴿٢﴾ إِلَـٰهِ ٱلنَّاسِ ﴿٣﴾ مِن شَرِّ ٱلْوَسْوَاسِ ٱلْخَنَّاسِ ﴿٤﴾ ٱلَّذِى يُوَسْوِسُ فِى صُدُورِ ٱلنَّاسِ ﴿٥﴾ مِنَ ٱلْجِنَّةِ وَٱلنَّاسِ ﴿٦﴾﴾ (سورة الناس)

މާނައީ: "ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. މީސްތަކުންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ޙަޟްރަތުން ރައްކާތެރިކަން އެދެމެވެ. (އެކަލާނގެއީ) މީސްތަކުންގެ ރަސްކަލާނގެ ރަސްކަލާނގެއެވެ. (އެކަލާނގެއީ) މީސްތަކުން އަޅުކަންކުރާ ފަރާތެވެ. ވަސްވާސް ދިނުމަށްފަހު ފިލާ ޝައިޠާނާގެ ނުބައިކަމުންނެވެ. އެ (ޝައިޠާނާ) އީ މީސްތަކުންގެ ހިތްތަކުގައި ވަސްވާސް އަޅުއްވާ ޝައިޠާނާއެވެ. ޖިންނީންގެ ތެރެއިންނާއި މީސްތަކުންގެ ތެރެއިންވާ ޝައިޠާނުންނެވެ."

ފަހެ ތިބާ ތަބާވުން އަޅުގަނޑަކަށްބާ ތިބާގެ ރައްބަށް ހެއްދެވީ؟ ނުވަތަ ނުބައި ކަމަށް ގޮވާ މީސްތަކުންނަށް ހެއްދެވީ؟

އަދި ތިބާ ދަންނަންޖެހޭނީ ކަލަޔަ އެބައިމީހުން ތިބާ މި ކޮންމެ ވަސްކަން ތިބާގެ ފުރަތަމަން އައިސް އަލުން އަނބުރާ ނުބައިކަމުގެ މަގަށް ތިބާ ރައްދުކުރުމުގެ ބަހާނާ ވެވޭނުހުރި ހުރިހާ ގޮތްތަކުން އެބައިމީހުން މަސައްކަތްކުރާނެއެވެ. ބައެއްމީހުން އަދުގެންނަސް ކިޔައިދިން ގޮތުގައި އޭނާ ނުބައިކޮށް އުޅުން ދުވަސްވަރު ރައްބާނީވެގެން އުޅުން އަންހެން ކުއްޖާއަކު އޭނާ ބައްޕާފުޅުތަކަށް މީސްކިތަކު ދަރުމަން ފެނުމުން އެއަންހެން ކުއްޖާގެ ކާރު ޖެހިއްޖެހަން އޭނާގެ ފަހަތުން ދުއްތުން އަރުވާލައްވައެވެ. އަދި ކުޖެހެން އޭނާއާ ވާހަކަ ދައްކާއެވެ.

الله ތަޢާލާ ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ. ﴿ يُثَبِّتُ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ بِٱلۡقَوۡلِ ٱلثَّابِتِ فِي ٱلۡحَيَوٰةِ ٱلدُّنۡيَا

وَفِي ٱلۡأٓخِرَةِ ...﴾(سورة إبراهيم ٢٧)

މާނައީ: "ދުނިޔޭގެ ޙަޔާތުގައްޔާއި އާޚިރަތުގައި ޘާބިތުވެގެންވާ (ހައްޤު) ބަހުން އީމާންވި މީހުންނަށް الله ޘާބިތުކަން ދެއްވައެވެ..."

އެބައިމީހުން ތިބާގެ މާސި ހަނދާންކޮށްދޫކޮށްލާނެ މަސައްކަތްކުރާނެއެވެ. އަދި ތިބާ މާސިގައި ކޮންފަދަ ގޮތްތަކެއް ހުރިހާ ގޮތެއް ޖެހޭނީކަން ބުނެދޭނެއެވެ... ހަނދާންކޮށްދޭނެއެވެ... ހިތްދަތިކަންތަކުގައި ވެސް ތިބާގެ ކަމެއް ފާހަގަކޮށްދޭނެއެވެ... އަދި ސިޔާސަތުގައި... ފަދަ އެބައިމީހުންނަށް ތަބާވާނެއެވެ. މިބާ ހަމަޖެހުމަށް އެބައިމީހުން ކުރާ މަސައްކަތް ތަރުތީބުވާނެއެވެ.

މަޝްހޫރު ސަޙާބީ، ބަރާއު ބުން ޢާޒިބު رضي الله عنه ގެ ވާހަކަ މިއުނަގައި ދިގުކޮށްރިވާކުރައްވާފައިވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ޤަބުރު ހަނދާންކުރައްވައި ބަޔާންކުރެއްވި ޙަދީޘުގައިވޭ ސަރަޙަށް الله ތަޢާލާ ދިޔަވަރުގެ ވެސް ނިޔަވީ ބަޔަކު މަރުވެވޭނީ. އެކަލޭގެފާނާ ގުޅޭ އަސްލާމީ ބަދަލުވުންވެސް ރަސޫލުالله صلى الله عليه وسلم ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ. އެކަން ދަރުސް ފަހެ ރަސޫލު ކަލޭގެފާނަށް ސިފަވާ ވާހަކަ. އޭގައިވޭ: "ދަންނަވައެވެ. ކަލޭގެފާނު ބުރާޤާ ކަލޭގެފާނު ދުރުކުރައްވާފައިވާ ގޮތަށް މިނިވަންކަމާ ހަމައަހަރެން އަރައިސިއްޔާއެވެ. الله ތަޢާލާ ކަލޭގެފާނު ރަސޫލު ގެއެއްގައި ނުކުއްޔާއެވެ. އަދި ގެއްލިގެން ނުކުރައްވާއެވެ. ފަހު މިނިވަންކަމާ ގަތިން ވަޒީފާތަކުގެ ގެދޮރުވެއްޖެއެވެ. މިނިވަންކަން އެއިން ތަރުތީބުވަނީ." ކަލޭގެފާނު ބޭނުންކުރީ މުސްލިމުންގެ މައްޗަށް ގަދަވާ އެބައިމީހުން މަރިޔަމްއިން ބޭބޭފުޅާއެވެ. އެއީ އެބައިމީހުން ކަލޭގެފާނުގެ ބޭނުމެއް ގޮތުގެމަތިން ގުޅެއެވެ.

މަތިވެރި ސަޙާބީ މިކަމުގައި އަމަލު ކުރެއްވީ ކިހިނެއްތޯއެވެ. ކަޢުބު رضي الله عنه ވިދާޅުވިއެވެ. "ފަހެ، އެ(ސިޓީ) ކިޔަވާލުމުން ތިމަން ބުނީމެވެ. މިވެސް އިމްތިޙާނެކެވެ. ފަހެ ތިމަން އެ އުނދުނަށް އެއްލާ އަންދާލީމެވެ."

އޭ މުސްލިމް ފިރިހެނުންނާއި އަންހެނުންނެވެ. ތިޔަބައިމީހުންނަކީ ނުބައިކަމުގެ އަހުލުވެރިން ފޮނުވާ ކޮންމެ އެއްކަމަކާމެދުވެސް އަމަލުކުރަންޖެހޭނީ މިފަދައިންނެވެ. ފަހެ އެ އަލިއަށް ވަންދެން އަންދާލާނެވެ. އަދި އާޚިރަތްދުވަހުގެ އަރިފާނުގެ މަތިން ހަނދުމަކުރާނެވެ.

﴿ فَٱصۡبِرۡ إِنَّ وَعۡدَ ٱللَّهِ حَقٌّۖ وَلَا يَسۡتَخِفَّنَّكَ ٱلَّذِينَ لَا يُوقِنُونَ ٦٠ ﴾ (سورة الروم)

މާނައީ: "ފަހެ، ކަލޭގެފާނު ކެތްކުރައްވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ ވަޢުދުފުޅަކީ ޙައްޤު ތެދެވެ. އަދި (ޤިޔާމަތްދުވަސް ދޮގުކުރާމީހުންގެ ވާހަކަތަކުން) ކަލޭގެފާނު ކަމްބަޑިކަން ކަނޑައިރިއަ ނުދެއްވާށެވެ."

އެމީހުން އަހަންނަށް ބިރުދައްކާތީ

"އަހަރެން ދުޢާކޮށްފިން ބޮޑުވީ. އެކަމަކު އަހަރެންގެ ދުވަސްވީ ހަމަޖެހުން އަހަންނަށް ބިރުދައްކައި، މިސްކީންކަމުގެ ދެރަވުމާއި އަހަރެން ފަސްޖެހުނު. އަހަރެންގެ ސިއްރުތައް މަތިވެރިކަމުގައި އަހަރެން ގެއްލިފައި ދުވަހެއް ބަހައްޓައި އަހަރެން ސަލާމަތްކުރަން ވާހަކަދައްކައި ފިލައިގެން ދިޔައީ. އަހަރެން ހިތާމަވެރިވެއްޖެ ވަރަކަށް އަހަރެން ވިދާޅުވެއްޖެ ފިލައިގެން ގޮސްފައި. އަހަރެން ބިރުގަންނައެވެ!!"

އަމުގަންޏަކުން ބުނެއްޔާ: ޝައިޠާނާގެ ބައިވެރިންގެ މަކަރުވެރިކަމާ ދުރުގައި ޖެހޭށް ދުއްކަމުގެ.

ހަމަނުވަތަ ކަލަކު ޝައިޠާނާ ނިކަމެތި ވެގެންވެއެވެ. ފަހު އިބިލީހުގެ އަދުވާތުން ކުރާ ދުޢާތަކަށް، ކަލޭތި ދުޢާތަކުގެ ކުރިމަތީގައި ކުރުކުރުވެ ބުރައިގެން ހިނގައިދާނެއެވެ.

އެމީހުންނާކު ކުރައްވާށަހަ ތިބޭއާ ދުކާގަނ ބޭނުންކުރާނެ އިލްމު ހެކިވެއް އެމީހުންނަށް ދިމާވާ ދަތުރުތަކުން ޖެހޭނެއެވެ. ފަހު އެދުން ކުރިން ނުވަތަ ފަހުން ފިލުވައިދޭ ބިބާވަތް ގެއްލިފައިވާ މީހަކަށް. އެމީހުންނަށް ހިތްހަމަ ނުވާނެ. އެކަމަކު الله ބަރާކާތް ރަހުމަތްވަން ވާދެއްދާނެ. އަދި މާފުދެއްވުން ހިތާނެ.

((حَسْبِي اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ.))

މާނައީ: "މިއަޅާއަށް الله ފުދެއެވެ. އަދި ވަކީލުކަމަށް ރަނގަޅުވެވޮޑިގެންވާ އެއީ ހާދަހާ ރަނގަޅު ވަކީލެއް ހެއްޔެވެ."

ރަސޫލުﷲ صلى الله عليه وسلم ބަޔަކާމެދު ބިރުވެރިވެވަޑައިގެންނަމަ ވިދާޅުވެއެވެ.

((اللَّهُمَّ إِنَّا نَجْعَلُكَ فِي نُحُورِهِمْ وَنَعُوذُ بِكَ مِنْ شُرُورِهِمْ.)) [رواه أحمد وأبو داود، صحيح الجامع ٤٥٨٢]

މާނައީ: "އޭ الله، (އަޅުގަނޑުގެ ހިމާޔަތާއި ދިފާޢަށްޓަކައި) އަޅުގަނޑު އެބައިމީހުންނާ (ދުޝްމަނުންނާ) ދިމާއަށް ތިބާ الله ކުރިމަތިލަކުރަމުއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ ނުބައިކަމުން އަޅުގަނޑު ރައްކާތެރިކޮށްދެއްވުމަށް ތިބާ الله ގެ ޙަޟްރަތުން ދަންނަވަމެވެ."

ތެދެކެވެ. މިއީ އުނދަގޫ ޙާލަތެކެވެ. ތައުބާވުމަށާ ނިކަމެތި އަންހެނުންގާތުގައި އެނގޭ ކުރީގެ ނުބައި އެކުވެރިއަކު ގެއިގައި އާއިލާއަށް ބިރުދެއްކުމަށްޓަކައި ބޭނުމެވެ. "ތިބާގެ ފެށުނުކުރާތައް ރެކޯޑުކުރަމުން އަހަރެމެންގެ އެތެރެއިން އެބަހުއްޓެވެ. އަދި ތިބާގެ ފުރާނަ އެބަހުއްޓެވެ. ތިބާ އަހަރެންނާއި ބާރަށް ދޭން ދެކޮޅުހެދުމުން ތިބާގެ އަހަރުމެންގެ ތިބާ ފަސޭހައިން ތެދުވެވޭނެ މިނިވަންކަމެއް!!" ތިޔައީ. އޭނާ އެދުނީ އޭނާގެ މަސައްކަތް ބިނާކުރި ހަސަދަވެރިންގެ ހަރަކާތެއްގެ އަސަރުތަކެވެ!

ތަޤްވާއާ އެކުގައި އަންހެނުންނާއި ފިރިހެނުން އަދި ފިރިން ކޮށްގަނެވުނު އަންހެނުންނާއި ފިރިހެނުން، އެކަށީގެންވާ ތިއްބެވުމުން ޝައިތާނާގެ ބާރުވެރިން އެބަޔަކުމީހުންނާއި ދެކޮޅަށް ފަރާތްތައް ހަރުދަނާ ބަލާބަލާހެއްޓެވެ. އެހެންނޫން ކަރުދާސް އެފްއައިޑެންޓިޓީ ތިބޭއިރު އޭނާ ނުބައި ތިރާގެ ބޮޑުބޮޑު ކަމަކުން، އެބައިމީހުންނަށް ނަފްސާނީގެ ތަދުން އުނދަގޫކަން ބާރުވެރިކަމެއް. އެކަމަށް الله ތަޢާލާ ވިޔަސްފަސް އެކަށީގެން ބިރުވެރިވާ އަދި ތަޤްވާ މިނެސްޓީ ކުރުމެއް. އޭރު މުސްލިމުންގެ ކަންތައް ބަރަކާތްތެރި ވާހަކަތަކަށް، ފަރާތުގައިވެސް ފުރިހަމަ. އެކަހެރި އެބައިމީހުން ނިކަމެތި ނުކުރައްވާށެވެ. އަދި އެބައިމީހުން ތަޤްވާވެއްޖެ ނުރައްކާތެރިވެއެވެ. އެކަހެރި ހަޟްރަތުން ރައްކާތެރިކަން ލިބޭނެ ފަހަރު ގައިޒިނި ނުރައްކާތެރިވެއެވެ. ދަންނަވަމެވެ. ކަނޑު އުނދަގޫތަކާ ފަސޭހަވުމަށްވެއެވެ. އަދި ދަތިކަމުންފަހު ލުއިކަމެއްވެއެވެ.

އޭ ތައުބާވާ އަހާއެވެ. މިއީ އަޅުގަނޑުމެންގެ މިބަސްތޫރުގެ ތެދުކަން ހާމަކޮށްދޭ ވަރަށް އިބްރަތްތެރި ވާހަކައެކެވެ.

މިއީ އަނިޔާ ލިބެމުން ދިޔަ މުސްލިމުން ސޯވިއެޓް އިއްތިހާދުގައި ފިޔައިގެން މަޝްހާރިން މަދީނާއަށް ދިއުމަށް އެހީތެރިވެދެއްވި މަތިވެރި ސަހާބީ މަރްޘަދު ބިން އަބީ މަރްޘަދު އަލްޣަނަވީގެ ވާހަކައެވެ.

"މަރްޘަދު ބިން އަބީ މަރްޘަދު ކިޔާ ޞަޙާބީ އުޅުއްވިއެވެ. އަޅުކަލޭގެފާނަކީ މައްކާއިން މަދީނާ ހަމައަށް އަސީރުން އުފުލައިދެއްވާ ކަމެވެ. އަޅުކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ: އަނާޤު ކިޔާ ޒިނޭކާރި އަންހެނަކު މައްކާގައި އުޅުނެވެ. އޭނާ (މަރްޘަދުގެ) ރަހުމަތްތެރިއެކެވެ. މަރްޘަދު ވަނީ މައްކާއިން މަދީނާއަށް އަސީރަކު ގެންގޮސްދިނުމަށް ވަޢުދުވެފައެވެ.

އަޅުކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ: ފަހެ ހަނދުވަރުވެރި ރޭއެއްގައި މައްކާގެ ބޭރުފާރުގެ ތިރިން ބޭރުފާރުގެ ކައިރިއަށް އާދެވުނެވެ.

އަޅުކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ: އިނާޤު އެތަނަށް އައެވެ. އަދި އަނދިރިކަމުގެ ތެރެއިން ބޭރުފާރު ކައިރިން އަޅުގަނޑުގެ ހިޔަނި ފެނުނެވެ. ފަހެ އޭނާއަށް އަޅުގަނޑުކަން އެނގުނު ހިނދު ބުންޏެވެ. "މަރްޘަދު ހެއްޔެވެ؟" ފަހެ އަޅުގަނޑު ބުނީމެވެ. "މިއީ މަރްޘަދެވެ." އޭނާ ބުންޏެވެ. "މަރްޙަބާ! މިތާ އަހަރެމެންނާއެކު ރޭކުރުމަށް އަންނާށެވެ." އަޅުގަނޑު ބުނީމެވެ. "اللّٰه ތަޢާލާވަނީ ޒިނޭކުރުން ޙަރާމްކުރައްވާފައެވެ." އޭނާ ގޮވާލިއެވެ. "އޭ ފާރުގެތެރޭގެ އަހުލުވެރިންނެވެ. މިހިރަ މީހާ ކަލޭމެންގެ އަސީރުން ގެންދަނީއެވެ."

އަޅުކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ: އަށްމީހުން އަޅުގަނޑުގެ ފަހަތުން އައެވެ. އަދި "އަލްޚަންދަމާ" (މައްކާއަށް ވަދެވޭ މަގެއްގެ ކައިރީ ހުންނަ މަޝްހޫރު ފަރުބަދައެއް) އާއި ހަމައަށް އެދުމުން

އެއެވެ. ފަހެ އަޅުގަނޑަށް އައިސްހުރުމުގައި ފަހަތުން ދިޔައީ އަށްމީހުންނެވެ. ފަހެ އަޅުގަނޑު ހޮހޮޅަކަށް ވަނީމެވެ. އަދި އެބައިމީހުން އައިސް އަޅުގަނޑުގެ ބޯމަތީގައި ހުއްޓުނެވެ. ފަހެ الله ތަޢާލާ އެބައިމީހުންގެ ލޯ ކަނުކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންނަށް އަޅުގަނޑު ނުފެނުނެވެ.

އަނެއްކާވެސް ވިދާޅުވިއެވެ: ދެންފަހެ އެބައިމީހުން އެނބުރިދިޔައެވެ. އަދި އަޅުގަނޑުގެ އެކުވެރިޔާ (އަސީރު)ގެ ގާތަށް އަޅުގަނޑު އެނބުރިއައީމެވެ. ފަހެ އޭނާ އުފުލީމެވެ. އޭނާ ބަރު މީހެކެވެ. އަޅުގަނޑުމެންނަށް "އަލްއިޛްޚިރު"[5] އާ ހަމައަށް ދެވުމުން އޭނާ ބަނދެފައިވާ ކަސްވަޅިގަނޑު ނައްޓާލީމެވެ. ފަހެ އަޅުގަނޑު މަދީނާއަށް ހަމައަށް ދެވެންދެން އޭނާ އުފުލީމެވެ. އަދި އަޅުގަނޑަށް އުނދަގޫ ކުރަމުންދިޔައެވެ. ފަހެ ރަސޫލުالله صلى الله عليه وسلم ގެ އަރިހަށް އަޅުގަނޑު އައީމެވެ.

ފަހެ އަނެއްކާވެސް ދެންނެވީމެވެ. "އޭ الله ގެ ރަސޫލާއެވެ. އަޅުގަނޑު ޢަނާޤާއި ކާވެނި ކުރަން ހުއްދަތޯ؟" މިހެން ދެފަހަރު ދެންނެވީމެވެ. ފަހެ ރަސޫލުالله صلى الله عليه وسلم އެއްވެސް އެއްޗެއް ވިދާޅުނުވެއެވެ. މިއާޔަތް ބާވައިލެއްވުނުދެނެވެ.

﴿ ٱلزَّانِى لَا يَنكِحُ إِلَّا زَانِيَةً أَوْ مُشْرِكَةً وَٱلزَّانِيَةُ لَا يَنكِحُهَآ إِلَّا زَانٍ أَوْ مُشْرِكٌ ۚ وَحُرِّمَ ذَٰلِكَ عَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٣﴾ ﴾ (سورة النور)

[5] يقول المترجم: މިތަނުގައި "الإذخر" ގެ ތަރުޖަމާކޮށްފައި ނުވަނީ އެއްގޮތަކަށް އެނގިގެން ނުވާތީއެވެ. އެއްގޮތަކީ މަކާގެ ބޭރުގައި ހުރި الإذخر އަކީ ވިލާގަނޑުހާ ބިމެކެވެ. ދެވަނަ ގޮތަކީ މަކާގެ ބޭރުގައި ހުރި الأذاخر އެވެ. ރިއާޔަތްކޮށްފައިވާ ތަފްސީރު. [ބައްލަވާ تحفة الأحوذي للمباركفوري / كتاب: تفسير القرآن/ باب: ومن سورة نور / مجلد: ٩ / ص: ٢٤ / طبعة: دار إحياء التراث العربي].

މާނައީ: "ޒިނޭކުރާ ފިރިހެން، ޒިނޭކުރާ އަންހެނަކާ ނުވަތަ ޝިރުކުކުރާ އަންހެނަކާނޫނީ ނުއިނދެއެވެ. އަދި ޒިނޭކުރާ އަންހެން، ޒިނޭކުރާ ފިރިހެނަކު ނުވަތަ ޝިރުކުކުރާ ފިރިހެނަކު ނޫނީ އޭނާއާބެއްދޭއެއް ނުއިނދެއެވެ. އަދި މުއުމިނުންގެ މައްޗަށް އެކަން ހަރާމުކުރައްވައިފިއެވެ."

ފަހެ ރަސޫލުﷲ صلى الله عليه وسلم ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. "އޭ މަރުޘަދުއެވެ. ޒިނޭކުރާ ފިރިހެން، ޒިނޭކުރާ އަންހެނަކާ ނުވަތަ ޝިރުކުކުރާ އަންހެނަކާނޫނީ ނުއިނދެއެވެ. އަދި ޒިނޭކުރާ އަންހެން، ޒިނޭކުރާ ފިރިހެނަކު ނުވަތަ ޝިރުކުކުރާ ފިރިހެނަކު ނޫނީ އޭނާއާބެއްދޭއެއް ނުއިނދެއެވެ. ފަހެ އޭނާއާއި ކައިވެނި ނުކުރާށެވެ." [صحيح سنن الترمذي ٣/٨٠]

ﷲ ތަޢާލާ، އިމާންވީ މީހުން ދުޢާކުރައްވާ ގޮތާއި، އިޙްސާންތެރިންނާއި މެދު ކަންތައްކުރައްވާގޮތް ތިބާއަށް ފެނިއްޖެތޯ؟

އަދި އެކަލާނގެ އިޙްސާންތެރިންނަށް ދެއްވާޘަވާބު ފެނިއްޖެތޯ؟

އަޅުގަނޑުމެން ހަނދާންކުރަންޖެހޭ ބަޔާނާ ފަސޭހަކަމުން ވަކި ޤިއްޞާއަކީ ދުވަހު ﷲ ތަޢާލާގެ ކުރިފުޅުމަތީގައިކަމެވެ. އެއީ އަންހެން ބޭރު ދަރިފުޅުކަމުގެ ދުވަހެވެ. އެއީ ސަލާމަތް ދުނިޔޭގެ މީހުންގެ ކުރިމަތީގައި ދެމިހުންނާނެ ދުވަހެވެ. އަދި ހަގީގަތް ނުވަތަ ދުވަސް މީހުންގެ ކުރިމަތީގައި ދެމިހުންނާނެ ނުވެ. ހަމަތަކުން އެއީ ހުރިހާމީހުންނަށް އިތުރު، ފެންނާނެ ދުވަހެވެ. އެއީ ޒަކަރިއްޔާއާއި އޭނާގެ ބަލިދާރު ބެލެހެއްޓެވި. އެއީ މަރްޔަމްގެ ދިމާލުން، ޢީސާއާ
عليه السلام އާއި ފިރިއަސް އޭނާގެ ބޭބެ މިޞްރުގެ ދަރިކަލުން އެކުއެކީ ބެލެހެއްޓެވި.

އިބްރާހީމް عليه السلام ގެ ދުވަހު ހަނދާން ކުރާށެވެ.

﴿ وَلَا تُخْزِنِي يَوْمَ يُبْعَثُونَ ﴿٨٧﴾ يَوْمَ لَا يَنفَعُ مَالٌ وَلَا بَنُونَ ﴿٨٨﴾ إِلَّا مَنْ أَتَى ٱللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ ﴿٨٩﴾ ﴾ (سورة الشعراء)

މާނައީ: "އަދި އެއުރެން (އެބަހީ: މީސްތަކުން) މަޙްޝަރަށް ފޮނުއްވާދުވަހު މިއަޅާ ނިކަމެތި ނުކުރައްވާނދޭވެ. އެދުވަހަކީ މުދަލެއް އަދި ދަރިންނެއްވެސް މަންފާއެއް ނުކުރާނެ ދުވަހެވެ. ސަލާމަތްވެގެންވާ ހިތަކާއިގެން الله ގެ ހަޟްރަތަށް އައިމީހަކަށް މެނުވީއެވެ."

ނުތަނަވަސްކަންވެރިވާ ހިނދު ނަބަވީ ދުޢާތަކުން ރައްކާތެރިކަން ހޯދާށެވެ.

اللَّهُمَّ اسْتُرْ عَوْرَاتِنَا وَآمِنْ رَوْعَاتِنَا، اللَّهُمَّ اجْعَلْ ثَأْرَنَا عَلَى مَنْ ظَلَمَنَا، وَانْصُرْنَا عَلَى مَنْ بَغَى عَلَيْنَا، لَا تُشْمِتْ بِنَا الأَعْدَاءَ وَلَا الحَاسِدِيْنَ.

މާނައީ: "އޭ الله، އަހަރެމެންގެ ޢައިބުތައް ވަންހަނާކޮށްދެއްވާނދޭވެ. އަދި އަހަރެމެންނަށް ބިރުވެރިކަމުން އަމާންކަން ދެއްވާނދޭވެ.

އޭ الله، އަހަރެމެންގެ ރުޅިވެރިކަމި އަހަރެމެންގެ މައްޗަށް އަނިޔާވެރިވި މީހުންގެ މައްޗަށް (އެބަހީ: އޮތް އެއްޗެއް ކަމުގައި ލައްވާނދޭވެ. އަދި އަހަރެމެންގެ މައްޗަށް އަނިޔާވެރިވި މީހުންގެ މައްޗަށް އަހަރެމެންނަށް ނަޞްރުދެއްވާނދޭވެ. އަދި ޢަދާވާތްތެރިންނާއި ޙަސަދަވެރިންނަށް އުފާވެރިކަން ގެނެސްދޭފަދަ މުޞީބާތްތަކުން އަހަރެމެން ދުރުކުރައްވާނދޭވެ."

އަހަރެންގެ ފާފަތައް އަހަރެންގެ ދިރިއުޅުން ހިފަހައްޓާތީވާ

ތިބާ ބުނެފާނެއެވެ. "އަހަރެން ބައިވަރު ފާފަތައް ކުރީމެވެ. އަދި الله ތައާލާއަށް ތައުބާވީމެވެ. އެކަމަކު އެފާފަތަކުގެ ސަބަބުން އަހަންނަށް އުނދަގޫވެއެވެ. އަހަންނަށް ކުރިމަތިވާ ކަންތައްތައް ހަނދާންވުމުން އަހަރެންގެ ދިރިއުޅުން ހިފަހައްޓައެވެ. އަދި ނިދާތަންމަތީގައި އޮތުމުން ދަތިވެއެވެ. އަދި ރޭގަނޑު ނިދިން މަހްރޫމުވެއެވެ. އަދި އަހަރެންގެ ހަމަޖެހުމުން ލިބުން އަރުވާލައެވެ. ފަހެ އަހަރެން ހަމަޖެހުން ލިބޭނީ ކިހިނެއް ހެއްދެވެ؟"

އަޚުގަނޑު ތިބާއަށް ބުނަންއޮތީ: އޭ މުސްލިމު އަޚާއެވެ. ތިޔަ ޝުޢޫރުތަކަކީ ތައުބާވުމުގެ ތައުބާއެއްގެ ދަލީލެވެ. ކުށުވުން ކަންބޮޑުވާތީ ދެރަވާ ހިތާމަކުރުމަކީ ތިޔައެވެ. ހިތާމަކުރުމަކީ ތައުބާއަކީއެވެ. އިސްތިގުފާރަ ކަންކަމުން މީނާ އަނބުރާލާ އެންމެ ދުރެވެ ތަކުލީފް ބަދަލުވެވެ. الله ތައާލާ ތިބާއަށް ފުއްސަވައި ދެއްވާނެކަމަށް އުންމީދުކުރާށެވެ. الله ދެއްވާނޭ ކުރީގެ ފާފަތަކުން މާޢްސިޔަތްތަށް. الله ގެ ރަޙްމަތުން ދުރުވުމުން އުންމީދު ކަނޑައިނުލާށެވެ. الله ތައާލާ ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿وَمَن يَقْنَطُ مِن رَّحْمَةِ رَبِّهِۦٓ إِلَّا ٱلضَّآلُّونَ ﴿٥٦﴾﴾ (سورة الحجر)

މާނައީ: "މަގުފުރެދިގެންވާ މީހުން ނޫނީ، އެ މީހާގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ރަޙްމަތުގެ އުންމީދުކަނޑާނީ ފަހެ ކާކުހެއްޔެވެ."

އިބްނު މަސްޢޫދު رضي الله عنه ވިދާޅުވިއެވެ.

((أَكْبَرُ الْكَبَائِرِ: الإِشْرَاكُ بِاللَّهِ، وَالأَمْنُ مِنْ مَكْرِ اللَّهِ، وَالْقَنُوطُ مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ، وَالْيَأْسُ مِنْ رَوْحِ اللَّهِ)) [رواه عبد الرزاق وصححه الهيثمي وابن كثير]

މާނައީ: "އެންމެ ބޮޑު ފާފަތަކަކީ الله ބައިވެރިން ޝިރުކުކުރުމެވެ. އަދި الله ގެ ރަސޫލުންނަށް އަމާނާތް ޚިޔާނާތްތެރިކަން ކުރުމެވެ. (އެބަހީ: ފާފައިން ތައުބާވުމަށް ދުވަސްކޮށް ދީލު ނެތިގެން ނިކަމެތިކަމުން އިސްކުރުމެވެ.) އަދި الله ބައްލަވާ ރަޙްމަތުން އިސްކުރުމެވެ. އަދި الله ދެއްވާ ޢަޒާބުން ބިރުނުގަތުމެވެ."

އަދި ދުއްވުން الله ބައްލަވާ ޙަސަދަކުން ދެވަނަކަން ބޮޑުވެރިކަމާއި އިސްކުރުމާ އެކުއެވެ. އަދި ޙައްޖުވެރިޔާ މިޔަން ކަންތައް ކުރެއްވި ބޮޑުކަމުގައެވެ. ވީމާ الله ބައްލަވާ އިރުވެވޭ ހިނދު ބޮޑުވެރިކަމުގެ ކުރިއަރާމުން ސާބިތު ބައްޓަންވެއެވެ. އަދި ބައްޓަން ހިނދު الله ބައްލަވާ ޢިޒުކަންކުރުމަށް އިސްކުރުމުން ކުރިއަރާފައެވެ.

އަހަރެން އިޢުތިރާފުވާންޏަ؟

ސުވާލުކުރިމުނަކަ ހިތާމަވެރި އަޒާބުން އެހިއެވެ. "އަހަރެން ތައުބާވާން ބޭނުމެވެ. އެކަލާނގެ
އަހަރެން ކުށްފާފަ ފާފަތަކުން އިޢުތިރާފުވުން އަހަރެންގެ މައްޗަށް ވާޖިބުވެގެންވޭ ހެއްޔެވެ؟

ކޮށްދައި ތާސޫގެ ކުރިމަތީގައި އަހަރެން ކުށްފާފަ ހުރިހާ ކަންތައްތައް ކިޔައިދީ އަހަރެންގެ
މަސްކަތް ހައްދު ތާއަބުކުރެވުނުކަމަށް އިޤްރާރުވެ ތައުބާގެ ޝަރުޠެއް ހެއްޔެވެ؟

މީގެ ކުރީއިރުގައިވާ އަހަރެންނަށް މާޢިޒު رضي الله عنه އާއި (ސަޙާބީ) އަންހެން ކަމަނާގެ
ޤިއްޞާގެ ވާހަކައާއި ބަލިވެރިވުމާއި އަންނަނިވި ބުނުއްވުނު ފިޔަވަޅުތަކާއި ވާހަކައިގެ
މާނައަކީ ކޮބާ ހެއްޔެވެ؟"

ފަހެ އަޅުގަނޑު ތިބާއަށް ބުނަންއޮތީ: އޭ މުސްލިމު އަޚާއެވެ. އަޅާއި އޭނާގެ ރައްބާ ދެމެދު
އެއްވެސް ދެމެދުވެރިޔަކު ނެތް ގުޅުމަކީ ހަމަޖެހިގެންވާ ބައްދީގެ އަންނަ މުހިންމު އެއްޗެކެވެ.
އަދި އެއީ الله ތަޢާލާ ރުހިވޮޑިގެންވާ ގޮތްވެސްމެއެވެ.

﴿ وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِى عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ ٱلدَّاعِ إِذَا دَعَانِ ... ﴾ (سورة البقرة ١٨٦)

މާނައީ: "އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެއާމެދު ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަޅުން ކަލޭގެފާނާ
ސުވާލުކުރައްވާނަމަ، (ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.) ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެއީ
(އެބައިމީހުންނާ) ކައިރިވެގެންވާ ރަސްކަލާނގެއެވެ. ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަނދުމަކުރާ
ދުޢާކުރާހިނދު، ދުޢާކުރި މީހާގެ ދުޢާ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިޖާބަ ކުރައްވަމެވެ..."

ތައުބާވުން ވަނީ ﷲ ތަޢާލާއަށް ކުރަން. އަޅުގަނޑުމެން އިގޭން ވާކަހަދައިވާނަމަ، އިއުތިރާފުވުންވެސް ހަމައެކަނި ﷲ ތަޢާލާގެ ހަޟްރަތުގައެވެ. އެހެން މަޚްލޫޤު އިސްތިޣްފާރުކުރައްވާ ފަރާތެއްނޫނެވެ.

((...أَبُوْءُ لَكَ بِنِعْمَتِكَ عَلَيَّ وَأَبُوْءُ بِذَنْبِيْ...))

މާނައީ: "...މިއަޅާއަށްވާ ލިބޭ ﷲ ގެ ނިޢުމަތަކަށް މިއަޅާ އިޢުތިރާފުވަމެވެ. އަދި މިއަޅާގެ ފާފަތަކަށްވެސް މިއަޅާ އިޢުތިރާފުވަމެވެ..." އެބަހީ: ޔާﷲ، އިޢުތިރާފުކުރާނަމެވެ ހަމައެކަނި މިއަޅާ އިޢުތިރާފުވަމެވެ.

ނަފްސާނިއްޔަތުގެ ފުރިހަމައި، ކިބުރާއި، އިޢުތިރާފު ގަބޫލުކުރުމާއި ހިތްވަރުދިނުމަށް... އަދިވެސް އެކަކު އެހެން ސަލާމަތުގެ އަޅުގަނޑުމެން ހިމެނިގެން ނެތިވާނެ. ﷲ ތަޢާލާ ކަށަވަރުކުރައްވާ ކަމެވެ.

އަދި ފާފައެއްކުރިޔަސް. ހަމަހަމަވެގެން ﷲ ތަޢާލާ ވަރިހަމަވެގެންފިއެވެ.

﴿ أَلَمْ يَعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ هُوَ يَقْبَلُ ٱلتَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِۦ ... ﴾ (سورة التوبة ١٠٤)

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން ﷲ އީ އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެ ތައުބާ ގަބޫލުކުރައްވާ ރަސްކަލާނގެކަން އެމީހުން ނުދަންނަނީ ހެއްޔެވެ..."

(އެބަހީ) އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެ ފަރާތުން އެއްވެސް މެދުވެރިއަކު ނެތިއެވެ.

ބައެއް ފާދިރީއިން ކުރިމަތިލާ ބަރާއަތް، އިމާމުން ނުވަތަ ބައެއް ނުވަތަ ދަރުވޭޝުން ހަމައެކަނި އިޢުތިރާފު ވެސް ލިބިދިނުމަކީ، ކަލޭގެފާނުގެ ސިއްރެއް، އިއުތިރާފުވުން އިސްލާމީ ގޮތެއް ޚަޠާތަކުން ނުވެއެވެ. ﷲ ތަޢާލާ އަޅުގަނޑު ވަކިކަމެއް ދެއްވާފައިވާނަމަ އެކަން އެގޮތަށް

އަމިއްލައަށް ވަންހަނާ ކުރުމުގައި މަސްލަހަތެއް ނެތެވެ. އަދި އޭނާ ތައުބާވުން ފުދޭނެއެވެ. އެހެނީ އެއީ އޭނާއާއި الله ތަޢާލާއާއި ދެމެދުގައިވާ ކަމެކެވެ.

الله ތަޢާލާގެ އިސްމުފުޅުތަކުގެ ތެރެއިން އެއް އިސްމުފުޅަކީ السِّتِّيرُ އެވެ. އެއީ ޢައިބުތަކުންގެ (ފާފަތައް) ފޮރުވާދެއްވުން ލޯބިވެވޮޑިގެންވާ ފަރާތެވެ. ޞަޙާބީންގެ ތެރެއިން މިސާލަކަށް މާޢިޒް އާއި ޣާމިދިއްޔާ އަންހެންމީހާއާއި ބަޔަކާގެރިން އަންހެނަކަށް ބޮސްދިން ފިރިހެންމީހާ — رضي الله عنهم — ޢަމަލު ކުށްވެރިކަން އެބޭކަލުން ހަމަޖެހިކަން ވާޖިބުވެގެންވާ ގޮތުގައި ހާމަކޮށްލެއްވިއެވެ. އެއީ އެބޭކަލުންގެ ނަފްސުގައި ޖިހާދުކުރައްވައިގެން ޝަރުޢީ ޙައްދު ކަށަވަރުކުރައްވިގެންނެވެ. މިގެ ދަރިކަލާ، މާޢިޒުއާއި އަންހެންމީހާ ފުރަތަމަ ފަހަރު އައުމުން ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم އެބޭކަލުން އަނބުރާ ފޮނުއްވާލެއްވިއެވެ. އަދި ހަމައެފަދައިން ބަޔަކާގެރިން އަންހެނަކަށް ބޮސްދިން ފިރިހެންމީހާއަށް ޢުމަރު رضي الله عنه ވިދާޅުވިއެވެ. "الله ތަޢާލާ އޭނާގެ ޢަމަލު ވަންހަނާ ކުރައްވާފައިވުމުން އޭނާއަށް ވީސް އަމިއްލަ އެދިވަޑައިގަންނަވާ ގޮތަށް އެކަން ވަންހަނާކުރުން ނޫން ހެއްދެވީ؟" މިބަސްފުޅަކީ އިޢުތިރާފުވުމާގުޅޭގޮތުން ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم ހަދުސްނުވިއެވެ.

އަހަރެންކަމުން އަޅާ ކުރި ފާފަ، އޭނާގެ ބައެއް ވަނަވަރު ކަނޑައެޅިފައިވާނަމަވެސް ކަލޭގެފާނަށް ރަސްމީކޮށް އިޢުތިރާފު ރަޖިސްޓަރީކުރުމަކީ ނުޖެހޭކަމެކެވެ. އަދި ހަމައެހެންމެ، މިސާލަކަށް އިމާމު ކައިރިއަށްގޮސް ބައްދު ޤާއިމުކުރުމަށްވުރެ އިޢުތިރާފުވުން ނުޖެހޭކަމެކެވެ. އަދި ބޮޑުއިމާމުންނަކީ ރިވެއުމުވާގޮތުން ބައެއް ޢާއިލާ ޖަމާޢަތުގެ ކަނބަލުން ނުޖެހޭކަމެކެވެ.

ބަހެއް ޤާނޫނު ބަހާ މުހިންމުކަމާދު ނުކުރާ ބެލުމަށް ދެކެންނަމަ ދެކޮޅަށް ނުނިސްބަތްވާނެއެވެ.
އަންނަނީ ވަރަށް މިފަދަ ބާރުބާރުކަމުގެ.

(ފާޟިލާތުން) ދަރަޖަ ހިމާޔަތްކުރުމަށް މިސްކިތްތަކުގެ ޤާރިޢު އިމާމުންގެ ގޮތުން ދިޔައެވެ. އަދި އޭނާ ކޮންފަދައިމާ ފާޟިލާތުން އިޢުތިޤާދުގެ އެކަލަކުން އޮތް ބައްކަރި ކޮބައިތޯ ސުވާލުކުރައްވާށެވެ. ފަހެ ޤަވާޢިދުގައި އެއިމާމު ބުނެއެވެ. "އެންމެ ފުރަތަމަ މިބާގެ ވައްގަން ޙާޟިރުވެގެންވަނީ ކާޖަން ގޮސް ސަރުޙަދުގައިން ތިޔަ އިޖުތިހާދު ތަސްދީޤުކުރުމެވެ. ކަނޑައެޅިގެންވާ ބައްދަލުކޮށްލާ އައިމައްތަން އެބައިމީހުން މިބާއްދާ ކަންތައްތަކާގުޅޭގޮތުންނެވެ. ދެން އައިސްފަހު ތިބޭނެ އަދުރުކުރުމެއް ކަމެއް ބަޔާނެވެ." ފަހެ އެ ސިޔާސަތު މީހާއަށް ބުނެވިދާނެ ކަސްބުއަބަދު ނުކުތާތަކާއި ބަހަސްކުރުމެވެ. އަދި ތަޤުލީދު ޚިޔާލު ދެކޭ ކަމަށްވާ ފަރާތްތަކުން ރަޖިސްޓަރީ ކުރުމެވެ.

ވަރަށް މުހިންމު ކަމެއް ބަޔާންކޮށްދިނުމަށްޓަކައި އަޅުގަނޑު މިފުރުޞަތުގައި ބޭނުން ހިފާނަމެވެ. އެ މުސްލިމުންނެވެ. ދީނުގެ ޙުކުމްތައް ދަނެގަތުމަކީ އަމާނާތެކެވެ. އަދި އޭގެ ސަބަބަކީ މަސްދަރުތަކުން ދަނެގަތުމަކީވެސް އަމާނާތެކެވެ. الله ތަޢާލާ ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿... فَسْـَٔلُوٓاْ أَهْلَ ٱلذِّكْرِ إِن كُنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٤٣﴾﴾ (سورة النحل)

މާނައީ: "...ފަހެ، ތިޔަބައިމީހުން ނުދަންނަކަމުގައި ވާނަމަ، ދިކުރުގެ އަހުލުވެރިންނާ (އެބަހީ: އިލްމުގެ އަހުލުވެރިންނާ) ސުވާލު ކުރާށެވެ."

އަދިވެސް ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿... ٱلرَّحْمَـٰنُ فَسْـَٔلْ بِهِۦ خَبِيرًا ﴿٥٩﴾﴾ (سورة الفرقان)

މާނައީ: "...ފަހެ، الرحمن [الرحمن އަކީ الله ގެ އިސްމުފުޅުތަކެވެ.] އާ ބެހޭގޮތުން ޚަބަރު ހުރި ދަންނަ ފަރާތަކާ ކަލޭގެފާނު ސުވާލު ކުރައްވާށެވެ."

ފަހެ ކޮންމެ ފާއިތުވި ޒަމާނެއްގައި ވިހެންނޫނެވެ. އަދި ކޮންމެ މުސްލިމެއްގެ އިލްމުއް ނުވަތަ ބަޔަކާ ޚިލާފުވުމަކީ ޝަރުޢީ ހުކުމްތަކާ މުސްލިމުންގެ ޖަމާޢަތް ބެހިނދުވެސް ދިރިއު ނޫނެވެ. އަދި ކޮންމެ އަދިބައް ނުވަތަ ވަކިކަމާތު މިކަލާ މުސްލިމުންނަށް ފަދަވާއް ފާޅުކޮށްދިނުން ދިރިއުޅުނުނޫނެވެ. އަދި ކޮންމެ މުސްލިމުކަނޑުވާ އެއްބަސް ފަދަވާނެ ވިހިކަބަޔަކު ސުވާލުތުތަކުނެއްވެ. މިއީ އަމަލުދާޢިލާ މަސްއަލަކަމެވެ.

މުޖުތަމަޢުގެ އިލްމުވެރި ސަހަބުން އުންމަތަކަށް ކިޔަމަންތެރިން ގޮތާވެސްކަމު ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم ވިދާޅުވެގެންވާ ހަދީޘްގައި ސަރަޙަތުގެ ވަރުގަދަ ބަޔަކު ވިދާޅުވިއެވެ. "ހަމަކަށަވަރުން މިއުއްމަތް ދިރިހުރެދާނެ ދިނުކަމެވެ. ފަހެ ވިޔަބައިމީހުން ދީނުގަނޑަ ކާކުގެ ފަރާތުންނަކަށް ބަހާލެވޭ." [އެބަހީ: ދީނުގެ ކަނޑާއްކުރި ފަރާތް ނަމަވެ ކާކުގެ ފަރާތުންނަކަށް ބަހާލެވޭ.] ފަހެ الله ގެ އަޅުތަކުންނޭވެ. މިއަދަދަކުގެ ބަޔަކުދާނެ ތަޢާލާ ރަހުމަތެވެ. ތިޔަބައިމީހުން ޝަރީޢާ މަސްއަލަކަމު އިލްމު އަޅުތަކުންގެ ގޮތް އަޅުއްކާތުވެވެ.

والله المستعان.

ތައުބާވުމާ ގުޅޭ މުހިންމު ފަތުވާތައް

ތިބާ ބުނެފާނެއެވެ. "އަހަރެން ތައުބާވާން ބޭނުމެވެ. އެކަމަކު ތައުބާވުމާ ބެހޭ ޙުކުމުތައް އަހަންނަކަށް ނޭނގެއެވެ. އަދި އަހަރެންގެ ސިކުނޑީގައި ބައިވަރު ސުވާލުތަކެއްވެއެވެ. ފާފަތަކުން ފުރިހަމައަށް ތައުބާވުމާ ގުޅޭގޮތުންނެވެ. އަދި އަހަރެން އިސްލާމްވެފައިވާ الله ތަޢާލާގެ ބައްޔަތުގައި، އެކަށީގެންވާ އަޙްކާމުތަކާ ބެހޭގޮތުންނެވެ. އަދި މިސްކީނުންގެ އަތުން އަހަރެން ނަގާފައިވާ އެއްޗެހިތަކާ ބައްޔަތުގެ އަޙްކާމުތަކާ ބެހޭގޮތުންނެވެ. ފަހު މިސްކީނުންގެ ޙައްޤު ވީ ކިހިނެއްތޯ؟"

ޖ: الله ގެ ރަޙުމަތް އިޙްސާނާ މިނިވަނެވެ. އަންނަނިވި ޖަވާބުތަކުގައި ހިފާނެވެ. އޭގެ ތިބާގެ ކަންތައްތަކަށް ފިލުވައިދޭނެ އެއްޗެއްވެއެވެ.

ސ1. އަހަރެން ފާފައިގެ ތެރެއަށް ވެއްޓުމުން ފަހު އަހަރެން ތައުބާވީމެވެ. ދަސްވަރު ނުބައިކަންތައްތައް އަހަރެންގެ ނަފްސުގެ މައްޗަށް ބާރުފޯރުވައެވެ. އަދި އެކަމަކު އަހަރެން އިސްލާހު ވުމަށްޓަކައި! ފަހު މީގެ ސަބަބުން އަހަރެންގެ ތައުބާއަކީ ފާސިދު ބާޠިލު ތައުބާއެއްތޯ؟ އަދި އަހަރެންގެ ތައުބާއަށް ފާފައިގެ އަސަރު ފަހުން ކުރާ ފާފަތަކުގެ ސަބަބުން އަހަރެން އަލުން ހާމަވާނެތޯ؟

ޖ1. ގިނަ އިލްމުވެރިން ދެކެވަޑައިގަންނަވަނީ ފާފައަކުން ތައުބާވުމުގެ ޝަރުތެއް ކަމުގައި ފުރިހަމަ ތައުބާގެ ބަދަލުގައި ނިމުމެވެ. ތައުބާ ފުރިހަމަވުމަށް ބޭނުންވާ ފާފައިން ދުރުހެލިވުމުގެ މައްސަލައެވެ. އަދި އަލުން ދެވަނަ ފަހަރަށް ރުޖޫޢަވާ ހަމަކަށަވަރު އަލުން ފާފައަކަށް ރުޖޫޢުވުން ނުހުއްދަވުމެވެ. ފަހު ހަމަހަމަވެގެން ދުރުހެލިވުމުގެ އަޙްކާމަކަށް އެއީ ސޮއިން އަށް ފާފަހަލާ ވަރެވެ. އަދި އާ ތައުބާއަކުން ތައުބާވުން ލާޒިމުވެގެންވެއެވެ. އަދި ފުރަތަމަ ތައުބާއަކީ ބާޠިލު ތައުބާއެކެވެ.

ސ2. އަހަރެން އެކަން ފާފައެއް ކުރާނަމަ ފާފައަކަށް ތައުބާވުން އެކަމުގެ ބޮޑުކަމާ ބެހޭގޮތުން ގަބޫލުވޭތޯ؟

ޖ2. އިބްނު ފާރިސް ބުނެފައިވަނީ، ފާފައަކީ ޢުބޫދިއްޔަތުގެ އަޞްލެއް ނަފްސާނީ ވާޖިބެއް. އަދި އަ ދަރަޖައިގެ ޢިބާދަތްތަކާއި ނަފްސާނީ ވާޖިބުތަކެވެ. އަދި އެދަރަޖައިގެ ގޮތުގައި ނަފްސާނީ ވާޖިބުތަކެވެ. މިޤާމުތަކާއި ދަރަޖައިގެ ބޮޑުކަމާއި ބަދަލުކުރަނީ ޢުބޫދިއްޔަތުގެ ސިފަތަކާއި ދެކޭ ޢުބޫދިއްޔަތު ބަޔަކީ ބޮޑު ސިފައެކެވެ. މިގޮ އިޚްލާޞްގައި ސިފަތަކުގެ ބޭނުން ދަރަޖައެއް ބާރުގަދަކުރުމަށް ބޮޑު އަޅުކަމުގެ ގޮތުން ޢުބޫދިއްޔަތުގެ ބޮޑުކަމާ ތަފާތު ދަރަޖަތަކާއި ވާ އެއިގެން އެހާ ބޮޑު ތަޤުވާތެރިވާކަމެވެ. އަދި ހަމައެކަނި ބަދަލުވުމަކީ ޢުބޫދިއްޔަތުގެ ބޮޑުކަމާއި ދަރަޖައެވެ. އަދި ހަމައެކަނި ޢުބޫދިއްޔަތު ގަބޫލުވާ ދެ އިޚްލާޞް މިޤާމު އެހާ ބޮޑު ތަޤުވާތެރިވާކަމެވެ. އަދި ހަމައެކަނި އަޅުކަމުގެ ޢިބާދަތެއް ބޮޑުކަމާއި އެއްވެސް ޢިބާދަތުގެ ދަރަޖައިގެ ބޮޑުކަމާ ބަދަލުކުރަނީ ޢިބާދަތަށް ދެކޭ ބޮޑު ބަދަލަކީ ނަފްސާނީ ވާޖިބެވެ. ފަހު މިޤާމުތަކުގެ ބޮޑުކަމާ ބަދަލުވާނީ. މިޤާމުތަކުގެ ޢުބޫދިއްޔަތުގެ އަޞްލެއް ނަފްސާނީ ދަރަޖައެއް ވާނެ އެ ހަމައެކަނި ބަޔަކާ ގަބޫލުކުރާނެ. (ބައްލަވާ المدارج)

ސ3. އަހަރެންނަކީ މާތް ﷲ ގެ ރަޙްމަތާއި ދާނޫނީ ފަސާދައެއް. ގާތްގަނޑަކަށް ސަލާމް އަޅުކަމުގައި ގަބޫލުކުރަން، ކަލާމުލްލޯހުގެ ދަރަޖަތަކުގެ ޒިކުރު ކުރުމަށް. ފަހު މިޤާމު އަހަރެން ކަށަވަރުކޮށް ދިނުން ގަބޫލުތޯ؟

ޖ3. ފަހު ބޮޑުބާ ކަލާމަކީ ސަލާމް ޤުރުއާނުގައިވާ މިޤާމު ދަރަޖަތް އަޅުކަމުގެ ތަޤުވާތެރިވުމަށް ބާރުގަދަކުރާ ސިފަތަކުގެ ސިލްސިލާ. ސަބަބަކީ މިޤާމު ފަސްކަން ފާހަގަކުރާ ގޮތުގައި ވާނެއެވެ. އަދި އެކަން އަޅުކަމާ ދަރަޖައިގެ ސަލާމްތަކާއި ސަރަހައްދެއް ގަބޫލުކުރާނެ ބޮޑުބާ،

އިސްތިޢުމާރުން، ޖިނަޖިނައިން ސުންނަތް ކަންތައްތައް އަދަދު ބަދަލުކޮށް ކުރާނެތެވެ. އެކަން
الله ތަޢާލާ އަންގަވަން އަދަދުގައި އޮޅު ކަނޑައެޅިފައިވާ އަސްލުދިރާސާކުރުމެވެ.

ޙަޖް ދުލްޙިއްޖާގައި ދަންނަވަމެވެ. މުސްލިމުންގެ ގޮތުގައި ހުރި އެއީ ދުލްޙިއްޖާވާ ޙަޖްވާނީ
ބަދަލުކުރި އެއްގޮތް މައްސަލަ ވަޒީފާތަކުގެ ދަށުން ވާޖިބުވާ. އެކި ޙަޖްވަމުން އެއް ޙަޖް
ދުލްޙިއްޖާގައި، އަރަފާ ޙަޖްވަމުން އަރާފާތު އަރަފާތުން (ޝަރުޢީ) ޢިބާދާތުގެ އެއް ނަމަކުން
ޙަޖުވާއެވެ ހިތް ކުރުމަ ދުވަހުގެ މުސްލިމުންގެ ގޮތް ދަންނަވަ. މިއީ ތަސްލީމުކުރު
ކަމުގެއެވެ. އެއް އަސްމާ ކަމަށްވާކަމެވެ. އެއީ ޖަމާޢަތްތަކުން އައިސްފައިވާނެވެ. ޙިޖާބު ޖިނަ
ޙަޖުކުރަން ތަކާއި އަރަފާ ފަރުބަދައިން ދިޔަ ކަމުގައި މިސްކީނުންނެވެ.

މީޤާތަކީ: ފަރުވާކުރެވޭކަމުން ހިޖުރައިން 1400 ގައި 3 ޛުލްޙިއްޖާއި، ހިޖުރައިން
1401 ގައި 5 ޛުލްޙިއްޖާގެ މިހާރު އާދޭ އަރަފާތުގައި ފަރުން، الله ތަޢާލާއަށް އަނގާ
ތަޢާލާތަޢާލާއިން، އެނގޭ މަޢުލޫމް ޝަރުޢީގޮތުން މުސްލިމުން އެ 8 ދުވަހުގެ ޙައްޖުވެރިން ހިފާ، އެ 8
ދުވަހުން ކަމުގެ ދުވަހުތަކުން މިސްކީނުންނަކުން ކާރުދިޔުމުގެ.

ޢުމްރާ މީޤާތު: އަސްޙާބުން ކަޢުބާގެ ހިޖުރައިން 1400 ވަނަ އަހަރު ބާރުވެރިވުން އެނގޭ
އަހަރުގެ ގޮތް އެވަހަކަ ބަނަން ޖަރީމާތަކެއް، އެނގޭ މައްސަލަ ކަމުތަކެއް ކުރިމަތިވެ
މުއްދަތުގައި، މިޤާތަށް 8 ދުވަހު، ޙަޖަ ހިފުމުންފަހު އެޙަޖަތާއެ ފަހުން ތަފާ ނުކުރެވޭ.
ދުން ފަހު އެނގޭ الله ތަޢާލާއަށް ތަޢާލާގުޅުން އެނގޭ މައްސަލަ ވަނީ ކުރިން ބައްލަވައިދިނަ
ހިސާބު. ނަމާދު ދުލްޙިއްޖާއި ޙަޖު ދުލްޙިއްޖާގެއި ތަފާތުވާކަން ދުނިޔެގެ ނަންނަނުއަރާ. އަދި
ބައެއް އިޙްރާމް އަޙްމަދިރިން ފިރުޙު ކުރެއްވޭތޯއެވެ މަސްޖިދުގައި އެއްވެސް އުފުރާތީ ނުލާ
ގައިމުގައި ޙަޖު ދުލްޙިއްޖާގައިމުރަކު އެ ޙަޖު ތަފާ ކުރާކަން ނުޖެހެނީއެވެ.

ފަހެ ޢަލާވާ ދުނިޔަށްޓަރިފިޔާގެ ޙައްޤަށް ވާޖިބުވެގެންވާނީ އަޢަލާތް ނުކުރުމެވެ. އެހެނީ އެއްގޮތެއްބަލާނަމަ އެއީ އަދާގެ އަމިއްލަޔާ ﷲ ތަޢާލާގެ ޙައްޤުކަމެވެ. އަދި އެހެންގޮތަކަށް ބަލާނަމަ ޚަޞީމުންގެ ޙައްޤުތައްވެސްޝާމިލުވެއެވެ. (އިބުނު ޤައްޔިމް ލިޔުއްވުމުން مدارج السالكين ١/٣٨٣ ބަލާލާ)

ސ4. ފާފަކުރުމުގެ ތައުބާގައި އާދަމުގެ ދަރިންގެ ޙައްޤުތަކުން އަނިޔާވެރިވެފައިވާނަމަ ފަހެ އެކަމަށް ތައުބާވާނީ ކިހިނެއްތޯ؟

ޖ4. މިކަމުގެ އަސްލަކީ ރަސޫލުﷲ صلى الله عليه وسلم ގެ އަންނަނިވި ޙަދީޘެވެ.

((مَنْ كَانَتْ لِأَخِيهِ عنده مَظْلَمَةٌ، مِنْ عِرْضِهِ أَوْ مَالٍ، فَلْيَتَحَلَّلْهُ الْيَوْمَ قَبْلَ أَنْ يُؤْخَذَ مِنْهُ يَوْم لَا دِينَارٌ وَلَا دِرْهَمٌ، فَإِنْ كَانَ لَهُ عَمَلٌ صَالِحٌ أُخِذَ مِنْهُ بِقَدْرِ مَظْلَمَتِهِ، وَإِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ عَمَلٌ أُخِذَ مِنْ سَيِّئَاتِ صَاحِبِهِ فَجُعِلَتْ عَلَيْهِ.)) [رواه البخاري]

މާނައީ: "އެމީހާގެ އަޚާއަށް އަނިޔާވެރިވެފައިވާނަމަ - އެމީހާގެ އަބުރަށް ނުވަތަ މުދަލަށް - ފަހެ މިއަދު އެކަމުން ހަލާލުވެގަންނާށެވެ. އެއީ ދީނާރެއް ދިރުހަމެއް ނުވާދުވަހު އޭނާގެ އަތުން އެކަން ނަގުމުގެ ކުރިންނެވެ. އެމީހާއަށް (އެބަހީ: އަނިޔާވެރިވިމީހާއަށް) ޞާލިޙު ޢަމަލެއްވާނަމަ އޭނާ އެކުރި އަނިޔާވެރިކަމުގެ މިންވަރަށް އޭނާ އަތުން ނެގޭނެއެވެ. އަދި އޭނާއަށް (ޞާލިޙު ޢަމަލެއްނުވާނަމަ އޭނާގެ ޞާހިބުގެ (އެބަހީ: އަނިޔާލިބުނުމީހާގެ) ނުބައިކަމުން އޭނާގެ މައްޗަށް ލާނެއެވެ."

ތައުބާވީމާއެން މުއަނިޔާވެރި އަހަރުން ސަލާމަތްވެވޭން ހަމައެކަނި ތައުބާ (އަނިޔާވެރިކަމާއި އަތުލައިގަތާ އެއްޗެއް) އޭގެ ވެރިފަރާތަށް އަނބުރާ ރައްދުކުރުމުންނެވެ. ނުވަތަ މާފަށް އެދުމުންނެވެ. އޭނާ މާފުދިނުމަށް ރުހުނީ އެއްޗެއް ރައްދުކުރުމެވެ.

ސ5. މީހެއް ނުވަތަ ބަޔަކަށް ހިބަ އަރައިގަނެ ބޭނުންކޮށް. އަދި އެހެން ބަޔަކަށް އެމީހުން އެހެންނަމަވެސް ބައިވެރިވުމާ ކޮންޓްރޯލްކުރި އަނިޔާވެރިކަމާއި ޤަވާޢިދުތަކާ. އެމީހުން ބޭނުންކުރީ ގާތަށް އެދިޔާ އެމީހުންނަކީ ހަމައެއް ހިސާބަކަށް ހުރިހާ ބައިވެރިންނަކީ ކިހިނެއް؟ އެކަން ހިސާބުގެ ބަލައިގަންނަވާނެ އަނބުރާ ތައުބާވުމަކީ ހިތްހެޔޮ ކިހިނެއް؟!

ޖ5. މި ގޮތުގައި ހަމަ ނިސްބަތުން ދޭހުނީ މަސައްކަތްތަކުގެ ފަސާދަތައް ބަރާބަރެވެ.

ފަރު އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގެ ބަރަކާތުން އެބައިމީހުންނަކީ ހަމަ ދީނުގެ އެމީހުން ކަށް ހަމަހަމަ ނުވަތަ ކަމުގައިވިޔަސް ނުވަތަ އިސްލާމީ ކަމުގައިވިޔަސް އެކަން ބައްޔަށް ދެނެގަނެވޭ. އަދި މާލާ ނުދިން އެނގެނީ. (ތައުބާވާން ނުވަތަ) އާންމު އިބާރާތުން ނަމަވެސް. މިބާރުކަން ބޭނުންކުރެވޭ. "އަހަރެންނަކީ ވަކި މާލެއްގައި ތިބޭ ހަމަޖެހުމުގެ އަރައިގަތުމެވެ. ނުވަތަ ބަލާކަމުގެ އަނިޔާވެރިވުމެވެ. އަހަރެން الله ތައާލާއަށް ތައުބާވެއްވެ. އަދި ތިބާގެ ކަރުން މާފުކުރެވޭ." ތައުބާވެވޭނެ މިވަރުގެ ފުދެއެވެ.

ނަމަވެސް އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގެ ބަރަކާތުން އެބައިމީހުންނަކީ ހަމަ ދީނުގެ އެމީހުން ކަށް ހަމަހަމަ ނުވަތަ ކަމުގައިވިޔަސް ނުވަތަ އިސްލާމީ ކަމުގައިވިޔަސް – ދިނުމަކީ ކަނޑައެޅޭ ފަރާތެއް މިއީ – ނަމަވެސް (ތައުބާވާންނަވާނަމަ) އާންމު އިބާރާތުން ނުވަތަ އެބައިމީހުން އިސްލާމީ ތައުބާވާން

އެނގުނުނަމަ އަދި އޭގެ ސަބަބުން ނުރުހުންތެރިކަން އިތުރުވާނަމަ ފަހެ ފުރަތަމަވެސް އެބައިމީހުންނަށް އެކަމުގެ ޚަބަރު ދޭން ނުޖެހޭނެއެވެ. އެހެނީ ޝަރީޢަތުގައި ނުބައި ކަންތައްތައް އިޞްލާޙުވުން ކަންބޮޑުވުން އަދުރަށް ނުކުރެވޭނެއެވެ. ކަމުގެ ހަމަ ދުނިޔޭގެ ކުރިން ހިތްހަމަޖެހިގެން ކުރިމަތިލާ އުފެދުނު އިވުމުން ރުޅި އަންނާނެ ކަމުގެ ޒަހަރު ދުޝްމަނި ޝަރީޢަތުގެ މަޤްޞަދުކަމަކީ މުސްލިމުންގެ ހިތްތަކުގައި ލޯބި އުފެއްދުމާއި އެއްބައިވަންތަކަން ހާލަތުގައި ބޭނުންކުރުމެވެ. ފަހަރެއްގައި ދުޝްމަނިކަމާ ދުރުކުރުމަށް ދެއްކުމެވެ. ބާރުގަދަ ބަލިމީހަކު ފެންނާނީ ސަލާމަތްތެރިވާނެ ކަމުގައި ހާލަތުގައި ތަފާތު ސަބަބުތަކުގެ ތެރެއިން ކޮންމެ ކަމެއް އެނގިފައިވާނެއެވެ. ތައުބާގެ ސާބިތުކަން ކަށަވަރުކުރުމަށް ކަންތައްތަކަކީ އެއީ ކުރުމަށް ކަޑަވަރުކުރެވޭ ސަބަބުތަކެވެ. މިއީ ބަދަލުގައި ކަންތައްތައް ހުޅުވާލެވޭ ފުރުޞަތުތަކެވެ. އެގޮތުގެ ތެރޭގައި:

1. ކުރުމުން ކަންބޮޑުވާއިރު ދެރަވެ ހިތްވަރުން، الله ތަޢާލާގެ ރަޙްމަތުން ފާފަ ފުއްސަވުމުން އަދި، މަޢުރިފާގެ ބާރުކާނާއިރު ވިސްނާ، އެއީ ބަރަކާތްތެރި ކަން ދެއްވާ ޤަބޫލުކުރުން.

2. އެކަމާ އިޙްސާސް ތެދުވެރި ވިސްނާ ދުޢާކުރާ ގޮތް އެއީ ދުޢާވާފަދަ ޝަރުޢީ ބާރުތަކުން ބުނެދީ، އަޅާކަން ހިފެހެއްޓުމާ ގުޅޭ ކަންތައްތަކާ ބެހޭގޮތުން.

3. އެނާ އެއަށްތުރާ ގޮތުގެ މަޤްޞަދު ސިފައިން، އިބާދަތްކުރުމުގެ އަހުލުވެރިކަމުގެ (ނުބައި) ވާހަކަދެއްކުމުގެ ފަންނުގައި ހިފާން. އަދި އެކަމުގެ ތަރުތީބު ކަންތައްތަކުގެ ވާހަކަ ދެއްކުން.

4. އެނާ އިޙްސާނާ ދެކޮޅަށް ވާހަކަ ދެއްކި މީހާ ދެކޮޅުހައްޔަރު ވާހަކަ ދައްކާ، އެއްވެސް މީހަކު އިޙްސާނާއި ދެކޮޅަށް ވާހަކަ ދެއްކުމަށްފަހު އެކަމަށް ތައުބާ ދިނުން.

5. އިހުސާސް ނަސޭހަތްތެރި އިޙްސާނަށް ފާފަ ފުއްސަވުމަށް އަދި ދުޢާކުރުން. (المدارج ١/٢٩١، والمغني مع الشرح ١٢/٧٨)

އޭ ތަބާވެރި އަހަރެމެ. މާތް ރަސޫލާއާ، ހަނދާންކުރެއް ފުރާ ޤުރުއާން ގެޔާފުރުޅާއި،

ތެދުވެރިކަމުގައި އިބާދަ ތަޤުވާ ވިސްނުވާށެވެ. މާތް ރަސޫލާގެ ހަދަފު ދުވަހުން އަކަމުގެ

ފައިދާ އިންސާނާއި އާންމު އަހުލުވެރިން ކާމިޔާބެވެ. އަދި އެ އަބައިމީހުންނަށް

ޙައްޤުކުރާތީވެއެވެ. އަދި އަކަމާ އަޚުލާޤުވެއެވެ. އެހެންކަމުން ކަންކަން ވަރަށްހާލަތުން

ހައްދަވާފަން ނުވާއެވެ. އެހެންނަމަވެސް މީހުގެ އަބާ ގޮސްހުރި ކަންކަމުގައި މިކަން

ތާރީޚެވެ. އެކަން ފުލުކުރުމުން އާގޭ ސަލަބަތު އާންމަކަ ގެއްލުމާއި އުޅާސްތެރިކަމުއްނު

ފަހަރުގައި ނިދިބުނާއެވެ.

ސ6. ޤަބްރުގައި މީހަކު ދަޢަވިރިވަކު ތައްބާވީ ކިރިށް ގެއްލޭތޯ؟

ޖ6. ޤަބްރުގައި މީހަކު ދަޢަވިރިވަގެ ދައްކަން ތިން ބައްޔާއެވެ.

ﷲ ތަޢާލާގެ ބައްޔާއި، ތަބުރުވި މީހާގެ ބައްޔާއި، އަދި ވުރުޝުނުގެ ބައްޔެވެ.

ﷲ ތަޢާލާގެ ބައްޔާއިމުދު ދަންނަމެވެ. އެބައިލު އަދުކުރުވޫނި ހަމައިކަނި ތައްބާވުމުނަވެ.

ވުރުޝުނުގެ ބައްޔާއިމުދު ދަންނަމެވެ. އެބައިމީހުންގެ ބައްލު އެބައިމީހުން ނުގުމަންބާއި އާނާއަނަ

ޤުހުނި އާނާގެ ނަފްސު އިމީހުނާއި ހަވާލުކުރާނެވެ. އެއީ ޝައިޠާނު ހިފުމުންނެވެ. ނުވަތަ

މަރުގެދިއަ ދިނުމުންނެވެ. ނުވަތަ އިފުރިބުމުންނެވެ.

ދުނިޔޭ ލަބުލުވި މީހާގެ ބައްލުވެ. އެކަން ދުނު މި ދުނިޔޭގައި އަދާކުރި ނުދުވާނެއެވެ.

މިހާރުދު އިލްމުގެ އަހުލުވެރިން ވިދާޅުވާނީ އިޒުއާނުވެރި ބައިބާއަކުން ފާއިލް ތައިބާ

ވައްޤުނަމަ، ފަހަ ހަމަކަހަވެރުން ތަބުރުވި މީހާގެ ބައްލު ﷲ ތަޢާލާ އާނާގެ ކިބައިން

އުފުއްލާ ދައްވާނެއެވެ. އަދި ޤިޔާމަތް ދުވަހުން ﷲ عز وجل އެއިލާގެ ބަނޑުހުރުން ތަބުރުވި

މިހާރަށް ހުރީ ބަދަލުވެ ދެއްވަވާނެއެވެ. އަދި މިއީ އެންމެ ރަނގަޅު ޤައުލެވެ. (المدارج ١/٢٩٩)

ސ7. ވައްކަންކުރާމީހާ ތައުބާ ވާނީ ކިހިނެއް ހެއްޔެވެ؟

ޖ7. ވަގަށް ނެގި އެތި މިލްކުވެރިޔާއަށް އަނބުރާ އޭގެ ވެރިފަރާތަށް ހ އެއްކޮށް ރައްދުކުރަން ޖެހޭނެއެވެ.

ހަލާކުވެ ނުވަތަ ބޭނުންކުރުމުގެ ސަބަބުން ނުވަތަ ގިނަ ޒަމާންވީކަމުގެ ސަބަބުން އެ އަގު ދަށްވެއްޖެނަމަ އެ ބަދަލު ދިނުން ޖެހޭނެއެވެ. އެ ވެރިފަރާތަށް މާލުކުރުދީގެ އަގު މުނިވިއެވެ. ފަހެ ހިދާޔަތަކީ الله އަށެވެ.

ސ8. އަހަރެން އެމީހުގެ އަތުން ވައްކަންކުރި މީހުންނާ ކުރިމަތިލާން ދަތިކަން އިހުސާސްކުރެވެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް ސިއްރުކަމާއި ބޭނުންކުރުން އަހަރެން ކުރިމަތިލާންވެސް ބޭނުމެވެ. އަދި އާބަރޫގެ ގޮތަށް އެދުމަށްފަހުވެސް. ފަހެ އަހަރެން ކަންތައްކުރާނީ ކިހިނެއް ހެއްޔެވެ؟

އެމީހުންނާ ކުރިމަތިލުމުގެ ދަތިކަމުން ސަލާމަތްވުމުގެ ގޮތުން އެހެން ގޮތަކީ ހުދުމުން މިބާގޭ މައްސަލަ ދަތިކަމުގައި ނެތެވެ. މިބާއަށް އެހެން ގޮތުގެ މިހާރު އެމީހުންގެ ބައްޓަ އެމީހުންނަށް އަދާކުރުމުގެ ގޮތް ބެލުމެވެ. އަދި މިބާގޭ ނަން ފަނާކޮށް ނަކަތްކުރުން އެދޭނީއެވެ. ނުވަތަ ޕޯސްޓު ފޮށި ކުރިމިވެދާނެއެވެ. ނުވަތަ މިބާއަށް އެމީހުންނަށް ފޮނުވައިދީ ސަލާމަތުން ގެޓް ބާރުވެދާނެއެވެ. ނުވަތަ ނަސޭހަތް ގެއްލުމެއްވެސް ކުރިމަތިވެދާނެއެވެ. އަދި މިފަދައިން

ބުނެވިދާނެއެވެ. "މިއީ ކޮންމެވެސް ދީނެއްގެ އަސާސީ މަބާދިއުންގެ ހައްގުތަކެވެ. އަދި އޭނާގެ ނަން ބުނާކަން އޭނާ ނޭދެއެވެ." މުސްތަޤުބަލީ ހައްގު އޭގެ ވިރާސާތަކުން އަދާކުރުމެވެ.

ސ9. އަހަރެންގެ ބައްޕަގެ ޗެކުން އަހަރެން ވައްކަން ކުރީމެވެ. އަދި މިހާރު އަހަރެން ބޭންކުވެރި ތައުބާވީމެވެ. އެކަމަކު އަހަރެންނަކަށް ސިފައްސަކު ބުނަދައްނު ނޭނގެއެވެ. އަދި (ބައްޕައާއި) ކުރިމަތިލާން އަހަރެން ބޭނުމެވެ.

މިބާ ނަގި އަދަދުއް އަންދާޒާ ކުރާށެވެ. އަދި ބައްޕަގެ ނަމުގައި ސަދަގާ ކުރާށެވެ. އިސްތިޣްފާރު ކުރާށެވެ. މިބާ ބައްޕަ އަމުން ސިއްރުން ނަޞޭޙަތްދިން ސިއްރުން ރައްދުކުރުމުން މިބާގެ ދައްކަން ދައްސުވާއި ނަތީޖާ.

ސ10. އަހަރެން ބަލަފާ މީހުންގެ އަޑުން ފައިސާ ވަގަށް ނެގީމެވެ. އަދި އަހަރެން ﷲ އަށް ބަދުއާކޮށްދީފިމެވެ. އެކަމަކު އެމީހުންގެ އެޑްރެސް އަހަރެންނަކަށް ނޭނގެއެވެ.

އެހެން މީހަކު ބުނެއެވެ. އަހަރެން މަކަރާއި ހީލަތުން ކޮންޓްރެކްޓެއްގެ ފައިސާ ނެގީމެވެ. ނަގާފައި މީހާ އުކުޅުކިހިނެއް ބަލަތާނުވަމެވެ. އަދި ފޮނުވާ މީހާ ހޯދޭނެ ހިސާބެއްވެސް ނޭނގެއެވެ.

އަދި މިސްކިތަށް މީހަކު ބޮނޑިއެވެ. އަހަރެން ފާރަވަރުމުން ވައްކަން ކުރިމެވެ. އަދި އެފާހަގަ މިހާރު ވަކި އެއްބަޔަކު ބަލަހައްޓާފައެވެ. އަދި އެކަމަށް ވެރިޔާ އަހަރެންނަކަށް ނޭނގެއެވެ.

ޖ10. މިބައިމީހުން ކުޑަދިނުމަކީ ފަރުވާނުކުރުމަށް އެދިގެން ރަނގަޅު މަގަށް ތައުބާވުމުގެ ކަމަށް ވާނަމަ އަދި ސަޖްދާކުރާށެވެ. ވީހާ މިބާ

އަށް އެމީހުން ފުރިހަމަކުރަމާ އެމީހުންނަށް އެފަދަ އަދާކުރާށެވެ. އަދި ﷲ ތަޢާލާއަށް ދުޢާކުރު

ހުއްޓެވެ. އަދި އުމުރުތަކުގެ ވެރިފަރާތް މަރުވެފައިވާނަމަ، އެނގޭ ވާރިޘުންނަށް އެފައިސާ އަދާކުރާށެވެ. ރިބާ އެމީހުން ހޯދަން ނުކުރެވިއްޖެނަމަ ބުރަކަށްޓާއިބާރުން، އެމީހުން ނުފެނިއްޖެނަމަ އެއަދަދު އެމީހުންގެ ފަރާތުން ޞަދަޤާތް ކުރާށެވެ. އަދި މުސްލިމުން ކުރުމަކީ ނުވާކަހަލަ ކަމަށްވާހެއްދެވެ. އެހެން އިބާދަތްތަކުގެ ތެރޭގައި ނުވަތަ އެހެނިހެން ކަންތައްތަކުގައި ދުރުވާނެ الله ތައާލާ އިބާދަތްތަކުގެ ދުޢާކުރާށެވެ.

އިބްނުލްޤައްޔިމް -رحمه الله- المدارج (١/٣٨٨) ގައި މިފަދަ މަސްއަލައެއް ގެންނަވާފައިވެއެވެ: މުސްލިމުންގެ ލަޝްކަރުގެ މީހަކު ޣަނީމާ މުދަލުން ވައްކަންކުރިއެވެ. ދެން ފަހު ދުވަސްކޮޅެއް ފަހުން އޭނާ ތައުބާވިއެވެ. ފަހެ އޭނާ ވަގަން ނެގި އެއްޗެއްސާއި ލަޝްކަރުގެ އަމީރުގެ އަރިހަށް އައެވެ. ނަގަވާށޭ، އެބަޔަކަށް ދެއްވުން (އަމީރު) އިންކާރުކުރިއެވެ. އަދި ބުނެއެވެ. "(ލަޝްކަރު ބައިބައިވެގެންދިޔުމުން) އެބަޔަކަށް އަހަރެން މި ފުރާނަދޭނީ ކިހިނެއް ހެއްޔެވެ؟" ފަހެ އޭނާ ޙައްޖާޖު ބިން އަށްޝާޢިރުގެ ގާތަށް (ދެން ކަސްރުކަރުނިވީ ގޮތަށް) ޒިޔާދު ހޯދުމަށް އައެވެ. ޙައްޖާޖު ދެންނެވިއެވެ. "އޭ ލަޝްކަރާއި، ލަޝްކަރުގައިވި މީހުންގެ ނަންތަކާއި، ނަސަބުތައް الله ތަޢާލާ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ފަހެ ފަސްބައިކުޅަ އެއްބައި އެ ބައިތުލްމާލަށް ދޭށެވެ. އަދި އަނެއްބައިން އެމީހުންގެ ނަމުން ޞަދަޤާތްކުރާށެވެ. ފަހެ الله ތަޢާލާ އެމީހުންނަށް އެކަން ޙަވާލުކުރައްވާނެއެވެ." އަދި އޭނާ އެފަދައިން ޢަމަލުކުރިއެވެ. އަދި މުޢާވިޔާގެ ޚަބަރު އެކަލޭގެ ދެއްވިއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. "އަހަރެމެން ދެންނެވީމަ މިކަން ކުރިއަށްގެންދެވިދާނެއެވެ. އެކަން މުޖުތަމަޢުގެ އަދުލުއިންޞާފު ހިތަން ގެނައު ޚަބަރުގައިވެއެވެ." المدارج ގައި މިވާ ފަތުވާއާއި ގުޅޭގޮތުން ޝައިޚުލްއިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާ رحمه الله ވެސް ދެއްވާފައިވެއެވެ.

ސ11. އަހަރެން ތަޢުލީމު ހާޞިލްކުރާ ކުލްލިއްޔާގެ މުދައްރިސަކީ ޢަޤީދާގައި އަޝްޢަރީ، އޭނާ ތަޞައްވުފުގައި ތިޖާނީއެއް ފެނިގެންވެއެވެ. އަދިވެސް އޭނާ ގަބޫލުކުރަނީ އިލާހުގެ ވަރަށް ބޮޑު ފަރާތައް އަރުޝުގެމަތީގައެވެ. (އަށްޢަރީ މީހުން) އަހަރެން الله އަށް ބިރުވެތިވެގެންވެއެވެ. އަހަރެން ތަޢުލީމު ހާސިލްކުރުން ހުއްޓާލާ ހެއްޔެވެ؟

ޖ11. އިލްމުވެރިން މި މަސްއަލައިގައި ވަރަށް ގިނަ ޚިޔާލުތަކެއް ފާޅުކުރައްވައެވެ. އެންމެ ގަބޫލުކުރެވޭ އަދި އެންމެ އަދުލުވެރިގޮތަކީ ބިދުޢަވެރިޔާގެ ބާވަތް ބެލުމެވެ. އަދުލުވެރި އަހުލުސް ސުންނަތު މީހާއި ދެބައިކުރާ ދަރުބާރުވެރި އެއްބަސްވެވަޑައިގަތް ބިދުޢަތު ބިދުޢަވެރިންނެވެ. ބިދުޢަވެރިން ބަލާއިރު މުސްލިމުން ކުރާ ބިދުޢަ އިމާމު ބިދުޢަ ގޮތަކުން ބަލައިލިފައެވެ.

މިއީ އިމާމު އަބޫޙަނީފާ رحمه الله ގެ ރާއްޖޭން ބައްޓަންކުރައްވާފައިވާ އަޤީދާއެއް ދަރުބާރުކުރިއެވެ. އަދި ޝައިޚުލް އިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާ رحمه الله ގެ ދަރުބާރުވެގެން ވެއެވެ. އެކަމާމެދު ދަލީލެއް އިބްނުލް ޤައްޔިމް رحمه الله ވެސް އެކަން ދަލީލުތަކުން ބަޔާންކުރައްވައެވެ. (المدراج ١/٣٩٢)

ވީމާ އަޤީދާގައި ބިދުޢަވެރިޔާ ކަރުބަލާގެ ހުކުމެއް ވަނީ ދިރާސާކުރެވިއްޖެއެވެ. ބިދުޢަ ޖެހޭ އެއީ ބިދުޢަތް ކުރާ ދަރުބާރުކުރާ ވާޖިބު އެކި ބަޔާން މުޅިކަމުގެ ބިދުޢަވެރިކަމަށް ދަރުބާރުވެއެވެ. ބިދުޢަ ދަރުބާރުވެރި އަމަލީ ދަރުބާރު ބިދުޢަވެރިން ދަރުބާރު ދަރުބާރު ދަރުބާރުކޮށް ދީނާއި ދެކޮޅު ބިދުޢަތް ދަރުބާރު އިލްމުވެރިންގެ ބިދުޢަވެރިކަމާއި ދަރުބާރުވާ ބިދުޢަތްތަކުން އެއްކިބާވާ ދުރުވުމަށް ވެއެވެ.

ސ12. ޖަމާޢަތް ވަގުތު މުޤާރަނަތުގެ މަސްއަލައިގައި އުސޫލީންގެ ރަޢުޔަކީ މިހެން ހުއްޓަސް ނަސޭހަތްތެރިވުމެވެ. ހަނގު ޗަރަހަނ ވަދެ ވަގުތަށް ކުރިމަތިން ވާނަމަ ތަކުރާރު ކުރުމަށް ނަމާދު ކުރާނީ ކިހިނެއް؟ ކުރަންވީ ހަމައެކަނި ނަމާދު ހެއްޔެވެ؟ ކުރަންވީ ނަމާދު ދެ ހެއްޔެވެ؟ ކުރަންވީ ތަކުރާރު ދެ ރަކުޢަތް ހެއްޔެވެ؟

މިވައްސެތަކީ ރޯޔާ މިހާރު ބާޒާރުގައި ލިބޭން ނުހުންނަ ފާހަކަފަސް ޖަހައިމާލިމަމްބަކަރި ދަންނަވާލަމެވެ.

ޖ12. އާނއެ އަސްލު އެ ރޯޔާ އަނބުރާ ރައްދުކުރަން ޖެހޭނެއެވެ. އަދި އޭގެ އިތުރުން ބޭނުންކުރުމުން ނުވަތަ ގިނަދުވަސްވުމުގެ ސަބަބުން އޭގެ އަގު ދަށްވެފައިވުމުން އޭގެ ބަދަލުގެ ގޮތުގައި އެކަށީގެންވާ އަގެއް ދޭން ޖެހޭނެއެވެ. އަދި އެކަން ކުރަންވާނީ އާދޭގެ ނަފްސުކަން އުނދަގޫތަކާ މުދަލުގެ ބޭނުންވާގޮތަށް މުސާރަކަށް ގޮތެއްގެ. އެގޮތުން އެކަން ސިފައިޤާނޫނަކަށް، އޭގެ އަގާ އެކަށީގެންވާ އިތުރުއަގެއް ފައިސާ އޭގެ ވެރިފަރާތަށް ދީގެން ހަމަޖެއްސުމަކީ ރަނގަޅުގޮތެވެ.

ސ13. އަހަރެންގެ އަތުގައި ރިބާގެގޮތުގައި ލިބިފައިވާ ފައިސާ ހުއްޓެވެ. ނަމަވެސް އެފައިސާ ބޭނުންކޮށް ހުސްވެއްޖެއެވެ. މިހާރު އަހަރެން ތައުބާވާން ބޭނުމެވެ. އަހަރެންގެ މައްޗަށް ވާޖިބުވެގެންވަނީ ކޮންކަމެއް ހެއްޔެވެ؟

ޖ13. ތިބާ ހަމައެކަނި ކުރަންޖެހޭނީކަމަކީ الله عز وجل އަށް އިޚްލާޞްތެރި ތައުބާއަކާއިން ތައުބާވުމެވެ. ރިބާއަކީ ނުރައްކާތެރި އެއްކަމެވެ. އަދި ރިބާގެ އަހުލުވެރިންނާ ދެކޮޅަށް ހަނގުރާމަ، الله ތަޢާލާ ކީރިތި ޤުރުއާނުގައި ހަނގުރާމަ އިޢުލާނު ކުރައްވާފައި ވެއެވެ. އެހެންކަމުން ރިބާގެ ގޮތުގައި ލިބުނު ހުރިހާ ފައިސާއެއް ހޭދަކުރުމުން ތިބާ އެކަމުގައި އިތުރުކޮށް މިހާރު ކުރާން ނުޖެހޭނެއެވެ.

ސ14. އަހަރެން ކާރެއް ގަނެފީމެވެ. އޭގެ ވަގުތުން ބައެއް ފައިސާއަކީ ހަރާމް ފައިސާއެވެ. އަދި ބައެއް ފައިސާއަކީ ހަލާލު ފައިސާއެވެ. އެކާރު މިހާރުވެސް އަތުގައެވެ. އަހަރެން ކޮންކަމެއްކުރަންޖެހޭނީ ކިހިނެއް ހެއްޔެވެ؟

ޖ14. ބައިނަލްއަޤުވާމީ އެއްޗެއް، މިފަދަކަށް ގެއެއް ނުވަތަ ކާރެއް، ބަޔާން އަދި ބަޔާނާ ފައިސާ އެއްކޮށްގެން ގަނެވިދާނެ، އެ ބަޔާން ފައިސާއަކާ އިދިކޮޅު، އެހެން މުދަލެއްގެ ސަދަގާތްކަމުން ފުދޭނެއެވެ. އަދި އެހެން އަހަރު ދުވަހެއް ވުމުން ޒަކާތްދޭންޖެހޭ އެއްޗެއްނަމަ ވަކިން. އެބަޔާން ފައިސާއިން ބައެއް ބައިވެރިވެ، ކުރީން ބަލަހައްޓާ ބަޔާނާތްކުރުމާ ފައިދާ ފަހަރެއް ތަކެއް ބައިވެރި ފަހަރެއް ދަރަނިވެރިވެގެން ދަނޑުވެރިއެވެ.

ސ15. ސިނގިރޭޓު ވިޔަފާރިން ފައިދާގެ ގޮތުގައި ލިބުނު ފައިސާއަށް ޒަކާތް ހިނގާނެތޯ؟ އަދި ހަމަ އެފަދައިން އެފައިސާ އެހެން ބަޔަކު ފައިސާއާ އެއްކޮށްލައިފިނަމަ ކަންތައްކުރާނީ ހިނގާނެ ގޮތެއްތޯ؟

ޖ15. މުޢާމަލާ ކުރީ ސުވާލުގައި، ބަޔާން ކުރެވިފައިވާ އަދި ސިނގިރޭޓު ވަތަ ބަޔާން އެއްޗެއްކަމުން އެހެން ބަޔާން އިސްރާފާ ދެކޮޅު ހަރާމް، ތަމްބާކުގެ ވިޔަފާރި އެހެން ފައިދާ ފައިސާ ޙަރާމް ކަމުގައިވާނެއެވެ. ޙަރާމް ފައިސާއިން ޒަކާތް ދިނުމަކުން ފައިދާއެއް ނުކުރާނެއެވެ. ސަދަގާތެއް ނުވާނެ ފައިސާއިން ޒަކާތް ދޭން ނުޖެހޭނެއެވެ. އެހެނީ الله ތަޢާލާ ހެޔޮ ކަންތަކެއް އިޙްލާޞް. އަދި ޙަރާމް މުދާ ފުއްދައިގެން ނުވާނެއެވެ.

ބަޔާން ފައިސާ ބަޔާން ފައިސާއި އެއްކޮށްލައިފިނަމަ - މިފަދަ ކަމުގައި ހުރިހާ މިއްލާ ވިޔަފާރިއާއި ބެހޭ، އެކަށީގެން ސިނގިރޭޓު މިއްލަ - ފަދަ ހަލާލު ފައިސާއިން އެ ބަޔާން ބަލައިގެން ފައިދާ ފައިސާ އެންމެ ކަށަވަރުކޮށް ފަދަ އިސާގެ މުދާ ބާކީ ހިސާބުކުރާއިރު، ދަރަނިވެރިކަމުގައި އެފައިސާ ޒަކާތްކުރާށެވެ. الله ތަޢާލާ އެންމެ އެ ހެޔޮކަމާ ބަދަލު ދެއްވާނެއެވެ. އެހެނީ އެއީ އެންމެ ދީލަތި އަދި އެންމެ ބަރަކާތްތެރި ވެސްވޮޑިގެންވާ ރަސްކަލާނގެއެވެ.

* އާންމު ގޮތެއްގައި ބުނާނަމަ، ހަރާމްކޮށްގެންގައި ފައިސާ ހޯދުމުގެ އެކިބާވަތް އެންމެފަހަރަކަށް، އެކަމުން ތައުބާވުން ބޭނުން ނަމަ ކަންތައް ކުރަންޖެހޭގޮތް މިވަނީއެވެ:

1. އެންމެން އަދާކޮށް ދޫކޮށްލާ އެންމެހާ ކަމުގައިވާ ގޮތުގައި ތައުބާ ވެވޭނީ ރަނގަޅު އަދާކުރުމަށެވެ. ރަސޫލުﷲ صلى الله عليه وسلم އަޚްލާގީގޮތުގެ އަސްލާއި ބަދަލުން އިސްލާމްދީނުގެ ތައުބާވުމުގެ މައިގަނޑު ހަރާމް ގޮތުގައި ދޫކޮށްލާ ނުހަނު ކަމެއް ނުކުރާނަމެވެ.

2. އެންމެން އަދަބަށް ފައިސާ ދޫކުރި މުސްލިމުންގެ ގޮތުގައި ހުރި އެއް ހަރާމްކަމުގެ ދިނުމުގައި، އެއާ ތައުބާވުމުގެ އަދާކުރުން ނުރަނގަޅު ކަމެވެ.

ސ16. މިހާރު ރިޝްވަތު ހިފާފައިވާ ދަރުބާރު الله ތަޢާލާ އެއަށް ތައުބާވެއްޖެނަމަ މަރުދަރަކަކުއިން ތަނަށް ރިޝްވަތުގެ ގޮތުގައި އެއްޗިހި ފައިސާއަށް ކަމަށް ކުރަނީ ހިފުމުގެ ޙުކުމަކީ ކޮބާ؟

ޖ16. މިހާރު ވާނީ އަލްޙަމްދުލިއްލާހި ކާމިލްގޮތުގައި ތައުބާވެ ލިބިގެންވާކަމެވެ:

1. އެއްގަމަކީ އޭ، އެހާ ރައްޔިތުން ބަލަހައްޓާ ބިނާ އަޚްލާޤީ ދީނެއްގައި ބިޑެއް، އެ ރައްޔިތުން އަނބިކޮށް ރުޅިއަރުވައިފައި ކުރުމުގެ ޙަވާލެއް ނުކުރުމެއް، ރަސޫލާއާ ގުޅުނުމުގެ ރިޝްވަތުގެ ދިނުމަށް މުޅިދުނިޔޭ ދީފައިވާ ރިޝްވަތެވެ. މިފަދަތަކައް އަލްބާރީ ޤަވާއިދުގެ ދެއްކެވިކަމެވެ ރިޝްވަތުދޭ ފަރާތްތަކުގައި އެހާ އިއްސާ ފައިސާ އަނބިކަށް ރިޝްވަތުގެ ދިނުމުގެ ބަޔަކު ބަހައްޓާ އަލްބާރީއާއި ބަލަހައްޓާ. އެއް ގޮތްގައި ބަލަހައްޓާ ދިނުމާ ދޭ ފަރާތްގައި އުޅެންވާ ޤަވާއިދުތައްކުރުމަށް ދޫކޮށްލެއްވިއެވެ. އޭ އެހާ ދީފައިވާ ދިރުން ޤައުމު އެމެރިކާ ތެރެއިން ކަމެވެ.

2. އަނެއް ގޮތަކީ އެނގޭއަށް ރިޝްވަތު ދިނުމުގައި އެނގޭނެ އެއްފަދައިން ރިޝްވަތު

އަނިޔާވެރި މީހަކަށްވުރެ. އެނގޭ އެނގޭނެ ބައްޔަށްވާ އެއްގޮތް ރިޝްވަތުދިނުން އަތުލާލީކަމެވެ.

ފަދަ މީހާވެގެން އެނގޭ ރިޝްވަތު ގޮތަށް ހަލާލު ފައިސާ އަނބުރާ ރައްދުކުރުން ނުވާނެއެވެ.

ނަމަވެސް ތަޢުލީމީ ހުރަސްތަކުގައި ހުރަސް އެޅުމާ ފައިސާއިން ސަލާމަތްވުމަށެވެ. އަދި

މުޖުތަމަޢު ފަހިކުރުމަށްޓަކައި ހުރަސްއެޅުމުގެ ނަފްސާނީގެ މީހުންގެ ބައްޔާތަކުން

އެއްކިބާވުމަށް ސަލާމަތްވުމަށްވެސް މެދުވެރިވާ ތަޢުލީމީ ޤާނޫނުއަސާސީ ނޫނެވެ.

ސ17. އަހަރެން ބަލާފާ ކަސްޓަމަރުކުރަން އެކި ބަދަލުގައި ފައިސާ ހޯދާ އުޅުނީމަ.

ތަޢުލީމުދޭކުރާ ފަދަ އެފައިސާ އަނބުރާ ދިނުމަށް ހުށަހަޅާ ދައުލަތް ޖާއިޒު ކުރެވޭތޯ؟

ޖ17. ބަލާލީ ކަސްޓަމަރުންގެ ކުރިން ނުވަތަ ބަލާލީ ހުށަހެޅުމުގައި ދީގެން ފައިސާ ހޯދާ މީހުން

ތަޢުލީމުދޭކުރާ އެފައިސާ އެނގޭ އެގޮތަށް ހުށަހަޅަމުން އެފައިސާއިން އެނގޭ ސަލާމަތްވާން

ޖާއިޒުއެވެ. ނަމަވެސް އެފައިސާ އެނގޭނެ ދިނުން މީހުންނަށް އެއަނބުރާދިނުން ނުވާނެއެވެ.

ފަދަ ހަރުދަނާކަމުގެން ފައިސާ ހުރި އަނބުރައިގެން ތަޢުލީމުދޭކުރާ އެފައިސާ އެނގޭ އެކި

ޖެއްސުމަށް ފެނިގެންދާއިރު ދިނުމުގެ ނުވަތަ ލިބިގެންވާނެއެވެ. އަދި ބަލާލީ ތަބާވާއިރުގެން ފައިސާ ހުރި މީހާ

ތަޢުލީމުދޭކުރާ އެ ބަދަލު ބޭނުމަށްބަލާފަ ފައިސާ އަނބުރާ ދިނުން ނުވާނެއެވެ. އަދި ބާ

ނުވަތަ މަސްޢޫލިއްޔަތު ވިޔަދަ މީހާ ތަޢުލީމު ފަދަ އެފައިސާ އެނގޭ އެއްވެސް ގޮތެއްގެ ކުރިންނަށް

އެފައިސާ އަނބުރާ ދިނުމުގެ ނުވާނެއެވެ. ދެން ހުށަހަޅާ ފައިސާ ހުރިކުރާ ތަޢުލީމުދޭކުރާ

އެނގޭ ގޮތުން އެހެނިހެން ހުރިކުރުމަށް ފައިސާ އަނބުރާ ދިނުން ނުވާނެއެވެ. އަދި މިފަދަ

އެހެން ކަންކަމުގައިވެސް އިމާރާތްކުރުން ޖާއިޒު މިފަދައިންނެވެ. ސަބަބަކީ ފައިސާދޭމީހާއަށް

އެނގޭނެ ފައިސާދިނުން ފައިސާރައްދުކުރުން އެފައިސާ ހަލާލުކުރުމަށްވުރެ އެނގޭ އިތުރަށް

ހަރާމް ފައިސާ ޖަމާވެ އެކަމުން ސަލާމަތްވުމަށްވީ ފާފަކުރުމުން މަގުފަހިވެދާނެއެވެ.
ޝައިޚުލްއިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާ رحمه الله އާއި، އަކާބިރުގެފާނުގެ ދަރިވަރު އިބްނުލްޤައްޔިމް
رحمه الله އަށްވުރެ ރަނގަޅުގޮތަކަށް ދެކެވަޑައިގަންނަވާ ގޮތަކީ މިއީއެވެ. (المدارج ١/٣٩٠)

ސ18. އަހަރެން ކަސްޓަމަރުންގެ އެބަހެއްޓީމެވެ. އަދި އެކަމުގެ ސަބަބުން އަހަރެންނަށް ވަރަށްބޮޑުކަމާއި ޗާރަސްގެ ސިނިމާ މަޖައްލާތަކެއް. އަހަރެންނަށް ޙަރާމްކަން އެނގުނީމާ ފާހަގަ ކޮށްލައިފިން ކުރިއްޔާއެވެ. ފަހެ އަހަރެން ތައުބާވާން ހުރިހާ ހުއްދަތޯ؟ އަދި އެކަމަށް ޚަރަދުކުރެވުނު އަހަރެން އާ އެންމެހާ ކަމެއް ކުރިއްޔާ ހުއްދަތޯ؟

އަދި އެހެންމީހަކު ސިފައިވެރިޔާއެވެ. ބޭރު ގައުމުތަކުގައި އެންމެހާ އެއްޗެހިކަމުގެ ފާހަގަ ކަމަށްވާ ދޫކޮށްލައިފިން. އަދި އެއީ ހަލާލެއްކަން ސަބަބުން ބަދަލުކުރިއްޔާ. ފަހެ އަދި ދޫކުރަން ފަހެއްކަމަކަށް ވާން ހުއްދަތޯ؟ އަދި އެއީ އިސްލާމީޝަރީޢަތް ހަމަކުރި ޙަރާމް ކަމެއްތޯ؟

ޖ18. ފާހިޝަކަންތައްތަކާ ބެހޭ މަޖައްލާތަކާއި ވީޑިއޯ ފިލްމް ސިނަމާތަކުގެ ވިޔަފާރިކުރުން ޙަރާމް ކަމުގައިވާނެއެވެ. އަހަރެން އެކަމާ މުސްލިމުންގެ މައްޗަށް ވާޖިބުވާގޮތުގައި އެބައިމީހުންގެ ވާހަކަ ކެތްތެރިވުމާއި ނަސޭހަތްތެރިވުން ފުދޭނީ ކަމާއި އެމީހުންނަށް ނުލިބޭ ކަމާއި އެކަމުގެ ވިއްކާ ބޭނުމުގެ ފަސާދަ ހުރި ވިޔަފާރީގެ ވާހަކައެވެ. އަދި ފާހިޝަ ސަބަބުތަކުން ދުނިޔެ މުސްލިމުންގެ ތެރޭގައި ބޮޑުވެގެން ދިޔައީ، އަޚްލާޤީ (ހިތި އެންމެ ރަނގަޅަށް ނުވާ އެކަތަކާއި) ނަމާދުކުރުމަށް ހުރަހަކަށްވާމެއް، ހިތި އެންމެހާ ކުރުމަށް އަދި ޖާހިލު ސަލާމް ކުރިއްސުން ދުރުހުރުވުމާއި، ޝަރީޢަތް ހިފެހެއްޓުމަށް ފުރިހަމަކުރިއްޔާ ސަލާމަތްވުން ދީނުގެ އެންމެ ފުރިހަމަ ފިރިހެނުން) ގައިގޯހުވުމުގެ ނުރައްކާތެރިކަމާއި، ކުޅުނު ބަރަކާތަށް ދުރުހުރުވުމުގެ ދުނިޔަވީމާއި، މުސްލިމު ގޮތަކާ

އާއިލާތައް ބަރުބާދުވުމާއި، އަވަހަށް ކުއްވެރިކުރުމާއި، އަދި އެކަމަށް ހުރަސްއަޅާ ކަންކަން ކުޑަކުރުން ހިމެނެއެވެ.

* މިސާލާ ބޭނުމެއް ދަންނަވަމެވެ. ފަހު ފިރިހެން އިމާމު ކުރިމަތިވެ ދިރާސާކުރެވުނު އެއްޗެހިތަކެވެ.

1. އެއްގަމުގައި އަންހެނުން ތިބޭ ހިސާބުތަކުގައި ޒިނޭގެ ކަންތައްތައް ފެތުރިފައިވާ ދިވެހި ރަށުގެ ފިރިހެނުން ވަކިވެގެން ދާގޮތެވެ. މިސާލަކަށް އެއް ފިރިހެނަކު ގިނަ އަންހެނުން ބަދަލުކުރާ ދައުރެއް ކުރިޔަކީ ވަރަށް ހިތާމަވެރި ކަމެކެވެ. އަދި އެހެން ކަމެއް ކަމަށް ދެކެވެނީ ހުކުމެއް ދޭން ތަންދޭނެ ގޮތެކެވެ. އަދި އިސްލާމް ދީނުގައި الله ތަޢާލާގެ ހަމަޖެހިފައިވާ ގޮތަކަށް ކަންތައް ހިނގަމުންދާ ގޮތެވެ. އަދި އެކަމަށް (މުސްލިމުންގެ) ދީނުގެ ނަސޭހަތު ދޭން ޖެހޭ (މިފަދަ ކަންކަމުގައި މުސްލިމުން ކުރާ) ގޮތެވެ. މިއީ އެކަމަށް އެކަމަކީ ރާއްޖޭގެ ފާފަކަމެވެ. (ބައްލަވާ المدارج ١/٣٦٦)

2. އަންހެނުން ގިނައީ އެކުރާ ފިރިހެނުން ކަމަށް މިގޮތަށް ދެކެވެނީ، ފަހު އެކަށީގެން ދިވެހި ރަށްތަކުގައި ތިބި ތަފާތު ގޮތްގޮތަށް ޒިނޭގެ ކުށް ކުރާ މީހުން ކަމަށް ވާއިރު، އަދި އެއިން ޙާލަތުގައި ކަންކަން ދިމާވެ ކުށްތަކެއް ނިމިގެންދެއެވެ. ސަބަބަކީ އެއީ މީހުން ގޮތުގައި ނިމިދާ ކަމެކެވެ. އަދި ކުރިން ކިޔައިދިން ދީނުގެ ތަފާތު ކަންތައް ވަކިކުރުމެވެ. ޒިނާއާ ގުޅޭ ހުކުމް ކޮށް ހިތާމަވެރިވެ ހުރިގޮތެވެ. އަދި އެއީ ވަކިން ގޮތަކަށް ނިމިގެން ދެއެވެ.

އަދި ތައުބާވި މީހަކު އެކަން ފާހަގަކޮށްދިނުމަށް ހިތުގެ އެހެނިހެން ކަމެއް ކުރެވިދާނެ ކަމެވެ. الله ތަޢާލާ ވަޙީކޮށްވައްދަވައެވެ. ﴿الزَّانِي لَا يَنكِحُ إِلَّا زَانِيَةً أَوْ مُشْرِكَةً وَالزَّانِيَةُ لَا يَنكِحُهَا إِلَّا زَانٍ أَوْ مُشْرِكٌ ...﴾ (سورة النور ٣)

މާނައީ: "ޒިނާކުރާ ފިރިހެނާ، ޒިނާކުރާ އަންހެނާ، ނުވަތަ ޝިރުކުކުރާ އަންހެނާ ނޫނީ ނުނިކާހުކުރާނެއެވެ. އަދި ޒިނާކުރާ އަންހެނާ، ޒިނާކުރާ ފިރިހެނަކު ނުވަތަ ޝިރުކުކުރާ ފިރިހެނަކު ނޫނީ އެކަނބުޑެއްކަމަށް ނުނިކާހުކުރާނެއެވެ..."

ޒިނާގެ ސަބަބުން ބަލިވުން އަންހެނާއި ކައިވެނީގެ އިޚްތިލާފުން ހުއްދަވެގެން ނުވެއެވެ. އެއީ އަޅާގެ ދަރިއަކަށް ބަނޑުބޮޑުވާމާގެ ވިތަރުސްކުރެވެ. ހަމައެފަދައިން އަންހެނާ ބަލިވެ ފިރިކަން ނުވަތަ ޙުރުކަން ނުނުގެކުމުގައި މާނަތު އެއަންހެނާ ކައިވެނީގެ އިޚްތިލާފުން ހުއްދަވެގެން ނުވެއެވެ.

އަޅާއި އަދި އެއަންހެން ދީނާވެސް ތަރުބިޔަ ތަޢުބާއަކުން ތަޢުބާވުމަށްފަހު އަދި އެއަންހެނުމީހާ ރަނގަޅު ހުސްކަން ފާޅުވެވުމުން، ފަހު އެކިނާރު އަޅާއަށް އެއަންހެނާއި ކައިވެނިކޮށް އެއަންހެނާއަށް اللّٰه ތަޢާލާ ދޯޅުވެދެއްވާ ކަ ހަދާތައް ފާހެން ހުއްދަވެގެން ވެއެވެ.

ސ19. އަހަރެން އަންހެނަކާއި ކުރިން ވަރިކޮށްފައިވާ ކުށްވީމެވެ. އަދި އަހަރެން ޒިނާކުރި އެއަންހެނުންނާ ކައިވެނި ކުށްވީމެވެ - (މިހާރު ކައިނުވުން) اللّٰه ތަޢާލާގެ ޙަޟްރަތަށް ތައުބާވެރިކަމާ އެދުމާއި - މިޙާލު އެގެހެން އަހަރުމެންގެ ވަރުދޭތޯވެ. އަދި އަހަރެން اللّٰه ތަޢާލާގެ ޙަޟްރަތަށް ތައުބާވީ ތައުބާވަރުދޭތޯވެވެ. ފަހު އަހަރެންގެ ކައިވެނި ޞައްޙަވެގެންނުވާނެ ކައިވެނިއެއް ހެއްދެވޭ؟

ޖ19. ދެފަރާތުގެ ތައުބާ ސަރަޙަ ނަމަ ދެންޖެހޭ ޝަރުޢީގޮތުގެ ޝަރުޠުތަކާ ވަލީ އާއި ދެ ހެކިވެރިންނާއި އެކުއެވެ އަލުން އިޚްތިލާފުކުރެވޭނެއެވެ. މިކަން ކުރުމުގެ ކުރިން ނުޖެހޭނެއެވެ. ވަރިވެ ކުރިއަށް ފުދޭނެއެވެ.

ސ20. އަންހެނަކު ބުނާށުގެއި: އޭނާ ބާވިދު ފިރިހެނާ ކައިވެނި ކުރުމަށް. އަދި އެކައިވެނީގެ ކުރިން الله ތަޢާލާ ތަރިވާޖިންގެދަނާ ކަންތައްތަކެއް އަ އަންހެނުންދާޔާއަންވަނީ ކުރުވިފައެވެ. އަދި މިފަދަ އޭނާގެ ޝަރީޢަތު އުނގެނުމަށް ކުރަނީމެވެ. އޭނާގެ ސުވާލަކީ: މާސްޓަރު ކަންތައްތަކެއް އޭނާގެ ފިރިހެނާއަށް ކިޔައިދިނުން ޖާއިޒުވޭތޯއެވެ؟

ޖ20. ދެމަފިރިންގެ ތެރޭގައި އަހަރެންނަށް އޭނާ މާލެގައި ކުރިއަށްދާނޭ ފަދަކަމާ ހަބަރު ދިނުން މާލީބަލަން ނުވާނެއެވެ. މިފަދަ ހަޖުމުއްދުނު އަދަޔަކުގެ ކުރުވުން މިހަރު، الله ތަޢާލާ އޭނާގެ ފަރުވާއި ވަރަހަނާ ކުރެއްވުމުން އޭރުގެ ކުރެއްވުމުން ނިވާވެހިކަން ހުރުމެވެ. އަދި އިސްލާމީ ތަޢުބާއަކުން ތަޢުބާވުމުން ފުރުސަތުތެވެ.

ނަމަވެސް ބަރުވެރި އަންހެނާ ކައިވެނި ކުރާ ފިރިހެނާ، އަނބިމީހާއި އައްދާސްކުރުމުގެ ތެރޭގައި އައްސަލާމު މާލީގައި އެކަމަކަށްވުރެ ފާހިޝް އަމަލުތައްގެ ސަބަބުން ބަހުރުވާރުއް ހުރިހާކަން އަނގަބުތޫނުގެ ގޮތަށް ހަމަހަމަވާބަރުވެ އޭނާ ދިން ކައިވެނިގެރެން އަނބުރާ އަވަލުވަތުފަހު އަންހެނާ ދުރަކުރުމުގެ ބަރުތީ ފިރިހެނުންގެ ތެރޭގަހަވެ. ނަމަވެސް އައްސަލާ ތައުބާވެއިވެ ފަހަރެން އެނގޭނެ ބަށުރުނާރި، އެނގޭ ކަންތައް ޓެރެވެއިދީ، އޭނާ (އަސްބާބަ ގޮތެއް) ބަހައްޕަރިތުދަ، الله ތަޢާލާ އެގޭ އަޅުރާއި ފޮތިވުލާ އެނގޭނެ ދެއްވާނެއެވެ.

ސ21. ވިލާތުގެ ފާހިޝް އަހަރުހުރުމަށް ތައުބާވިޔާ ވާހަކަވާދަ ގަންހެނަށް ވާޖިބުވޭގޮތުގައި ކޮންކަމެއް ގެންދާވާ؟

ޖ21. އެ އަހަރުހުރިމާހާއި އަހަރުހުރުވުންމީހާގެ ގަންހެނަށް ވާޖިބުވާގޮތުގައި މަތީގައި ތައުބާވުން الله ތަޢާލާގެ ހަޟްރަތަށް ތައުބާވުމެވެ. މޫސާ عليه السلام ގެ ޤައުމުގެ މީހުން

ކުރި ފާފައިގެ ނުބައިކަމުގެ ސަބަބުން އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ފޮނުއްވި ވައްތަރުގެ ޢަޛާބެއް އެހެން ބައެއްގެ މައްޗަށް ފޮނުއްވިކަން އެނގޭކަށްނެތެވެ. އެޢަޛާބަކީ:

1. އެބައިމީހުންގެ ލޮލުގެ ފެނުން ގެއްލުވާ އެބައިމީހުން ކަނުލަބުއްވިއެވެ. الله ތަޢާލާ ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ. ﴿... فَطَمَسْنَا أَعْيُنَهُمْ ...﴾ (سورة القمر ٣٧)

މާނައީ: "...ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެބައިމީހުންގެ ލޮލުތައް ކަނުލަބުއްވީމެވެ..."

2. އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ގަދަވައެއް ފޮނުއްވިއެވެ.

3. އެބައިމީހުންގެ ގެތަކުގެ މައްޗަށް އޮތްފުށް ދަށަށް ޤެއްސުވިއެވެ.

4. އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް އެއްރިހަޔަކަށްފަދަ އަޑެއް ހިލަތެއް އަންނަނު ވަރުގަދަ މަތިން ވާރޭ ފަތިސްވާ އެބައިމީހުން ހަލާކުކުރެއްވިއެވެ.

އެހެންކަމުން މި ފާޙިޝް އަމަލަށް އަރައިގަންނަމީހުންގެ ބަދަލަކީ މަރެވެ. އެއީ މިކަމާ އިނދެގެން ނުވަތަ ނިސްބަތް ހުރި މިފަދަކަމުގައި ވިދާޅުވުމެވެ. ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم ޙަދީޘްކުރައްވާފައިވެއެވެ.

((مَنْ وَجَدْتُمُوهُ يَعْمَلُ عَمَلَ قَوْمِ لُوطٍ ، فَاقْتُلُوا الْفَاعِلَ ، وَالْمَفْعُولَ بِهِ.)) [رواه أبو داود والترمذي وابن ماجه وصححه الألباني في إرواء الغليل2350]

މާނައީ: "ލޫޠުގެޤައުމުގެ ޢަމަލު ކުރަމުންދާ މީހަކު ތިޔަބައިމީހުންނަށް ފެނިއްޖެނަމަ، ފަހެ އަމަލުކުރިމީހާއާއި ކުރުވުނުމީހާ ތަޅާލާށެވެ."

ސ22. އަހަރެން الله ތަޢާލާއަށް ތައުބާ ވެއްޖައީމެވެ. އަހަރެންގެ އަތުގައި މިއުޒިކު ކެސެޓު ސާމާނާއި ފިލްމުތަކާއި ވީޑިއޯކެސެޓުފަދަ ހަރާމް ތަކެތި އެބަހުއްޓެވެ. ފަހެ އެތަކެތި ވިއްކާލެވިދާނެ ހެއްޔެވެ؟ އޭގެ ވަރަށް އަގުބޮޑު ތަކެއްޗެވެ.

ޖ22. ހަރާމް ތަކެތި ވިއްކުން ހުއްދައެއް ނުވެއެވެ. އަދި އެތަކެތި ވިއްކާ އަގަކީ ހަރާމް އެއްޗެކެވެ. ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم ހަދީޘްކުރައްވާފައިވެއެވެ.

((إنَّ الله إذا حَرَّمَ شَيْئاً حَرَّمَ ثَمَنَهُ.)) [رواه أبو داود وهو حديث صحيح]

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން الله ތަޢާލާ އެއްޗެއް ހަރާމްކުރައްވައިފިނަމަ އޭގެ އަގުވެސް ހަރާމްކުރައްވައެވެ."

މިއީ ސަބަބަކީ ހަދީޘްކަމެވެ. އަދި އެހެންމީހުންނަށް ހަރާމްގެތެރޭގައި އޭގެ ބޭނުންކުރާނެކަން ޔަޤީން އެނގޭ ކަސްޓަމް އެއްޗެއް ވިއްކާ އެހެންމީހަކު ވިއްކުން ހުއްދަނުވާނެއެވެ. އަދިވެސް الله ތަޢާލާވަނީ އެކަން ނަހީކުރައްވާފައެވެ. ފަހެ އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿... وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ ...﴾ (سورة المائدة ٢)

މާނައީ: "... އަދި ފާފަވެރިވުމާއި އަދާވާތްތެރިވުމުގެ މަސައްކަތް، ތިޔަބައިމީހުން އެކަކު އަނެކަކަށް އެހީވެ ދެވިގެން ނުވާށެވެ..."

އަދި ދުނިޔޭގެ ހިތްހަމަޖެހުމާއި ގެއްލުމުގެ ތެރެއިން الله ތަޢާލާގެ ހަރާމްކުރައްވާ އެއްޗެއް ވާ ހަރާމްތަކެއްޗެވެ. އަދި މާ ދުވަހުންނެވެ. އެކަލާނގެ ރަޙްމަތްތެރިކަމާ ދިރިއުޅުމުގެ ނިޢުމަތުން ލިބޭނެ އޭގެ ބަދަލު ދޭހުއްޓެވެ.

ސ23. މަގުގައި ވެއްޓިފައި ހުރި ފިހާރަތަކުގައި އަހަރެން ފެނިފައިވާ ބަލާލީމެވެ. [ސަލާމް ފެނިބާ] ވެރިޔާގެ އަހަރެން އިތުރުހޯދީމެވެ. [އެއީ ސަޢީދާ] ފަހަރެއް ހޯދީމަށް ހަދިޔާކުރީމެވެ. އަހަރެންގެ ސާބިތު އަހަރެން ބޮޑުބަޔަކު ފާސްކޮށްދިން ގާނޫނު ކޮށްފައިވާ ފެންވަރުގެ ގޮތުންނެވެ. ދީން الله ތަޢާލާގެ ރަސޫލުންގެ އަހަރެންނަށް

ހިތާމަޔާ ދަތިކަމާ، އަނދިރިކަމުގެ ތެރެއިން އަލިކަމުގެ ތެރެއަށް ނުކުމެވިއެވެ. ފަހެ އަހަރެން ތައުބާވީ ކިހިނެއް ހެއްޔެވެ؟

ޖ23. މިއީ الله ތަޢާލާގެ ބޮޑުވެގެންވާ ނިޢުމަތެކެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އޯގާތެރިކަމުގެ މަތިވެރިކަމެވެ. ހިތާމަކުރުމަކީ ތައުބާވުމުގެ ބައިކަމުން ބަޔަކާއި ފަހެ الله ތަޢާލާއަށް ރުޖޫޢަވާނެތެވެ. އަދި الله ތަޢާލާގެ ފަސޭހަކުރުވުން ތޯބާވެރިކަމުގެ އިލާހީ ގޮތްތަކުން އިޙްސާނުގެ ފުރުސަތު ދެއްވައެވެ.

އިސްތިޣްފާރާ ދުޢާކުރުން ތަކުރާރުކުރުމާ ހަނދާންކުރުން ކުރުއާނު ކިޔަވައި ބާރުގަދަ އަޑުފެއްސޭ ނަމާދު ގަދަފަދަ ފަހައިވާ ޞުލްޙުވެރިކަމާ ފާޅުކަމާ ފާސިދު ކުރުމަށްފަހު ފެއިނު މިހާރުގެ ގައުމަކު ވާޖިބުވެގެންވެއެވެ:

ފާއިދާ: އިސްލާމް ކަމުގެ ތައުބާވުން އިސްލާމް ކުރިއެވެ. އެކަމާ (الله ގެ މަގަށް) ރުޖޫޢަވެ ތައުބާވުމާ ހުރިހާ ވަސީލަތެއް އަސްލުގައި ޢަމަލުކުރެވޭ ގޮތެވެ. އެއީ އެކަން (ކުރީން ލިޔެފައިވާ އައުލާދުގެ ސަބަބުން މިހާރު ދެން ގަދަފަދަކުރުވުމެއް) އެކަމުގައި އުޅުނުވެރިވާކަމަށް ފުރިހަމަކޮށްފައެވެ. އަދި އޭގެ ކުރީން އެކަމާ ހުރި ބޭރުމީހުން މިސްކީނުންނަށް ބައްސާލާއިރުގައިވެސް ފުރިހަމަކޮށްފައެވެ. އެއީ އެކަމެއް ސަބަބުން އެކަމާ ގުޅުމާ ވިޔަފާރިވުން ކުރި ނުކުތް ފުރިހަމަކޮށްފައެވެ. އަދި އެކަމަކަށް ހިނގާދޭ ފަދަ ފާޅުކަމާއި ކުރުމާ ހަޔާތުގެ އެއްކަށް ބައްޔާކުރެވެ. އަދި އެކަމަށް ބަޔަކާ ކަނޑައަޅައިފިއެވެ. މިފަދައިން ކުރިން (މިފަދަ ބާރުވެރިކަމައި) ތައުބާވުމުގެ ވާޖިބުވާގޮތް ތެރެއިން ވާޖިބުވެއެވެ. الله ތަޢާލާ ޤަބޫލުކުރައްވައެވެ.

﴿ إِلَّا ٱلَّذِينَ تَابُوا۟ وَأَصْلَحُوا۟ وَبَيَّنُوا۟ فَأُو۟لَـٰٓئِكَ أَتُوبُ عَلَيْهِمْ ۚ وَأَنَا ٱلتَّوَّابُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٦٠﴾ ﴾ (سورة البقرة)

މާނައީ: "އެބައިމީހުން ތައުބާވެ، އިސްލާހުވެ، ބަޔާންކުރި މީހުން ފިޔަވައެވެ. ފަހެ އެބައިމީހުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތައުބާ ޤަބޫލުކުރައްވަމެވެ. ތިމަންރަސްކަލާނގެއީ، ގިނަގިނައިން ތައުބާ ޤަބޫލުކުރައްވާ ރަޙްމަތްތެރި ރަސްކަލާނގެއެވެ."

ދެވަނަ: އެބައިމީހުންގެ ދުޢާއި ޒަކާތް ބޭނުން ކޮށްގެން އިސްލާމްދީން ފެތުރުން މަސައްކަތް ކުރުމެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ ހުރިހާ ހުނަރުތަކާއި ހަކަތައާއި ބޭނުން ކުރަންވާނީ الله ތަޢާލާގެ ދީނަށް ނަސްރުދިނުމަށް، މިސްކީނުންނަށް ހެޔޮ އުގަންނައިދީ އަދި އެކަމަށް ދަޢުވަތު ދިނުމުންޖެހޭނެއެވެ.

ތިންވަނަ: އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެބައިމީހުންގެ ހަކަތަ ބޭނުންކުރަން ޖެހޭނީ ޤާނޫނީ ތަރުއްވުން ތަދުވަސްނަވާ، ފަސޭހަކޮށްދީ އެބައިމީހުންގެ ޚިދުމަތްތައް ބޭނުންކުރުމުގެފުރުޞަތެވެ. ކުރިޔަ އުމުރުން ތަކުބަރުވެރިން ފަހަރެއްގައި. އަދި އިސްލާމްދީނުގެ ޢަދުލުވެރިކަމާއި ފުރުޞަތުދޭ ޤަވާޢިދުތަކުގެ ކުރިން އެދޭ. އެކަން އުމުރުން ފޮނުވުމަށް ޓަކައިވެސް ދެންތަކުން ބޭނުންކުރަންވާނެއެވެ. ހަމައެކަނި ކުރިއަށްދިޔުމަށް ފަހަރެއްގައި އެކަމަށް ބަލައިގަނެވޭނީ ޚިޔާލުތަކަށް އިޙްތިރާމް ކުރުމުން - މިތުރުކަން ރަޙްމަތާ ހަމަވެ އެއްގޮތް ނުނިކުމެ ކަމަށް ބޭނުން އޮތް ފާއިދާ ހަމަހަމަކަމާއި ބޭނުން - ޒަބުރުކަރުވެ މިހާރުވެސް އެހެނީ ގޮތަށް އެންމެ ރަނގަޅަށް ބަޔަކު ބޭނުންކުރުމުގެ ފުރުޞަތު ދޭނެއެވެ. އަޅެ އެކަ ކުރިގައި އިހުނާ މަސައްކަތަށް ފަރާތްތަކުން. އެކަ ކުރިން ކުރި ފާލަމާގެ ކަމަށްއަމާނާތަށް މިކަން ވާނެއެވެ. الله ތަޢާލާއި ހިދާޔަތް ދެއްވާ ފަރާތެވެ.

ނިންމުން

އޭ ﷲގެ އަޅާއެވެ. ﷲ ތަޢާލާވަނީ ތައުބާގެ ދޮރު ހުޅުވައިލައްވާފައެވެ. ފަހެ މިބާ (އެދޮރުން ނުވަނުވާނަން ހުއްޓެވެ.

((إِنَّ لِلتَّوْبَةِ بَابًا عَرْضُ مَا بَيْنَ مِصْرَاعَيْهِ مَا بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ))

وفي رواية: ((عَرْضُهُ مَسِيرَةُ سَبْعِينَ عَامًا، لا يُغْلَقُ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ مِنْ مَغْرِبِهَا.))

[رواه الطبراني في الكبير، صحيح الجامع ٢١٧٧]

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން ތައުބާއަށްޓަކައި ދޮރެއްވެއެވެ. އެދޮރުގެ ދެދޮރުފަތުގެ ފުޅާމިނަކީ އިރުމައްޗާއި ހުޅަނގާއި ދެމެދުގައިވާ ދުރުމިނެވެ."

އަދި އެހެން ރިވާޔަތެއްގައިވެއެވެ.

"އޭގެ (އެބަހީ: އެދޮރުގެ) ފުޅާމިނަކީ ހަތްދިހަ އަހަރުގެ ރާސްތާއެކެވެ. ހުޅަނގު ފަރާތުން އިރުއަރާހާދެން ދޮރު އެދޮރު ބަންދެއް ނުކުރައްވާނެއެވެ."

ﷲ ތަޢާލާ ނިދާ އިއްވެވިއެވެ.

((يَا عِبَادِى إِنَّكُمْ تُخْطِئُونَ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَأَنَا أَغْفِرُ الذُّنُوب جَمِيعًا فَاسْتَغْفِرُونِى أَغْفِرْ لَكُمْ)) [رواه مسلم]

މާނައީ: "އޭ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަޅުތަކުންނޭވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުން ރޭގަނޑާއި ދުވާލު ކުށްކުރައެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހުރިހާ ފާފައެއް ފުއްސަވާދެއްވަމެވެ. ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ޙަޟްރަތުން ފާފަފުއްސެވުން އެދޭށެވެ. ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ފުއްސަވާ ދެއްވާނަމެވެ."

ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން ވާވަވުއުސަވަރިދުވަހުން ނޯދޭނަން ހެއްދެވެ!

ދުވާލު ވާވަރުގެހުން ބައިބަރުކުރަނީ ރަނގަޅު އެއްޗެއް ފައްސަވާށެވެ. އަދި

ތަޔަނީ ވާވަރުގެހުން ބައިބަރުކުރަނީ ދުވާލު އަރާޖަހާ އެއްޗެއް ފައްސަވާށެވެ.

ތިޔަބައިމީހުންގެ އިދުރުބައެއް ވުޅުކުރައްވައިގެން އަދި އަރާޖަހާ ބަސްނުބައި ދެންނެވުން الله

ބައިޖާ ލިބިވޭގެއްނެވެ. ފަހެ ތިބާ އަރާޖަހާ ބަސްނުބައިން ނޯނެބުނަން ހައްދެވެ!

ފަހެ ބައިބާވިހާ ބަސްބައި ކާރި ކިޔު ހައްދެވެ:

އިބަރާހީމްގެ އިއްޖެބެރިވިދޭގެންވާ އަދި މިއަށް ނިކަމެތިވެގެންވާ އިބަރާހީމްގެ ޖަރުމަބުން

އެދި ދަންނަވަމެވެ. އަދި އިބަރާހީމްގެ ބަރުވެރިވިދޭގެންވާ އަދި މިއަށް ނިކަމެތިވެގެންވާ

އިބަރާހީމްގެ ބަސްނުބައި އެދިދަންނަވަމެވެ. އަދި އިބަރާހީމު މިއަށް ބޭނުންވިދޭގެންވާ

އަދި މިއަށް އިބަރާހީމް ބޭނުންވެގެންވާ އިބަރާހީމްގެ ބަސްނުބައި އެދިދަންނަވަމެވެ. މިއީ

މިއަށް ދޭވެރި ކުރެވުނު ނިކަމެތިވެއެވެ. އެގޮތަ އިބަ އިރާދޭ ކުރުގުދުވަހީއެވެ.

މިއަށް ފިތަވާ އިބަ الله ގެ ޖިނގަނޑަ އަރުތަކުންވެއެވެ. އިބަރާހީމް ފިތަވާ މިއަށްޖައްސަ

ސަސްތިދަށްނުވެއެވެ. އިބަރާހީމްގެ ހިތްވިހާކަމުވެސް، ނަޖުބައްވެސް އިބަރާހީމްގެ

ބަސްނުބަސްމުނިވި ނުވެއެވެ. މިސްކީނަކު އަދި ދަންނަވާ ފަދައިން މިއަށް އެދުމެވެ. އަދި ދަރަ

ނިކަމެތި މީހަކު އިބްލީހާމު ދަންނަވާ ފަދައިން މިއަށް އިބްލީހާމު ދަންނަވަމެވެ. އަދި

ބުރަދަނެއްފަދާ ނިކަމެތްކަކު ދުއާކުރާ ފަދައިން މިއަށް ދުއާކުރަމެވެ.

އެމީހުންގެ ކަނޑުވާ އިބާދަތަށް ތަރައްޤީވެރިޔާ ބިރުވެރިކަމުގައިވާ ހިތަކީ އަހަރެމެންނަށެވެ. އަދި

އިބާދަތަށް ހަދިޔާކަމުގައި އެމީހުންގެ ނަފްސު ހިތްފުރުން ފުރިފައިވާ، ދެކޭ ކަލުނަށް އަނަރިވައިވާ އަދި

ހިތުމުގެދުވަހުގައިވާ ތިހެއް ވަދައިނުނެވެ.

◈ ބައްޓަން މައްސަލާތައް އަސްރަހިލު ވާހަކައާ އުވާހަކައިގެ ދަފްތަރުގެ ވިސްނާ ރިވާކުރާނެވެ.

ރިވާވެގެން އަހަރެމެންނަށެވެ. ސޫފީންގެ ޢިލްމު ދެމެހި ކަހިން ހިނގާފައި ދިޔައެވެ. ފަހު

އަހާއަށް ފެނުނު ދުރަށް ހެވެވެރި، ރަޙްމަތް ވާގެހައިދުވަން ފިރިހެނުކާއާޖަކު ނިކަމެނެވެ.

އަދި އިކާއާޖާގެ މަޖްލިސް އިކާއާޖާގެ ފަހަރުން އިކާއާޖާ ދުރުކުރަމުން އައެވެ. އަދި އިކާއާޖާ ގެއިން

ނުރުޚުއެވެ. ފަހު އިކާއާޖާގެ މަޖްލިސް އެމުރައަނާފުދ އިކާއާޖާގެ މުނަން ދުރު ޖެހިއެވެ.

އިކާއާޖާ މާދުރަން ނުގޮސް ހުއްޖައިޖެއެވެ. އަދި ވިސްނާލެއެވެ. އިކާއާޖާ އެމީހުކުން ނުކުމެގެން

އެ އަޅި ގެ ފިޔަވާ، އެހެން ހިޔާވައްސާއު ނުފެނުނެވެ. އަދި މަޖްލިސް ފިޔަވާ ހިޔާވަހިކަމުއަށް

އިމުރަފަރުމައިވަސް ނުފެނުނެވެ. އަދި ހިމަހާލާވާ ހިމަމުކުރާ ރާލު އަންބުރައައެވެ. ފަހު

އަހާއަށް ފެނުނު ދުރަށް މެލެނާއިވެރިކަނެވެ. އަދި އަހާ ދުރުގެ އަރުގެނިޖެހި އަނބު

ނިކަމެހުރެއެވެ. އަހާގެ ކާމިލުވެގެ ކަރުނައިގެ އަޑުރު ހަޅޭއެވެ. ފަހު އިރުކައިއަށް ފަހުން އިކާއާޖާގެ

މަޖްލިސް ނުކުމައިޖެއެވެ. އިކާއާޖާ އަނާހުގެއިވެނިކަނު ފެނުމުން ނަފްސު ހިފަހައްޓާ ނުލެވުނެވެ.

އަދި އިކާއާޖާ ކައިރިއަށް މިރިވެ، އިކާއާޖާނަށާ އިކާއާޖާގެ ގައިގައި ބޯސްދީ ރައްހުދިއެވެ. އަދި

ބުނެވޭ. "އާ އަހަރެންގެ ދަރިފުޅާއެވެ. ތިދިޔައީ ކޮންތާކަށް ދާން ހެއްޔެވެ؟ އަހަރެން ނުދީ ތިބާއަށް ހިތާވަރިކަންތެރި އަޅަން ޖެހިލާ ވާ ހެއްޔެވެ؟ ތިބާއަށްޓަކައި الله ތަޢާލާ އަހަރެން ކިބައިގައި ރަޙްމަތްފުޅުވާ ރަޙުމަތް އަމާޒުކުރައްވާ ދަރިކަލުން އަހަރެންގެ ފަރާތުން އަދަބުއް ލިބޭފަދަ ކޮށަކަން އަހަންނަށް ނުކުރިއަސްހާލެވާ ނުވުމަކަން އަހަރެން ނުބުނަން ހެއްޔެވެ؟" ދަރީ ފަހަ އެކުއްޖާ ނަގައިގެން (އެމަރައަށް) ވަދައްޖެއެވެ!!

ރަސޫލުﷲ صلى الله عليه وسلم ޙަދީޘްކުރައްވާފައިވެއެވެ.

((اللهُ أَرْحَمُ بِعِبَادِهِ مِنْ هَذِهِ بِوَلَدِهَا.)) [رواه مسلم]

މާނައީ: "މި އަންހެންމީހާގެ ކިބައިގައި އެކުއްޖާ ދަރިއަށްވާ ރަޙުމަތްވުރެ ބޮޑަށް، الله ތަޢާލާ އެއިލާހުގެ އަޅުތަކުންނަށް ރަޙުމަތްތެރިވެވޮޑިގެންވެއެވެ."

الله ތަޢާލާގެ ރަޙުމަތާ އަޅުގަނޑުމެން ގާތްވަނީ ކިހިނެއް ހެއްޔެވެ؟ އެކަލާނގެ ރަޙުމަތްފުޅު ހޯދައިގަތުމަށްވެސް ގިނަގިނަ ސަބަބުތަކެއްވެއެވެ.

ﷲ ގެ އަޑާ ތައުބާވުމުން އެކަލާނގެ އުފާވެވަޑައިގަންނަވައެވެ. އުފާވެވަޑައިގަންނަވާ ރަށްބަށްގެ ކިބައިން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ހުރިކަމެއް ނުފިލުވައިދޭނަމެވެ.

((لَلهُ أَشَدّ فرحاً بِتَوْبَةِ عَبْدِهِ حِيْنَ يَتُوْبُ إِلَيْهِ مِنْ رَجُلٍ كَانَ فِيْ سَفَرٍ فِيْ فلاةٍ مِنَ الأَرْضِ، نَزَلَ مَنْزِلاً وَبِهِ مَهْلَكَة وَمَعَهُ رَاحِلَتُهُ عَلَيْهَا طَعَامُهُ وَشَرَابُهُ.

فَأَوَى إِلَى ظِلِّ شَجَرَةٍ، فَوَضَعَ رَأْسَهُ فَنَامَ نَوْمَةً تَحْتَهَا، فَاسْتَيْقَظَ وَقَدْ ذَهَبَتْ رَاحِلَتُهُ فَطَلَبَهَا، فَأَتَى شَرَفاً فَصَعدَ عَلَيْهِ فَلَمْ يَرَ شَيْئاً، ثُمَّ أَتَى آخر فَأَشْرَفَ فَلَمْ يَرَ شَيْئاً، حَتَّى إِذَا اشْتَدَّ عَلَيْهِ الحَرُّ وَالعَطَشُ قَالَ:

أَرْجِعُ إِلَى مَكَانِيْ الَّذِيْ كُنْتُ فِيْهِ فَأَنَام حَتَّى أَمُوْتَ، فَأَتَى شَجَرَةً فَاضْطَجَعَ فِيْ ظِلِّهَا قَدْ أَيِسَ مِنْ رَاحِلَتِهِ، فَبَيْنَمَا هُوَ كَذٰلِكَ، رَفَعَ رَأْسَهُ فَإِذَا رَاحِلَتُهُ قَائِمَة عِنْدِهُ، تَجُرُّ خِطَامَهَا، عَلَيْهَا زَادُهُ طَعَامُهُ وَشَرَابُهُ. فَأَخَذَ بِخِطَامِهَا، فَاللهُ أَشَدّ فرحاً بِتَوْبَةِ المؤمِنِ مِنْ هذا بِرَاحِلَتِهِ وَزَادِهِ.))

[މިލަފުޒު މިވަނީ ސަޙީޙު ތިރްމިޛީގައެވެ. ބައްލަވާ ترتيب صحيح الجامع ٣٦٨/٤]

މާނައީ: "اللهގެ އަޅާ ތައުބާވުމުން، ދަތުރުގައިވިޔަ އުފާވެރިކަމަށްވުރެ ބޮޑުން އައިއާހާ

އުފާވެރިވެގަންނަވާނެއެވެ. ސަބަބަކީ ވަނަވަސްލުގެ ވަރުގައި ދަތުރާކުރަމުންދިޔަ މީހަކު އޭނާގެ ނަރުއާލާތީ ކަންޓްރޯގައި މަޑުކުރައްވާ. އޭރު އޭނާގެ ސަވާރީ ގާތުގައި ވެއެވެ. އެވަނީ ކާބޯތަކެތި ބަރާކުރުވާފައެވެ.

ފަހެ ގަޔާގެ ހިނދުގައި އޭނާ ހޭލައިރު އޭނާ އަރާވާ ނިދިއައެވެ. ފަހެ އޭނާ ހޭލައިރު އޭނާގެ ސަވާރީ ގެއްލިގެންގޮސްފައެވެ. އޭރު އޭނާ އެ ހޯދަން މަސައްކަތްކުރިއެވެ. އޭނާ އުސް ހިސާބަކަށްދިޔަ ސް އެވަގު މައްޗަށް ފަރުމާނުވެސް އައްޗަށް އައްވަސް ނުފެނުނެވެ. ދެން އޭއްލިގެން އުސްގަސްވަރަކަށް ބޮޑުމާނުވެސް އައްޗަށް ނުފެނުނެވެ.

ހުސްގަދަވެ ކަރުހިލަފުން ޢިލްމުވެ ހިނދު އޭނާ ބުނެއެވެ. "އަހަރެން މީއައި ވަގަށް އެނބުރި ދާނީއެވެ. ފަހެ މަރުވަންދެން އެތާ ނިދާނީއެވެ." ފަހެ އޭނާ ގަހަކާ ގާތަށް ހިނގައްޖެއެވެ. އޭރު އޭގެ ހިޔަލުގައި އޮތިބީއެވެ. ހަމަހަކަހަވެރިން އޭނާވަނީ އޭނާގެ ސަވާރީއާމެދު މާޔޫސްވެފައެވެ. އޭނާ އެގޮތުގައި ވަނިކޮށް، އޭނާ ބޯއުފުލާފައި ބަލާލިއިރު، އޭގެ ދާވަން ދަމަމުން އައިސް އޭނާގެ ސަވާރީ ކައިރީގައި ހުއްޓެވެ. އޭރު އޭނާގެ ކާބޯތަކެތި ކާއެއް އއއކާ ވެއެވެ. ފަހެ އޭނާ އޭގެ ދާވަހުގައި ހިފިއެވެ.

ފަހެ މިހާ އޭނާގެ ސަވާބާއި ކުއްލިއަކަށް ބޮޑު، މުއުމިނުން ތައުބާވުމަށް ސަރަޙައްދުތަކުގައި ބާއްވާފައިވާ ތައުބާވުން

ﷲ އުޖޫރާގައިވެއެވެ.]"

އޭ އަޚާއެވެ. ތިބާ ދަންނާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތައުޙީދަކީ ތައުޙީދާއިލާހު ތައުބާވާ މިނިވަން،

އެކަލާނގެ ސަރަޙައްދުން ﷲ ގެ ކުރިމަތިލުމި ނިސްބަތްވާން އެކަށައެވެ. ތައުޙީދާއިގެ ބުރިމަގެ

އަޚީ ﷲ ތައުޙީދުގެ ދުލި އެކަލާނގެ ދީނުކަލާނގެވެ.

އަޅުގަނޑުމެންގެ ކުރިމަތީގައި އެކަމާ ފެށުނު ބަރަކާތް ހިނދުކޮށް އެކަމާ ކަންތައްތަކެއް ދައްކުވާން

އުފެދުނެވެ. އަދި އެފަދަ ވިދުވެން ކަންމަތިވަނީ ވެސް އަލްއަރާތަކާއި ހުޅަނގުތަކާއި

އެކާ ކުރާނެވެ. އޭގެ ސަރަޙައްދު ބަޔަކަށް ދަންނަވައެވެ: "އަޅުގަނޑު އެކާ މިފަދައިގެ

ތަރައްގީ ނިޔަތުގައި ނަމަވެ." އަށްޙާލަތުން ތައުޙީދާ ބައްޔިތުން އެމީހުން ތައުޙީދުގެ

ކުރިން އެގޮތުގެ ނިޒާމަށް މާ ރަނގަޅަށް ތައުޙީދުކުރާ އެވެއެވެ. އޭގެ އެހާމަ ތައުޙީދަށް

ބޭނުންވެއެވެ.

ﷲ ތައުބާގެ ބަލައިގަތުން ކުރިމަތިލާ ތައުޙީދާ ބާރު އަރިހަ އަދި، އެކަލާނގެ

އެއްގަމުގެ ނަސޭހަތް ދެކޮޅު ނަހަމަލާނެއެވެ.

އެކަމު މިންވަރުން ކަލޭގެ އަދި އެކަމު ބޭއްގެ، ބެއިން މިރު އެކަމު ރިޔާ ހެދުން

ތެރޭގެ، އެކަމު ރަނގަޅު ތައުބާއްޖަ ލިބޭގެ، އަދި އެކާގެ މަސައްކަތް ހުދުމަތާ

ބައްޕައިރި ދިރިއުޅު ކަމުގެއަށް މިބާ ދެކުނި ކަށަވަރު ހަމަޖެހެ؟ އެކާގެ ހެދުމާ ކަމަށް

ބަލަހައްޓަން އެބައޮތެވެ.

އެއްދުވަހަކު އޭނާގެ ބައްޕަ އޭނާ ކަލަކު ބަރަން ފޮނުވައެވެ. އަދި މަގުމަތިން ޕީޓަރާވާވެރިއެއް
އައިސް، އެކުއްޗާ ރަނިންކާން އައްސަވައެވެ. އަދި ޕީޓަރާވާވެރިންގެ ރަނގަޅު އޭނާ ގެންދިއެވެ.
މިހާރު އޭނާއާއި މެދު ކަންތައްކުރެވުނީ އޭނާގެ އިތުރުގެ ބައްޕަ ކަންތައްތައް ކަނޑައެޅުމާ ދިމާ
އިދިކޮޅުވެ. ފަހަރެކަން ފަހު ފަހަރެކު، އޭނާގެ ބައްޕަ އަދިއެއް ތިރީބައިތާއި އަގުހުން
ހަދާންވެފުން އޭނާއަށް ފާއިތުވީ ކަންކުރެވުނު އޭނާގެ ހިތަށް އެފްރިކާއަކަން ހިތުރުކުރެވެއެވެ.
އޭނާގެ ކަންތައް އިހަކަށް ހުރިގޮތާއި އޭނާއަށް ކުރިއަށް އެއްމުގާ ނިޔުމުތަކާ ހަދަތާންވެއެވެ.

ފަހު ޕީޓަރާވާވެރިންގެ އަތުދަށުގައި އޭނާއަށް ނުބައި އިތުރު ދަރަނި ދެއެވެ. އެދުވަހު ބާނުމު
ވަރި އެއްކަމަށްލަން އޭނާ ކަމުދާނެވެ. އިނިގިލި އޭނާގެ ބައްޕަގެ ރަނގާ ދިމާއަށް ބާރާބާއިރު
އޭނާއާ ނުހަނު ގަމަޔަށް ބައްޕަ ހައްޖާ ފެންނާވެ. ފަހު އޭނާ ދަށަފުއިގެސް އޭނާގެ ބައްޕަގެ
ގައިގައި އަރާތައިގަނޑުން ވަޔާއަށް އިދިކޮޅުވައެވެ. "އާ ބައްޕާއެވެ! އާ ބައްޕާއެވެ! އާ ބައްޕާއެވެ!
މިބާގެ ދަރިފުޅުގަށް ބާރުބާރަށެވެ. އޭނާ ހިޔާރާތަށެވެ. އަދި އޭނާގެ ދިލާބީފުޅުގެ މުއްސަދަށް އަރާރާ
ކަރުނަބާކަށް ބާރުބާރަށެވެ." އޭނާގެ ބައްޕާއާ ކޮންޓެކްސްޓް ޖައްސާ ތަޖުމުވަހަޅާ އިދާއްވަން
އޭނާ ގެދޮރުގާ ހިދަސް މަސައްކަތް ކަރުއެވެ. އޭނާގެ ބައްޕަގެއިރު ހިފަހައްޖާ ތަޖުމުވަހަޅާ،
އިދާއްވަން އޭނާގެ ބާކަރިއަސް އައިސް ހައްޖިއްޖައެވެ.އެކައްޖާ އެރާތަގައި ހައްޖާ
ޕީޓަރާވާވެރިންގެ އަމިއްލަކަމަށް ބައްޕަ އޭނާ ދިކަނަކާހުޅަށް މިބާ ބަނާރަހަން ހައްދަވެ؟!

އެފްރިކާގެ އަޑުމަކަނާނާމުދު މަނަދާއިއް ބައްޕަރާއަށްތަކު ބާޖަނ ޖައްޖު ކަރާއްވާ ފުރާގާމުދު މިބާ
ހިކަރަސް ކިހިނެއް ހައްދަވެ؟ އަޑުކަ އެއިރުގެ ގަސްތަކަމަކަށް ފިޔަވައިގެން އަންސާ ހިނދު، އޭނާގެ
ޕީޓަރާވާވެރިންގެ ހިބައިން ސަލާމަތްވެގެން އައިސް، الله ވައްދާގެ ދަރަބާރަގައި ކާމިޔާބު

ޤައްސާ، އެނބުރި ރޯއި އާދޭސް ކުރަމުން އޫސާ ބުނެއެވެ: "އާ އަހަރެންގެ ރައްބާ. އިބަ
އިޚާރު ފިޔަވާ ރަސްމުކުރާން ފަރާތްއެއްގެ ތިޔަކަން ރަސްމުކުރައްވާނަވާ. އަދި އިބަ އިޚާރުމުން
އާސާއަށް ނަސްޖުރުދޫން އަރުން ފަރާތްއެއްވާއެވެ. އަދި އިބަ އިޚާރުމުން އާސާއަށް
ހިތްވަހަކަސްދޫން އަރުން ފަރާތްއެއްވާއެވެ. އަދި އިބަ އިޚާރުމުން ވާގިވެދޭކަސްކަވާން ފަރާތްއެ
އާސާހަކަން ނުވެއެވެ. އިބައިޚާރުގެ ރަސްމުކުރައްވާ ދަސްނަވާ މަސްޔިސްހަވެ. ފަދީރަހަވެ. އިބަ
އިޚާރީ އާނާ ރައްހާބިރިހާރައްވާ ފުރަތަވެ. އާނާގެ ރައްހާބިރިހަނދައްވަސްވަނި އިބައިޚާރުގެ
ރަސްމުކުރައްވެ. އިބައިޚާރުގެ ހިބައިން ރައްހާބިރިހަން ޚިއްބައިދޫނަވަނަ އަދި ނަޒާވާނަވަނައް،
ހަމަ އިބައިޚާރުގެ ރަސްމުކުރުން ގުނުވީ ނުވެއެވެ."

ވާހަ ހުޅު، ރައްނަގެ ކަސްވައްވައް ކުރުމަރު ކުރައްނުދަވާ ހިނގާނެވެ. އަދި ހުރިކަސް
ދުވަސްމުގަމުވަސްއެވެ. އަދި ސާދިރު އަކުރުރިސްނާކު ވުންނުވެ.

ބަދުރުގެ ދުބަމުނުފުރު އަމަގުން އައިކަބުވުން ރައްކާބިރިވާނުވެ. އަދި ހިދާޔަތްދިނުމުގައިފުރު
މަގުރާދުމުގެވެ. الله ބައްލާ ދިނާއި އަކު ވެދޭނުވާނެވެ.

والسلام عليكم ورحمة الله وبركاته.

ފިހުރިސްތު